

Beleidsdraaiboek Mond- en klauwzeer

versie 2.0, september 2005

Inhoud

INHOUD	3
HOOFDSTUK 1: INLEIDING	9
1.1 HET BELEIDSDRAAIBOEK, VERSIE 2.0	10
1.2 LEESWIJZER	10
HOOFDSTUK 2: ALGEMEEN	11
2.1 OVERIGE DRAAIBOEKEN	12
2.1.1 Het LNV Handboek Crisisbesluitvorming	12
2.1.2 Het Handboek Financieel Management in Crisissituaties	12
2.1.3 Het Handboek Communicatie bij Crisis	12
2.1.4 Het Uitvoeringsdraaiboek Mond- en Klauwzeer	12
2.1.5 Het draaiboek Crisisbeheersing van de Algemene Inspectiedienst (AID)	12
2.1.6 Het Crisisdraaiboek van het Centraal Instituut voor Dierziekte Controle (CIDC-Lelystad)	12
2.1.7 Het Draaiboek Crisisbeheersing Dienst Regelingen	12
2.2. DE ZIEKTE	13
2.2.1 Aangifteplicht	13
2.2.2 Het virus	13
2.2.3 De diagnostiek	13
2.2.4 Infectieroutes	14
2.2.5 Gevoelige diersoorten	14
2.2.6 Symptomen	15
HOOFDSTUK 3: JURIDISCHE BASIS	17
3.1 INLEIDING	18
3.2 INTERNATIONALE CONTEXT	18
3.2.1 De World Animal Health Organisation (OIE)	18
3.2.2 De Europese Unie	18
3.3 JURIDISCHE BASIS	18
3.3.1 Europa	19
3.3.1.1 EU-Bestrijdingsrichtlijn	19
3.3.1.2 EU-Beschikkingen	19
3.3.2 Nederland	19
3.3.2.1 Gezondheids- en welzijnswet voor dieren	19
HOOFDSTUK 4: CRISISORGANISATIE	21
4.1 INLEIDING	22
4.2 DE CRISISORGANISATIESTRUCTUUR VAN LNV	22
4.2.1 Departementale crisisorganisatie	22
4.2.1.1 Departementale Crisisstaf	22
4.2.1.2 Het departementale beleidsteam (DBT)	23
4.2.1.3 Het VWA Incident- en Crisiscentrum (VIC)	23
4.2.2 Regionale crisisorganisatie	23
4.3 FINANCIËLE VOORZIENINGEN	23
4.3.1 Kosten en financiering van de bestrijding	23
4.3.2 Inkomsten van het Diergezondheidsfonds	24
4.3.3 Bijdragen van het bedrijfsleven aan het Diergezondheidsfonds	24
4.3.4 Toekennen van een tegemoetkoming in de kosten bij de bestrijding	24
4.4 MIDDELEN	25
4.4.1 Personeel	25

4.4.2 Expert teams	25
4.4.2.1 Deskundigengroep	25
4.4.2.2 Specialistenteams voor dierziekten	25
4.4.2.3 Frontteams van de VWA	26
4.4.3 Apparatuur en voorzieningen	26
4.4.4 Laboratorium	26
4.5 TRAINING VAN PERSONEEL	27
4.6 REAL TIME ALARMOEFENINGEN	27
4.7 VOORLICHTING, EDUCATIE EN BEWUSTZIJN VAN DIERZIEKTEN	27
4.7.1 Meldplicht	27
4.7.2 Voorlichting	27
4.7.3 Veterinaire opleiding	28
4.7.4 Agrarische opleidingen	28
4.8 OPZETTELIJKE BESMETTING / BIOTERRORISME	28
HOOFDSTUK 5: COMMUNICATIE	30
HOOFDSTUK 6: FASEN EN SCENARIO'S	32
6.1 INLEIDING	33
6.2 FASEN	33
6.2.1 Normale fase	33
6.2.2 Aandachtsfase	33
6.2.3 Verdenkingsfase	33
6.2.4 Crisisfase	33
6.2.5 Fase van buitengewone omstandigheden	33
6.2.6 Afbouwfase	34
6.3 SCENARIO'S	34
6.4 VOORBEELDEN VAN BELEIDSINSTRUMENTEN PER SCENARIO	35
6.4.1 Scenario's A en B	35
6.4.2 Beleidsinstrumenten in scenario's C en D	35
6.4.3 Beleidsinstrumenten in scenario E	35
6.4.4 Beleidsinstrumenten in scenario's F, G en J	35
6.4.5 Beleidsinstrumenten in scenario's H en I	36
HOOFDSTUK 7: BELEIDS INSTRUMENTEN	38
7.1 INLEIDING	39
7.2 IMPORT VERBODEN/EXPORT VERBODEN	39
7.3 CONTACTBEDRIJVEN VIA IMPORT	40
7.4 INFORMEREN EN ADVISEREN	40
7.5 ADVIES VEEBEDRIJVEN	41
7.6 (HYGIENE)PROTOCOLLEN	42
7.7 REINIGEN EN ONTSMETTEN VERVOERMIDDELEN	42
7.8 RISICOVOLLE ACTIVITEITEN	42
7.9 MANIFESTATIES EN EVENEMENTEN	43
7.10 FOKVERBOD	43
7.11 RUIMEN	44
7.12 STANDSTILL	44
7.13 COMPARTIMENTERING / REGIONALISERING	44
7.14 INSTELLEN GEBIEDEN	45
7.14.1 Inleiding	45
7.14.2 Gebied met vervoersverbod	45
7.14.3 Beschermings- en toezichtsgebied	46
7.14.4 Ruimingsgebied	46
7.14.5 Vaccinatiegebied en vaccinatie toezichtszone	46

7.14.6 Groot vaccinatiegebied.....	48
7.15 NATUUR.....	48
7.16 DEFENSIE.....	48
7.17 WELZIJN.....	48
HOOFDSTUK 8: MAATREGELPAKKETTEN	50
8.1 INLEIDING.....	51
8.2 UITLEG VANDE MAATREGELPAKKETTEN	51
8.2.1 Vervoer van evenhoevigen.....	51
8.2.2 Vervoer van ongevoelige dieren.....	51
8.2.3 Levende producten.....	51
8.2.4 Mest en mestvervoermiddelen.....	52
8.2.5 Melk	52
8.2.6 Diervoeders	52
8.2.7 Bezoekers.....	53
8.2.8 Deconstructiemateriaal.....	54
8.3 MAATREGELPAKKET STANDSTILL	55
8.3.1 Vervoer van evenhoevigen.....	55
8.3.2 Vervoer van ongevoelige diersoorten.....	55
8.3.3 Levende producten.....	55
8.3.4 Mest.....	55
8.3.5 Melk	55
8.3.6 Diervoeders	55
8.3.7 Bezoekers.....	55
8.3.8 Deconstructiemateriaal.....	56
8.3.9 Vervoermiddelen.....	56
8.4 MAATREGELPAKKET BESCHERMINGSGBIED/ TOEZICHTSGEBIED/ VERVOERSVERBODGEBIED/ VACCINATIEGEBIED	57
8.4.1 Vervoer van evenhoevigen.....	57
8.4.2 Vervoer van ongevoelige diersoorten.....	57
8.4.3 Levende producten.....	57
8.4.4 Mest.....	57
8.4.5 Melk	57
8.4.6 Diervoeders	58
8.4.7 Bezoekers.....	58
8.4.8 Deconstructiemateriaal.....	58
8.4.9 Vervoermiddelen.....	59
8.5 MAATREGELENPAKKET COMPARTIMENT	60
8.5.1 Vervoer van evenhoevigen.....	60
8.5.2 Vervoer van ongevoelige dieren.....	60
8.5.3 Levende producten.....	60
8.5.4 Mest.....	60
8.5.5 Melk	61
8.5.6 Diervoeders	61
8.5.7 Bezoekers.....	61
8.5.8 Deconstructiemateriaal.....	61
8.5.9 Vervoermiddelen.....	62
HOOFDSTUK 9: VACCINATIE	64
9.1 INLEIDING.....	65
9.2 UITGANGSPUNTEN.....	65
9.3 OVERWEGINGEN BIJ DE UITGANGSPUNTEN.....	66
9.3.1 Zo min mogelijk gezonde dieren doden.....	66
9.3.2 72 uur standstill	66

9.3.3 Deskundigengroep (veterinair technisch).....	66
9.3.4 Gebieden waarin gevaccineerd zal worden.....	67
9.3.5 Uitbraak in een nieuw gebied.....	67
9.3.6 Beschermende vaccinatie; vaccinatie voor het leven.....	68
9.3.7 Hobbydieren.....	68
9.4 MAATREGELPAKKET VACCINATIEGEBIED	68
9.5 VACCINATIE TOEZICHTSZONE	68
HOOFDSTUK 10: AFBOUW	70
10.1 AFBOUW ALGEMEEN	71
10.2 AFBOUW PER GEBIED.....	71
10.2.1 Compartimenten	71
10.2.2 Beschermings- en toezichtsgebied (B/T gebied).....	71
10.2.3 Vaccinatiegebied.....	72
10.2.4 Vaccinatietoezichtszone.....	72
10.3 AFBOUW MAATREGELPAKKETTEN.....	72
10.3.1 Vervoer van evenhoevigen en van ongevoelige diersoorten.....	72
10.3.1.1 Vervoer ivm dierenwelzijn.....	72
10.3.1.2 Vervoer naar slachthuis	72
10.3.1.3 Vervoer tussen bedrijven.....	73
10.3.2 Mest	73
10.3.2.1 Beschermings- en toezichtsgebied.....	73
10.3.2.2 Compartiment besmet.....	73
10.3.2.3 Compartiment vrij.....	73
10.3.3 Levende producten.....	74
10.3.4 Melk	74
10.3.5 Diervoeders.....	74
10.3.6 Deconstructiemateriaal	74
10.4 AFBOUW VACCINATIEGEBIED.....	74
10.4.1 Vervoer van evenhoevigen.....	74
10.4.2 Vervoer van ongevoelige diersoorten.....	75
10.4.3 Levende producten.....	75
10.4.4 Mest	75
10.4.5 Melk	75
10.4.6 Diervoeders.....	75
10.4.7 Bezoekers.....	75
10.4.8 Deconstructiemateriaal	75
10.5 HERBEVOLKING.....	76
HOOFDSTUK 11: ONGEVOELIGE DIERSOORTEN EN AKKERBOUWBEDRIJVEN	78
11.1 INLEIDING.....	79
11.2 PAARDEN.....	80
11.2.1 Inleiding.....	80
11.2.2 Maatregelentabel.....	81
11.2.3 Toelichting van de maatregelen.....	82
11.2.3.1 Besmette en Verdachte bedrijven.....	82
11.2.3.2 Voorwaarden voor vervoer van paarden of paarden op de weg.....	82
11.2.3.3 Levensbedreigende situatie.....	82
11.2.3.4 Paarden op de weg.....	82
11.2.3.5 Rijden van paarden	82
11.2.3.6 Weiden van paarden	83
11.2.3.7 Bezoekersregeling.....	83
11.2.3.8 Sperma	83
11.2.3.9 Vaccinatiegebied	83

11.2.3.10 Vervoer van paarden op bedrijven met evenhoevigen in het B/T-gebied	83
11.2.3.11 Bijeenbrengen van paarden	83
11.2.3.12 Afbouw.....	83
11.3 PLUIMVEE.....	84
11.3.1 Inleiding.....	84
11.3.2 Maatregelen en toelichting.....	85
11.3.3 Toelichting van de maatregelen.....	86
11.3.3.1 Besmette en Verdachte bedrijven.....	86
11.3.3.2 Eendagskuikens	86
11.3.3.3 PVE geleidebiljet	86
11.3.3.4 Compartimentering.....	86
11.3.3.5 Levend pluimvee	86
11.3.3.6 Eieren	86
11.3.3.7 Bezoekers.....	87
11.3.3.8 Diervoeder	87
11.3.3.9 Mest.....	87
11.3.3.10 Hobbypluimvee.....	87
11.3.3.11 Afbouw.....	87
11.4 OVERIGE ONGEVOELIGE DIERSOORTEN.....	88
11.4.1 Inleiding	88
11.4.2 Bedrijfsmatig gehouden ongevoelige dieren.....	88
11.4.3 Postduiven.....	89
11.4.4 Hobbymatig gehouden ongevoelige dieren.....	89
11.5 AKKERBOUWBEDRIJVEN MET OF ZONDER GEVOELIGE DIERSOORTEN.....	89
11.5.1 Akkerbouwbedrijven met evenhoevigen.....	89
11.5.2 Akkerbouwbedrijven zonder evenhoevigen.....	89
HOOFDSTUK 12: OVERIGE HOUDERIJEN	92
12.1 KINDERBOERDERIJ.....	93
12.1.1 Inleiding.....	93
12.1.2 Advies algemeen.....	93
12.1.3 Maatregelen.....	93
12.1.4 Communicatie	94
12.1.4.1 Normale fase.....	94
12.1.4.2 Verdenkings- en crisisfase	94
12.2 HOBBYDIEREN	94
12.2.1 Inleiding.....	94
12.2.2 Advies algemeen.....	94
12.2.3 Maatregelen.....	94
12.2.4 Communicatie	94
12.2.4.1 Normale fase.....	94
12.2.4.2 Verdenkings- en crisisfase	95
12.3 NATUUR EN WILD.....	95
12.3.1 Inleiding.....	95
12.3.2 Algemeen.....	95
12.3.3 Overleg natuur en besmettelijke dierziekten (ON&BD).....	95
12.3.4 Gehanteerde definities.....	95
12.3.5 Maatregelen.....	96
12.3.6 Afwegingskader afsluiting van natuurterreinen.....	96
12.3.7 Hoe omgaan met verschillende typen natuurdieren	97
12.3.8 Uitbraak in wild.....	97
12.3.9 Richtsnoeren voor monitoring van wild.....	97
12.4 BESCHERMDE SOORTEN EN RASSEN.....	101

12.4.1 Inleiding.....	101
12.4.2 IUCN en CITES	101
12.4.3 FAO	102
12.4.4 Wijziging van de soortenlijsten.....	103
12.4.5 Locatie van de soorten en rassen	103
12.5 DIERENTUINEN.....	103
12.5.1 Inleiding.....	103
12.5.2 Maatregelen.....	103
12.5.2.1 Maatregelen bij een uitbraak van Mond- en klauwzeer buiten de dierentuin.....	103
12.5.2.2 Maatregelen bij een uitbraak in een dierentuin.....	104
12.5.3 Communicatie	104
12.6 LABORATORIA MET GEVOELIGE DIERSOORTEN	104
12.6.1 Inleiding.....	104
12.6.2 Beleidsinstrumenten voor laboratoria.....	104
12.7 UITBRAAK IN EEN SLACHTHUIS, GRENSINSPECTIEPOST OF VERVOERMIDDEL	105
12.7.1 Inleiding.....	105
12.7.2 Maatregelen.....	105
HOOFDSTUK 13: VOLKSGEZONDHEID	106
13.1 RISICO'S VOOR DE MENS.....	107
13.2 SOCIAAL-EMOTIONELE GEVOLGEN.....	107
13.2.1 Inleiding.....	107
13.2.2 Taak reguliere hulpverleningsinstanties.....	107
13.2.3 LNV: Communicatie en afstemming.....	107
BIJLAGEN	110
BIJLAGE 1: AFKORTINGEN EN DEFINITIES.....	111
BIJLAGE 2: IMPLEMENTATIETABEL.....	114
BIJLAGE 3: SAMENSTELLING DIVERSE OVERLEGSTRUCTUREN.....	117
BIJLAGE 4: BELEIDSINSTRUMENTENTABEL.....	119
BIJLAGE 5: COMPARTIMENTERING.....	122
BIJLAGE 6: VEEDICHTHEID.....	128
BIJLAGE 7: BOERDERIJZUIVEL.....	129
BIJLAGE 8: AFBOUWTABEL.....	130
BIJLAGE 9: VOORBEELD ATTEST /EIGEN VERKLARING.....	133
BIJLAGE 10: REINIGEN PAARD.....	136
BIJLAGE 11: TREFWOORDENREGISTER.....	137

Hoofdstuk 1: Inleiding

1.1 Het beleidsdraaiboek versie 2.0

1.2 Leeswijzer

1.1 HET BELEIDSDRAAIBOEK, VERSIE 2.0

Naar aanleiding van de (evaluatie van) de uitbraak van Mond- en klauwzeer in 2001 is in 2002 een beleidsdraaiboek Mond- en klauwzeer opgesteld. In 2003 is met alle lidstaten gesproken over een nieuwe Europese richtlijn ter bestrijding van Mond- en klauwzeer. Deze richtlijn is eind 2003 officieel aangenomen. Het beleidsdraaiboek is aangepast op basis van deze richtlijn. Daarnaast is gebruik gemaakt van de ervaringen die opgedaan zijn bij de uitbraak van vogelpest in het voorjaar van 2003. Het huidige draaiboek voldoet aan de Europese verplichtingen voor het Mond- en klauwzeer rampenplan en is daarnaast een gedetailleerde handleiding voor een effectief en zorgvuldig optreden van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) bij een uitbraak van Mond- en klauwzeer. Dit draaiboek dient enerzijds als een “checklist” voor de te nemen maatregelen bij een uitbraak en anderzijds worden de verschillende maatregelen en beleidsbeslissingen onderbouwd en toegelicht.

Een draaiboek is een dynamisch geheel. De input van stakeholders, ervaringen met dierziekte uitbraken en oefeningen, veranderende regelgeving, veranderende opvattingen zijn in dit draaiboek verwerkt. Dit draaiboek is door de Bestuursraad van LNV vastgesteld en is naar de Europese Commissie gestuurd ter goedkeuring als rampenplan. Op basis van nieuwe reacties en nieuwe opvattingen zal het beleidsdraaiboek regelmatig worden geactualiseerd.

Overigens kan er zich in een crisis altijd een situatie voordoen waarin het nodig blijkt om af te wijken van de beschreven maatregelen. Aan het draaiboek kunnen derhalve geen rechten ontleend worden.

1.2 LEESWIJZER

Het beleidsdraaiboek start in hoofdstuk 2 met een beschrijving van de overige draaiboeken om de plaats van dit beleidsdraaiboek duidelijk weer te geven. Het tweede deel van hoofdstuk 2 is een omschrijving van de ziekte Mond- en klauwzeer en het virus. In het volgende hoofdstuk (hoofdstuk 3) wordt de juridische basis beschreven, zowel nationaal (GWWD) als internationaal (oa. EU richtlijn). Hoofdstuk 4 beschrijft in het algemeen de opbouw van de crisisorganisatie. De communicatie van dierziektebestrijding, met verwijzing naar het handboek “Communicatie bij Crisis”, is terug te vinden in hoofdstuk 5. Vervolgens worden in hoofdstuk 6, 7 en 8 de verschillende fasen, scenario's, beleidsinstrumenten en maatregelpakketten toegelicht. Hoofdstuk 9 behandelt de vaccinatiestrategie en hoofdstuk 10 betreft de afbouwfase. In hoofdstuk 11 worden de maatregelen voor houders met ongevoelige diersoorten en akkerbouwbedrijven besproken. De gevolgen en maatregelen voor houders met gevoelige diersoorten in andere houderijen (bijvoorbeeld kinderboerderij, dierentuin, natuurterrein of laboratorium) worden in hoofdstuk 12 apart besproken. Tot slot gaat hoofdstuk 13 in op de volksgezondheidsaspecten van MKZ. In de bijlagen komen achtereenvolgens de afkortingen en definities aan bod, gevolgd door een implementatietabel, de samenstelling van overlegstructuren, een tabel met beleidsinstrumenten, de compartimentering, de veedichtheid, boerderijzuivel en een tabel voor de afbouw. De volgende bijlagen zijn voorbeelden van attesten/verklaringen voor paardenhouders en adviezen over reinigen van paarden. Tot slot is er een trefwoordenregister opgenomen.

Hoofdstuk 2: Algemeen

2.1 Overige draaiboeken

- 2.1.1 Het LNV Handboek Crisisbesluitvorming
- 2.1.2 Het Handboek Financieel Management in Crisissituaties
- 2.1.3 Het Handboek Communicatie bij Crisis
- 2.1.4 Het Uitvoeringsdraaiboek Mond- en Klauwzeer
- 2.1.5 Het draaiboek Crisisbeheersing van de Algemene Inspectiedienst
- 2.1.6 Het Crisisdraaiboek van het Centraal Instituut voor Dierziekte Controle
- 2.1.7 Het Draaiboek Crisisbeheersing Dienst Regelingen

2.2. De ziekte

- 2.2.1 Aangifteplicht
- 2.2.2 Het virus
- 2.2.3 De diagnostiek
- 2.2.4 Infectieroutes
- 2.2.5 Gevoelige diersoorten
- 2.2.6 Symptomen

2.1 OVERIGE DRAAIBOEKEN

Naast het beleidsdraaiboek zijn er een groot aantal andere draaiboeken die de gang van zaken bij crises beschrijven. In dit draaiboek wordt vaak verwezen naar deze andere draaiboeken. De meest recente versies van alle draaiboeken waarnaar verwezen wordt, zijn te vinden op internet, op de website van het Ministerie van Landbouw Natuur en Voedselkwaliteit (www.minlnv.nl).

Op ministerieniveau betreft het een drietal overkoepelende draaiboeken:

2.1.1 Het LNV Handboek Crisisbesluitvorming

Dit handboek gaat in op de voorzieningen en maatregelen die noodzakelijk zijn om een organisatie in korte tijd en geïntegreerd met de reguliere werkzaamheden, een crisis te laten managen. De bij LNV gekozen structuur sluit aan bij de (interdepartementale) structuur zoals beschreven in het Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming.

2.1.2 Het Handboek Financieel Management in Crisissituaties

Dit handboek beschrijft wat de taken zijn voor de organisatieonderdelen van LNV op het gebied van financieel beheer en wie daarvoor verantwoordelijk is.

2.1.3 Het Handboek Communicatie bij Crisis

Dit handboek geeft een algemene invulling voor de aanpak van communicatie bij crisis. Het geeft inzicht in verantwoordelijkheden, taken, structuren en werkmodellen en een overzicht van de mogelijk in te zetten communicatiemiddelen.

Onder deze drie overkoepelende draaiboeken vallen de verdere LNV crisisspecifieke draaiboeken zoals bijvoorbeeld het Beleidsdraaiboek Mond- en klauwzeer en het beleidskader Natuur en Besmettelijke Dierziekten. Naast de LNV draaiboeken hebben de uitvoerende diensten eigen draaiboeken. Deze kunnen crisis specifiek zijn, zoals het uitvoeringsdraaiboek Mond- en klauwzeer van de VWA, of overkoepelend, zoals het draaiboek van de Algemene Inspectie Dienst.

2.1.4 Het Uitvoeringsdraaiboek Mond- en Klauwzeer

Dit draaiboek van de Voedsel en Warenautoriteit (VWA) beschrijft de activiteiten bij de bestrijding van Mond- en klauwzeer, voortvloeiende uit de te nemen beleidsmaatregelen.

2.1.5 Het draaiboek Crisisbeheersing van de Algemene Inspectiedienst (AID)

Dit draaiboek regelt de handhaving en treedt in werking bij aanvang van de aandachtsfase. Zowel de taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de handhavers als de wijze van opschaling zijn geregeld in relatie tot de diverse fasen van crisis. De AID is hierbij ondersteunend voor alle handhavers m.n. politie, douane en marechaussee.

2.1.6 Het Crisisdraaiboek van het Centraal Instituut voor Dierziekte Controle (CIDC-Lelystad)

Dit draaiboek beschrijft voor het diagnostisch laboratorium de algemene gang van zaken bij een dierziektecrisis, en tevens de dierziekte specifieke maatregelen en procedures, bijvoorbeeld voor Mond- en klauwzeer.

2.1.7 Het Draaiboek Crisisbeheersing Dienst Regelingen

Dit draaiboek beschrijft de opzet en werking van de crisisorganisatie van Dienst Regelingen. Dit Draaiboek fungeert mede als kapstok voor de specifieke procesgerichte draaiboeken van Dienst Regelingen, waarin de opzet en werking per proces verder is uitgewerkt.

Uiteraard zijn er nog andere draaiboeken van uitvoerende diensten, andere ministeries en betrokken organisaties, bijvoorbeeld het handboek "Noodsituaties bij agrarische bedrijven van het ministerie van VROM.

2.2. DE ZIEKTE

2.2.1 Aangifteplicht

Diagnostiek van Mond- en klauwzeer begint meestal met het waarnemen van een klinisch probleem door de veehouder, gevolgd door klinische inspectie uitgevoerd door de dierenarts. Afhankelijk van de klinische bevindingen wordt de VWA gewaarschuwd, die, als dat nodig is, materiaal opstuurt voor diagnostiek.

2.2.2 Het virus

Mond-en-klauw zeer (MKZ) wordt veroorzaakt door het Mond-en-klauwzeer virus (MKZV). Dit virus is geclassificeerd in het genus Aphtovirus van de Picornaviridae. Er bestaan 7 verschillende serotypes MKZV: A, O, C, SAT-1, SAT-2, SAT-3 en Asia-1 en elk serotype bevat weer verschillende subtypes. Dieren die beschermd zijn door een eerdere infectie of vaccinatie met 1 serotype zijn niet beschermd tegen infectie met een ander serotype. Na infectie worden er antilichamen gevonden tegen de eiwitten van de virusmantel en tegen eiwitten die het virus gebruikt voor replicatie (niet-structurele eiwitten). Bij vaccinatie met moderne gezuiverde vaccins worden echter alleen antilichamen gevonden gericht tegen de virusmantel. Op deze wijze kan met testen, welke antilichamen aantonen tegen niet-structurele eiwitten, onderscheid maken tussen geïnfecteerde en gevaccineerde dieren. Het MKZ virus kan geïnactiveerd worden door temperaturen boven de 50 graden, een PH lager dan 6 of hoger dan 9, en daarom zijn logen (natronloog) of zuren (citroenzuur) heel geschikt als desinfectans. Als het virus echter indroogt in een eiwitrijke omgeving dan kan het echter zeer lang ook bij hogere temperaturen overleven.

Na infectie vermeerderd het virus zich eerst op de plaats waar het binnenkomt, bij een infectie via de lucht zal dit via de luchtwegen zijn. Daarna verspreidt het virus zich o.a. via het bloed (viraemie) in het dier en kunnen andere organen worden geïnfecteerd. In het algemeen zal een dier na infectie antistoffen gaan vormen tegen het virus. Deze kunnen vanaf 4 dagen na de infectie in het serumbloed aantoonbaar zijn, echter afhankelijk van de infectieroute zal het vaak langer duren. Dieren zullen veelal twee weken na het optreden van de klinische symptomen serologisch positief zijn. Het virus is dan meestal niet meer aantoonbaar in het bloed, maar bij runderen vaak nog wel in sputummonsters. Echter de concentratie in het sputum is heel veel lager dan de eerste dagen na infectie, na ca. 4 weken is de concentratie in het sputum bij de helft van de dieren onder de aantoonbaarheidsgrens gedaald. Indien na 4 weken nog virus in het sputum aantoonbaar is worden deze dieren als "carrier" (of drager) aangemerkt. Ongeveer de helft van de dieren wordt na een infectie carrier.

2.2.3 De diagnostiek

Bij een klinische verdenking moet blaarwandmateriaal en eventueel heparinebloed van de dieren met symptomen en koorts worden ingestuurd. Dit monstermateriaal wordt gebruikt voor het aantonen van MKZ virus.

Voor de diagnostiek in het laboratorium staat een aantal tests ter beschikking. In de onderstaande tabel zijn deze weergegeven.

Diagnostische testen voor aantonen van een Mond-en-klauwzeer infectie.

Test	Materiaal	Aantonen van	Positief (dagen na infectie van een dier)	Duur test ¹⁾
Klinische inspectie	Elk evenhoevig dier	Symptomen	min. 2 dagen ²⁾	x min.
IDAS ELISA	Blaarwand materiaal	antigeen (virus)	1-5 dagen	6 - 12 uur
Virusisolatie	Blaarwand, sputum, heparinebloed	Virus	1-5 dagen	7 - 15 dagen
ELISA MKZ type O ³⁾	Serumbloed	Antistoffen	vanaf ± 7 dagen	6 – 13 dagen
ELISA MKZ NS eiwitten ⁴⁾	Serumbloed	Antistoffen	vanaf ± 14 dagen	2 – 4 dagen
Virusneutralisatietest (VNT)	Serumbloed	Antistoffen	vanaf ± 7 dagen	4 - 11 dagen
PCR ⁴⁾	Sputum, blaarwand, heparinebloed	RNA	Onbekend	2 - 3 dagen

1) Na het inzetten van de test.

2) Na introductie van virus op een bedrijf zal een infectie echter pas worden opgemerkt wanneer een aantal dieren symptomen vertoont. In het algemeen zal de infectie vaak niet binnen 5 dagen na introductie worden opgemerkt.

3) De ELISA geeft geen einduitslag, een positief resultaat zal moeten worden bevestigd in de virus neutralisatie test. Voor een definitief resultaat zal de duur van de virus neutralisatie test moeten worden aangehouden. De MKZ ELISA type O is alleen zinvol als er aanwijzingen bestaan dat de mogelijke infectie type O zal zijn.

4) Op dit moment nog niet geschikt voor routine en massa diagnostiek en moet nog verder worden gevalideerd.

2.2.4 Infectieroutes

Het MKZ virus kan zich via directe (dier-dier) of indirecte (dier-mens-dier, lucht, uitwerpselen, vervoer) contacten over de veestapel verspreiden. Het virus wordt door besmette dieren onder andere uitgescheiden via de lucht en alle se- en excreta (bijvoorbeeld opgehoest slijm, melk en mest). Ook kan het virus verspreid worden door sperma en eicellen. Verspreiding over langere afstand door de lucht via aerosolen is ook beschreven. Na introductie van virus op een bedrijf kunnen evenhoevige dieren op vele verschillende manieren worden geïnfecteerd, bijvoorbeeld door inademen, orale opname van het virus, door laesies (wondjes) of via inseminatie. Of een dier na contact met het MKZ-virus ook daadwerkelijk wordt besmet hangt af van diverse factoren, zoals de hoeveelheid virus, de infectieroute, de virusstam en de gevoeligheid van het dier. De snelheid van verspreiding is sterk afhankelijk van de onderlinge contacten op een bedrijf en tussen bedrijven. Binnen een bedrijf zal de infectie sneller spreiden als dieren 'vrij' door elkaar kunnen lopen, dan in een situatie waarin de dieren aangebonden staan.

2.2.5 Gevoelige diersoorten

Alle gedomesticeerde en wilde evenhoevige dieren zijn gevoelig voor infectie met MKZ virus. De gevoeligheid van de verschillende diersoorten is niet gelijk en er lijkt een zekere afhankelijkheid voor het subtype van het MKZ virus dat een infectie veroorzaakt. De verschillen tussen stammen zijn echter zodanig klein dat een stamspecifieke bestrijdingsaanpak niet zinvol is. In Nederland zijn runderen, varkens, schapen en geiten de belangrijkste doeldiersoorten. Echter in de bestrijding moet ook rekening worden gehouden diersoorten die op meer individuele basis worden gehouden, zoals b.v. lama's en kamelen. Ook dieren in de wilde fauna zoals reeën, herten en wilde zwijnen zijn gevoelig voor infectie met het MKZ virus.

2.2.6 Symptomen

Na infectie kunnen verschillende symptomen van MKZ optreden en de uitgebreidheid van de symptomen is variabel. Deze symptomen hangen onder andere af van de virulentie van het virus en de omstandigheden waaronder de infectie plaatsvindt. Hieronder staan een aantal symptomen die bij de verschillende diersoorten kunnen worden waargenomen.

Runderen:

- koorts (1 tot 3 dagen) $>40^{\circ}\text{C}$
- blaren aan de lippen, de tong, het tandvlees, de neus, de kroonranden, de tussenklauwspleet en de uier
- terugval in de melkproductie
- speekselen
- smakken
- tandenknarsen
- sloom
- niet eten
- kreupel
- plotselinge sterfte bij jonge dieren

Varkens, schapen, geiten en overige evenhoevige dieren:

- kreupelheid (is het meest in het oog springende symptoom)
- koorts $>40,5^{\circ}\text{C}$
- blaren aan de lippen, de tong, het tandvlees, de neus, de kroonranden, de tussenklauwspleet en de uier
- niet eten
- sloom
- plotselinge sterfte bij jonge dieren

De incubatietijd bedraagt 2 tot 8 dagen, met een maximum van 14 dagen. Bovengenoemde symptomen kunnen optreden na een infectie met het MKZ virus, maar worden lang niet altijd allemaal gezien. Bovendien zijn niet alle symptomen specifiek voor MKZ.

Na introductie van MKZ virus op een bedrijf zal een infectie vaak pas worden opgemerkt als een aantal dieren symptomen vertoont. In het algemeen zal dat pas 1 tot 10 dagen na introductie worden opgemerkt.

Verschyjnselen bij runderen en varkens zijn in het algemeen vrij duidelijk, maar bij schapen en geiten verloopt de infectie vaak subklinisch. In alle herkauwers kan het virus gedurende lange of korte tijd persistent aanwezig blijven, niet allen in dieren die klinisch ziekteverschijnselen hebben vertoond, maar ook in dieren door vaccinatie beschermd waren tegen klinische symptomen. Deze mogelijke persistentie is voor andere landen dan ook de reden om zeer terughoudend te zijn met de import van dieren en dierlijke producten uit landen waar MKZ vaccinatie wordt toegepast.

Hoofdstuk 3: Juridische basis

3.1 Inleiding

3.2 Internationale context

3.2.1 The World Animal Health Organisation (OIE)

3.2.2 De Europese Unie

3.3 Juridische basis

3.3.1 Europa

3.3.1.1 EU-Bestrijdingsrichtlijn

3.3.1.2 EU-Beschikkingen

3.3.2 Nederland

3.3.2.1 Gezondheids- en welzijnswet voor dieren

3.1 INLEIDING

De bestrijding van dierziekten is een nationale verantwoordelijkheid, maar vanwege de grote internationale consequenties van zeer besmettelijke dierziekten zijn er zowel mondiaal (via de OIE) als Europees (via richtlijnen en beschikkingen) richtsnoeren en richtlijnen. Er zijn op het gebied van dierziektebestrijding, dierziektenotificatie en handelsvoorwaarden voor levende dieren en dierlijke producten op internationaal niveau afspraken gemaakt. In dit hoofdstuk zullen daarom eerst de internationale kaders beschreven worden en daarna zal worden beschreven hoe de dierziektebestrijding in de Nederlandse wet is geregeld. De implementatietabel geeft weer hoe de MKZ-richtlijn in de nationale wetten is geïmplementeerd en is opgenomen in bijlage 2.

3.2 INTERNATIONALE CONTEXT

3.2.1 De World Animal Health Organisation (OIE)

De wereld diergezondheidsorganisatie (OIE) in Parijs waar inmiddels 168 landen lid van zijn draagt zorg voor informatie over en transparantie van de mondiale dierziekte- en zoönosesituatie. De aangesloten landen verplichten zich de uitbraken van ziekten die op de OIE dierziektelijst staan te melden. De OIE heeft een lijst opgesteld (voorheen lijst A en lijst B) met besmettelijke dierziekten, die aangifteplichtig zijn bij de OIE (zie ook www.oie.int). De dierziekten staan op deze lijst op basis van een aantal criteria zoals mortaliteit en morbiditeit, internationale verspreiding en gevolgen en gevaren voor de volksgezondheid.

Ook worden binnen de OIE richtsnoeren opgesteld om veilige en eerlijke handel in levende dieren en producten van dieren mogelijk te maken. De OIE geeft per dierziekte criteria, richtlijnen, procedures en aanbevelingen voor bestrijding en surveillance om een zo hoog mogelijke diergezondheidssituatie te bewerkstelligen, ook voor MKZ. Deze worden elk jaar herbezien. De OIE-richtsnoeren vormen veelal de basis voor de regelgeving die door de EU wordt opgesteld.

3.2.2 De Europese Unie

Binnen de Europese Unie (EU) is een aantal besmettelijke dierziekten, afkomstig van de OIE dierziektelijst, bestrijdingsplichtig verklaard. De EU heeft de bestrijdingsplicht van deze dierziekten gebaseerd op een aantal criteria zoals de mogelijkheid van zeer snel verspreiden, de mogelijkheid om zeer zware socio-economische gevolgen te veroorzaken en een mogelijk gevaar voor de volksgezondheid. Voorbeelden zijn; Aviaire Influenza, Newcastle disease, Mond- en klauwzeer, Klassieke varkenspest, Afrikaanse varkenspest, Bluetongue en Runderpest.

Voor deze besmettelijke dierziekten zijn bestrijdingsrichtlijnen opgesteld. Een bestrijdingsrichtlijn is een juridische tekst die een minimum set aan maatregelen beschrijft die de Lidstaat verplicht is te nemen bij een uitbraak of bij een verdenking van een uitbraak van de betreffende ziekte. Daarnaast kan een lidstaat aanvullende maatregelen nemen bovenop de eisen in de richtlijn om een ziekte effectief te kunnen bestrijden. Het beleidsdraaiboek dient als praktische uitwerking van en alsmede een aanvulling op de richtlijn. Voor MKZ geldt Richtlijn 2003/85 van de Europese Unie.

3.3 JURIDISCHE BASIS

In geval van MKZ zijn de volgende wettelijke kaders relevant:

Europees:

- Richtlijn 2003/85/EEG (de bestrijdingsrichtlijn)
- Richtlijnen 90/425/EEG en 89/662/EEG (handelsrichtlijnen; voornamelijk de vrijwaringbepalingen)
- EU-beschikkingen, als aanvulling op de EU-bestrijdingsrichtlijn, specifiek toegesneden op de dierziektesituatie in een Lidstaat waar een uitbraak van een besmettelijke dierziekte

plaatsvindt.

Nationaal:

- Gezondheids- en welzijnswet voor dieren (Hoofdstuk II, afdelingen 2 en 3)
- Veewet
- Landbouwwet (dient in dit kader als 'vangnetwet')

3.3.1 Europa

3.3.1.1 EU-Bestrijdingsrichtlijn

Richtlijn 2003/85/EEG is de richtlijn die maatregelen vaststelt voor de bestrijding van Mond- en klauwzeer in de Lidstaten. Deze maatregelen zijn op hun beurt weer geïmplementeerd in de nationale wetgeving, dit is in de implementatietabel terug te vinden (bijlage 2). De richtlijn is na de uitbraken van 2001 opnieuw door de lidstaten besproken en de huidige richtlijn is vanaf eind 2003 van kracht. De bestrijdingsrichtlijn schrijft de maatregelen voor die minimaal moeten worden uitgevoerd.

3.3.1.2 EU-Beschikkingen

Bij een uitbraak van een besmettelijke dierziekte vindt op zeer korte termijn besluitvorming plaats door de Europese Commissie. Zij kondigt zo snel mogelijk een beschikking af waarin maatregelen staan ter voorkoming van verspreiding van de ziekte. In ieder geval regelt deze beschikking exportverboden die gelden voor het land met een uitbraak. Over ontwerpbesluiten wordt door het Permanent Comité voor de voedselketen en de diergezondheid (vertegenwoordigers van alle Europese Lidstaten onder voorzitterschap van de Europese Commissie) een advies uitgebracht over de voorgestelde maatregelen. Indien positief wordt geadviseerd vindt vaststelling van de beschikking plaats door de Commissie. De vastgestelde beschikking wordt zo spoedig mogelijk aan de Lidstaten gezonden (voor Nederland geschiedt dat via de Permanente Vertegenwoordiging bij de EU) en in het Publicatieblad geplaatst (zie <http://europa.eu.int/eur-lex/nl/oj/index.html>).

Indien een uitbraak van een besmettelijke dierziekte in een andere Lidstaat plaatsvindt en een exportverbod wordt ingesteld door de Europese Commissie, is afzonderlijke implementatie van die betreffende regels in Nederland over het algemeen niet noodzakelijk. In de nationale regels over de internationale handel in levende dieren en dierlijke producten zijn automatische implementatiebepalingen opgenomen. Die regels (Regeling handel levende dieren en levende producten (RHLDLP) en de Regeling keuring en handel dierlijke producten (RKHDP), alsmede een aantal regelingen, gebaseerd op de Veewet) zeggen dat invoer van dieren en producten uitsluitend is toegestaan indien is voldaan aan een aantal voorwaarden. Eén van die voorwaarden is dat de dieren en/of producten niet afkomstig mogen zijn uit een land of een gebied waar Europeesrechtelijke beperkingen gelden als gevolg van een uitbraak van een besmettelijke dierziekte (zie de artikelen 2.29 en 2.39 RHLDLP en de artikelen 2.13 en 2.21 RKHDP).

3.3.2 Nederland

3.3.2.1 Gezondheids- en welzijnswet voor dieren

De basis voor de preventie en bestrijding van dierziekten is in Nederland vastgelegd in de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren (Gwwd). De Gwwd is een kaderwet die de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit brede bestuursbevoegdheden geeft in geval van een uitbraak van een dierziekte. Met name afdeling 3 van hoofdstuk II van de Gwwd "De preventie en de bestrijding van besmettelijke dierziekten" bevat voorschriften over preventie en bestrijding van dierziekten, waaronder Mond- en klauwzeer. De Gwwd bevat enerzijds uitdrukkelijke verbods- en gebodsbepalingen en biedt anderzijds een nader kader voor de tenuitvoerlegging van de Europese regels ten aanzien van de bestrijding van besmettelijke dierziekten door middel van een aantal bepalingen omtrent bestuursbevoegdheden. Het gaat

dan om de bevoegdheid tot het stellen van algemeen verbindende voorschriften of het uitvaardigen van individuele beschikkingen. Indien onverwijld voorziening noodzakelijk is, zoals in het geval van een uitbraak van een besmettelijke dierziekte, kunnen de noodzakelijke regelingen (algemeen verbindende voorschriften) onmiddellijk na hun bekendmaking in werking treden. Deze bekendmaking geschiedt in dergelijke gevallen via de media. Artikel 31 Gwwd voorziet hierin. Daarnaast bevat de Gwwd de mogelijkheid om in spoedeisende gevallen, een besluit tot het nemen van bestrijdingsmaatregelen (individuele besluiten/beschikkingen) pas op schrift te stellen, nadat ze zijn genomen. Artikel 21, derde lid, van de Gwwd voorziet hierin.

Een aantal geboden in de Gwwd zijn gericht aan de houder van dieren. De veehouder is op grond van artikel 19 Gwwd verplicht om de VWA op de hoogte te brengen indien een dier ervan wordt verdacht een aangifteplichtige dierziekte te hebben. Op grond van artikel 20 Gwwd is hij verplicht alle mogelijke medewerking te verlenen bij het vaststellen of het al dan niet een besmettelijke ziekte betreft. Voorts rust op elke houder de verplichting ervoor te zorgen dat een ziek of een van een ziekte verdacht dier zijn verblijfplaats niet verlaat (art. 29 Gwwd).

In artikel 21 van de Gwwd is bepaald dat de Minister zo spoedig mogelijk de door hem noodzakelijk geachte besluiten tot bestrijding van een besmettelijke dierziekte mag nemen. De maatregelen die hij in dat geval kan treffen zijn opgesomd in artikel 22 van de Gwwd. Deze maatregelen omvatten onder meer:

- het opstellen, ophokken of op een plaats houden van zieke en verdachte dieren (art. 22, eerste lid, onderdeel b);
- het plaatsen van waarschuwborden (art. 22, eerste lid, onderdeel c);
- het besmet of van besmetting verdacht verklaren van gebouwen en terreinen door kentekens te plaatsen (art. 22, eerste lid, onderdeel d);
- het doden van zieke en verdachte dieren (art. 22, eerste lid, onderdeel f);
- het verbieden van vervoer van ziektegevoelige dieren en van producten (art. 22, eerste lid, onderdeel k).

Bovendien treedt in geval van een verdacht- of besmetverklaring door de Minister op grond van de artikelen 23, 25, 26 en 29 Gwwd in relatie met een aantal besluiten c.q. regeling een aantal bepalingen in werking. Het gaat dan onder andere om bepalingen die regels stellen over het verkeer van en naar besmette of van besmetting verdachte gebouwen of terreinen, de wijze van destructie en ontsmetting, schriftelijke registratie, afzonderen van zieke en verdachte dieren, vervoerverboden en andere ontsmettingsvoorschriften.

Op grond van artikel 30 van de Gwwd kan de Minister een algeheel vervoersverbod afkondigen. Hij kan op grond van dit artikel het gebruik van vervoermiddelen en het vervoer van producten en voorwerpen die drager van de betreffende smetstof kunnen zijn verbieden, voor zover niet voldaan is aan de door hem gestelde eisen. Het verbod kan ook gelden voor een bepaald gedeelte van Nederland (compartimentering). Rondom het gebied waar het vervoersverbod geldt worden op basis van het tweede lid van artikel 30 Gwwd waarschuwborden geplaatst.

Artikel 107 Gwwd bevat een bevoegdheid voor de Minister om te besluiten vrijstelling of ontheffing te verlenen van hetgeen bij of krachtens deze wet (Gwwd) is bepaald, waaraan tevens voorschriften of voorwaarden kunnen worden verbonden. Indien op voorhand duidelijk is dat voor een bepaalde groep betrokkenen het ge- of verbod niet moet gelden, kan dit door middel van een vrijstelling in desbetreffende regeling worden opgenomen. Indien slechts in uitzonderingsgevallen bepaalde ge- of verboden niet van toepassing moeten zijn zal gebruik worden gemaakt van ontheffingen.

Hoofdstuk 4: Crisisorganisatie

4.1 INLEIDING

4.2 DE CRISISORGANISATIESTRUCTUUR VAN LNV

4.2.1 Departementale crisisorganisatie

4.2.1.1 Departementale Crisisstaf

4.2.1.2 Het departementale beleidsteam (DBT)

4.2.1.3 Het VWA Incident- en Crisiscentrum (VIC)

4.2.2 Regionale Crisisorganisatie

4.3 FINANCIËLE VOORZIENINGEN

4.3.1 Kosten en financiering van de bestrijding

4.3.2 Inkomsten van het Diergezondheidsfonds

4.3.3 Bijdragen van het bedrijfsleven aan het Diergezondheidsfonds

4.3.4 Toekennen van een tegemoetkoming in de kosten bij de bestrijding

4.4 MIDDELEN

4.4.1 Personeel

4.4.2 Expert Teams

4.4.2.1 Deskundigengroep

4.4.2.2 Specialistenteams voor dierziekten

4.4.2.3 Frontteams van de VWA

4.4.3 Apparatuur en voorzieningen

4.4.4 Laboratorium

4.5 TRAINING VAN PERSONEEL

4.6 REAL TIME ALARMOEFENINGEN

4.7 VOORLICHTING, EDUCATIE EN BEWUSTZIJN VAN DIERZIEKTEN

4.7.1 Meldplicht

4.7.2. Voorlichting

4.7.3 Veterinaire opleiding

4.7.4 Agrarische opleidingen

4.8 OPZETTELIJKE BESMETTING / BIOTERRORISME

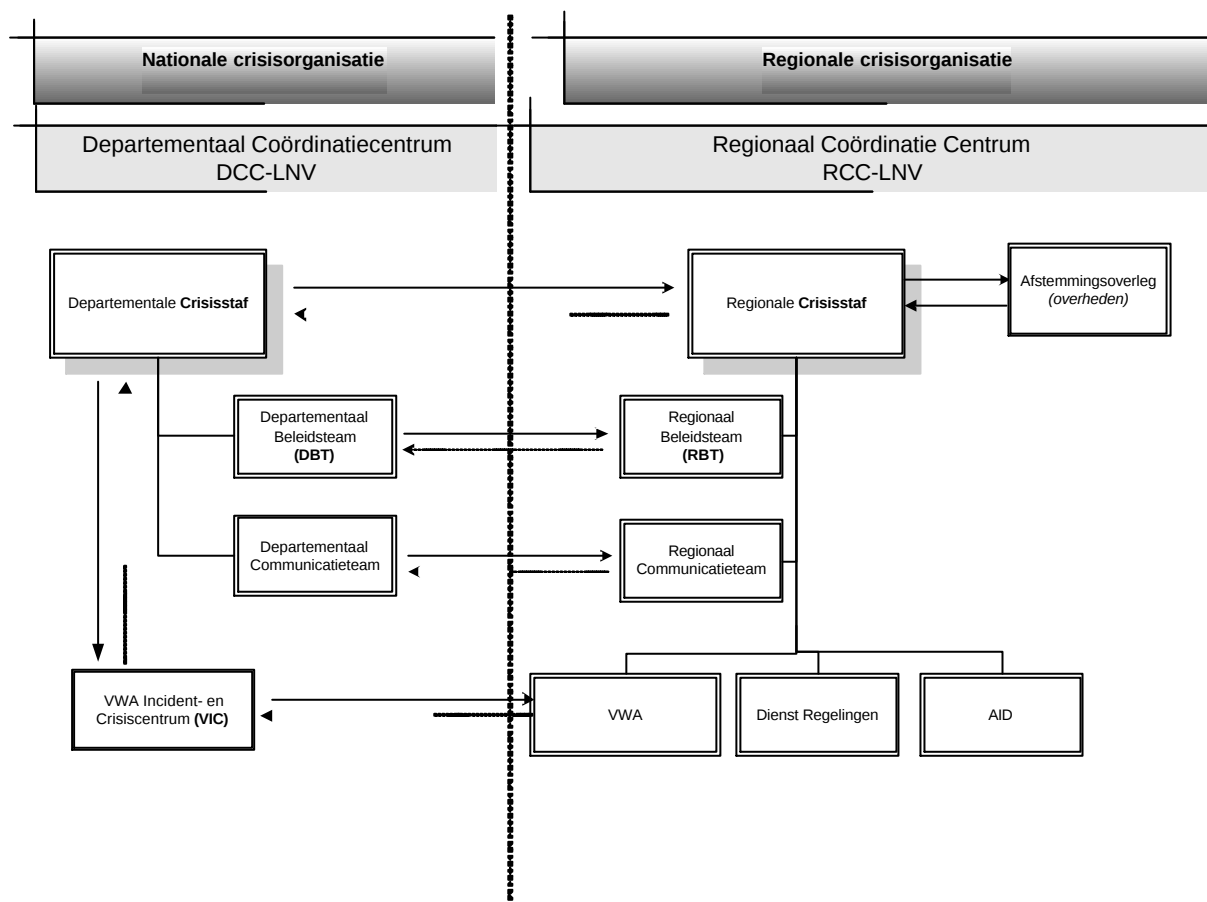
4.1 INLEIDING

In dit hoofdstuk bespreken we de organisatie van de dierziektebestrijding. Achtereenvolgens wordt aandacht besteed aan de crisisorganisatiestructuur van LNV (met organisatieschema), de samenstelling van overlegstructuren en uitvoeringsgedeelte. In de onderdelen daaropvolgend wordt de financiering van de bestrijding besproken, daarna de middelen (personeel, teams, apparatuur en laboratorium) en de opleiding en training van personeel en betrokkenen. Tenslotte wordt aandacht besteed aan bioterrorisme.

4.2 DE CRISISORGANISATIESTRUCTUUR VAN LNV

De organisatiestructuur is beschreven in het LNV-handboek crisisbesluitvorming dat is opgesteld door de LNV-crisiscoördinator. Dit handboek is te vinden op de Internetsite van het ministerie (<http://www.minlnv.nl>). Dit beleidsdraaiboek verwijst naar de delen van het handboek die gedurende de uitbraak van Mond- en klauwzeer kunnen worden gebruikt.

Figuur 1: Organisatieschema

4.2.1 Departementale crisisorganisatie

In bovenstaand organisatieschema (figuur 1) staat een deel van de LNV-crisisorganisatie aangegeven die bij de bestrijding van een uitbraak van een besmettelijke dierziekte van belang is. Voor de uitgebreide omschrijving van de verschillende onderdelen wordt verwezen naar het LNV-Handboek Crisisbesluitvorming.

4.2.1.1 Departementale Crisisstaf

De secretaris-generaal (SG) is voorzitter van de departementale crisisstaf, en zal afhankelijk van aard en ernst van de crisis de samenstelling vaststellen. Deze zal bestaan uit de

basisbezetting zoals aangegeven in het Handboek Crisisbesluitvorming en zal bij een uitbraak van een besmettelijke dierziekte aangevuld worden met de Chief Veterinary Officer (CVO), de directeur van de directie Regionale Zaken, de directeurs van de betrokken beleidsdirecties (VD, DV, JZ, I&H, IZ, FEZ, DL, DN, DP) en de directeurs van de betrokken uitvoerende diensten (CIDC-Lelystad, VWA, AID, Dienst Regelingen)

4.2.1.2 Het departementale beleidsteam (DBT)

Het departementale beleidsteam staat onder leiding van een door de SG aangewezen Coördinerend Directeur. De personele samenstelling van het departementaal beleidsteam zal bestaan uit de basisbezetting zoals aangegeven in het Handboek Crisisbesluitvorming en zal bij een uitbraak van een besmettelijke dierziekte aangevuld kunnen worden met beleidsmedewerkers van de directie VD, DV, JZ, I&H, IZ, FEZ, DL, DN, DP een liaison van het RCC-LNV en medewerkers van de uitvoerende diensten VWA, AID en Dienst Regelingen.

4.2.1.3 Het VWA Incident- en Crisiscentrum (VIC)

De VWA heeft een permanent nationaal dierziektebestrijdingscentrum, het Voedsel en Warenautoriteit incident- en crisiscentrum (het VIC). Indien er geen crisis is, houdt het VIC zich bezig met de afhandeling van verdenkingen en ernstige incidenten en de voorbereiding op een eventuele dierziektecrisis. In crisistijd verleent het veterinairetechnische steun aan het beleidsteam (DBT) en het regionaal coördinatiecentrum. In samenwerking met het regionale coördinatiecentrum houdt het zich vooral bezig met de implementatie van de belangrijkste uitvoerende beslissingen die door het DCC zijn genomen. Binnen de VWA is de Directeur Dienst Uitvoering verantwoordelijk voor de daadwerkelijke uitvoering van al de VWA-werkzaamheden.

4.2.2 Regionale crisisorganisatie

In Nederland is de bestrijding van een dierziekte centraal georganiseerd. Een uitbraak van een dierziekte heeft echter een sterke regionale component, vandaar dat er in de regio van uitbraak een regionaal coördinatiecentrum (RCC) ingericht wordt. Het RCC zal pas opgezet worden op het moment van crisis en vanuit dit centrum wordt de uitvoering van de bestrijding georganiseerd. In het schema van de organisatiestructuur staan een aantal onderdelen van het regionale coördinatiecentrum genoemd. Deze onderdelen zijn nader beschreven en uitgewerkt in het LNV-Handboek Crisisbesluitvorming.

4.3 FINANCIËLE VOORZIENINGEN

4.3.1 Kosten en financiering van de bestrijding

Voor de uitgaven die de Nederlandse overheid moet doen voor de bestrijding van Mond- en klauwzeer, heeft de Nederlandse overheid de gelden van het Diergezondheidsfonds (DGF) tot haar beschikking. Dit Diergezondheidsfonds is een onderdeel van de begroting van de centrale overheid. Daarmee is verzekerd dat de Nederlandse overheid kan voldoen aan haar financiële verplichtingen bij het bestrijden van Mond- en klauwzeer.

Onder de kosten van de MKZ bestrijding vallen de kosten en uitgaven van de maatregelen en activiteiten die in het kader van de bestrijding door of in opdracht van de overheid worden uitgevoerd. Naast de kosten en uitgaven voor de bestrijding worden ook de uitgaven voor de tegemoetkoming in de kosten van dieren, producten en materialen ten laste van het Diergezondheidsfonds gebracht als deze in het kader van de MKZ bestrijding vernietigd moeten worden.

Meer in het algemeen lopen via dit Diergezondheidsfonds in principe alle uitgaven en inkomsten die betrekking hebben op de bewaking en bestrijding van dierziekten voor zover deze door de overheid of in opdracht van de overheid worden uitgevoerd. Het

Diergezondheidsfonds is een zelfstandig onderdeel van de rijksbegroting en is specifiek in 1998 bij wet opgericht.

4.3.2 Inkomsten van het Diergezondheidsfonds

De inkomsten van het Diergezondheidsfonds zijn afkomstig van het bedrijfsleven, bijdrage van de EU voor bestrijdingsacties en bijdragen van de overheid uit de algemene middelen.

4.3.3 Bijdragen van het bedrijfsleven aan het Diergezondheidsfonds

De Nederlandse overheid beschouwt de bestrijding van dierziekten primair de verantwoordelijkheid van de houder en acht de kosten een onderdeel van de bedrijfskosten. In het jaar 2000 is met het bedrijfsleven een convenant gesloten waarmee het bedrijfsleven zich verbond een deel van de uitgaven van het Diergezondheidsfonds voor de kosten van de bewaking en bestrijding van dierziekten te betalen en te storten in het Diergezondheidsfonds.

Ter bepaling van het aandeel in de uitgaven van het Diergezondheidsfonds dat voor rekening komt van het bedrijfsleven, geldt na aftrek van een eventuele EU vergoeding de volgende verdeling:

Bedrijfsleven; kosten en uitgaven toerekenbaar aan de bestrijding op bedrijven.

Overheid; kosten en uitgaven toerekenbaar aan de bestrijding bij particulieren en kosten van andere overheden.

Op grond van het aangepaste convenant bedraagt de maximale betalingsverplichting voor de productschappen voor de periode van 2005 tot en met 2009 voor:

(BEDRAGEN X € 1 000)

Sector	maxima 2005/2009*
Rundveehouderij	85 000
Varkenshouderij	125 000
- AVP en SVD	46 000
- Overige dierziekten	79 000
Schapen/geitenhouderij	5 600
- Scrapie	2 269
- Overige dierziekten	3 331
Pluimveehouderij	30 000
- NCD	2 000
- Overige dierziekten	28 000**
Totaal	245 600

* De plafondbedragen worden met ingang van het kalenderjaar 2006 jaarlijks aangepast aan de hand van de omvang van de betrokken veestapel en het consumentenprijsindexcijfer alle huishoudens.

** Van dit bedrag komt maximaal € 10 mln. voor rekening van LNV indien de uitgaven meer dan € 18 mln. bedragen.

Na het bereiken van de plafondbedragen zullen de uitgaven van het DGF ten laste komen van de overheid.

4.3.4 Toekennen van een tegemoetkoming in de kosten bij de bestrijding

Voor het vaststellen van de schade en toekennen van een tegemoetkoming in de kosten als dieren en of producten als gevolg van een bestrijdingsmaatregel worden vernietigd, wordt gebruik gemaakt van onafhankelijke taxateurs ("deskundigen" zoals beschreven in de

GWWD artikel 88). Het Ministerie kent de tegemoetkoming toe en bepaalt de hoogte van de tegemoetkoming. Tegen de toekenning van de tegemoetkoming is bezwaar en beroep mogelijk door de betrokkenen.

4.4 MIDDELEN

Nederland heeft personele middelen, apparatuur, laboratoriumcapaciteit en infrastructuur om een snelle en effectieve bestrijdings-campagne te effectueren. Op de details van de verschillende aspecten van deze voorzieningen wordt in deze paragraaf ingegaan.

4.4.1 Personeel

Op permanente basis is er personeel aanwezig op zowel het gebied van beleidsontwikkeling als op het gebied van de uitvoering. Bij een uitbraak van een besmettelijke dierziekte zal als eerste het reguliere personeel ingezet worden. Aanvullend personeel zal ingezet worden zodra dit nodig is. Hiervoor zijn er overeenkomsten met onder andere de Gezondheidsdienst voor Dieren (GD), de Koninklijke Maatschappij voor Diergeneeskunde (KNMvD), uitzendbureaus en verschillende andere bedrijven. De Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde (KNMvD) heeft de namen en adressen van alle praktiserende dierenartsen in Nederland en verleent ondersteuning bij de werving van extra personeel in tijden van crisis. Daarnaast kunnen tijdens de crisis studenten van de Universiteit Utrecht, Faculteit der Diergeneeskunde, worden ingezet. Voor handhaving op het gebied van orde en veiligheid, en op veterinair gebied, zijn er afspraken met politie en defensie om de AID te ondersteunen.

4.4.2 Expert teams

Permanent operationeel zijn de deskundigengroep en de specialistenteams voor dierziekten.

4.4.2.1 Deskundigengroep

In 2005 is de deskundigengroep Mond-en klauwzeer, Bluetongue en Runderpest ingesteld door de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

De deskundigengroep brengt een onafhankelijk veterinair advies uit aan de Chief Veterinary Officer (CVO) betreffende de preventie en bestrijding van Mond- en klauwzeer.

In zijn algemeenheid is de taak van de deskundigengroep “reflecterend”, dat wil zeggen in crisistijd opereert zij op enige afstand van de dagelijkse hectiek. Soms, met name in de eerste 72 uur na een dierziekte-uitbraak, zal echter binnen zeer kort tijdsbestek een advies dienen te worden uitgebracht.

De deskundigengroep bestaat uit epidemiologen, virologen en dierenartsen met praktijkervaring. De leden nemen op persoonlijke titel zitting als lid van de deskundigengroep, op grond van hun wetenschappelijke of ervaringsdeskundigheid. Zij vertegenwoordigen geen organisatie.

De beleidsmedewerker van de Directie Voedselkwaliteit en Diergezondheid die verantwoordelijk is voor Mond- en klauwzeer voert het secretariaat. Deze persoon is geen lid van de deskundigengroep.

Met het instellen van deze deskundigengroep wordt tevens invulling gegeven aan verplichtingen die voortvloeien uit de EU Bestrijding Richtlijn (Richtlijn 2003/85/EC).

4.4.2.2 Specialistenteams voor dierziekten

Het specialistenteam gaat naar het verdachte bedrijf. Het team bestaat uit een speciaal opgeleide dierenarts van de VWA, een dierenarts van de GD en de dierenarts van het bedrijf. Zij beschrijven:

- de situatie op het verdachte bedrijf
- het aantal en de soorten van vatbaar en ander vee en het houderijsysteem
- het aantal klinisch zieke dieren en hoe oud de oudste laesies naar hun inschatting zijn

- de omvang en locatie van het bedrijf en zijn relaties met andere bedrijven, openbare wegen enz.
- de recente bewegingen (herkauwers en varkens en personeel) naar en van het bedrijf.

Indien een besmetting niet is uit te sluiten zal in overleg met het VIC verdere actie ondernomen worden, onder andere het nemen van monsters van de dieren met klinische verschijnselen. In het Draaiboek Verdenkingen van de VWA staat nader beschreven hoe bij een verdenking wordt gehandeld.

4.4.2.3 Frontteams van de VWA

Binnen de VWA zijn 16 frontteams geformeerd. Een frontteam is een zelfstandig opererend team. Kenmerken van frontteams zijn: multidisciplinair, goed opgeleid en getraind, snel inzetbaar en uniform werkend. Een frontteam wordt de eerste dagen van een dierziekte uitbraak ingezet voor tracering, inventarisatiescreening, ruimen van bedrijven en staan onder leiding van het VIC. Op het moment dat het Regionaal Crisis Centrum (RCC) operationeel is, worden de frontteams niet meer in het bestrijdingsgebied ingezet.

4.4.3 Apparatuur en voorzieningen

De effectiviteit van de bestrijding van Mond- en klauwzeer hangt onder andere af van de onmiddellijke beschikbaarheid van apparatuur en de onmiddellijke toegang tot voorzieningen. Om dit mogelijk te maken hebben het ministerie van LNV en de VWA tal van contracten afgesloten met bedrijven waarin de onmiddellijke levering van benodigde apparatuur en voorzieningen wordt gegarandeerd. Als voorbeeld zijn er contracten met externe toeleverende bedrijven voor de levering van veterinaire producten, kleding, schoeisel, kantoorbenodigdheden, ontsmettingsapparatuur en ontsmettingsmiddelen, sanitaire voorzieningen etc.

Daarnaast is er een contract met een destructiebedrijf. Het destructiebedrijf garandeert dat er voldoende materiaal beschikbaar is om in een grote epidemie karkassen in verzegelde transportwagens naar het destructiebedrijf te kunnen vervoeren.

Het VIC heeft de beschikking over elektronische databestanden, waaronder een dierziekte-automatiseringssysteem en een digitaal archiefsysteem.

4.4.4 Laboratorium

Binnen het CIDC-Lelystad is een algemeen crisisdraaiboek opgesteld waarin de verantwoordelijkheden van diverse functies binnen het crisisteam staan beschreven. Naast de directeur, welke eindverantwoordelijk is, wordt er een crisismanager aangesteld die de dagelijkse leiding heeft over het crisisteam en verantwoordelijk is voor de contacten met de crisisstaf LNV, LNV directies, GD en EU. Direct onder de crisismanager staat een manager intern proces die verantwoordelijk is voor het diagnostische proces en de productie van adviezen voor LNV, LNV directies, GD en EU. Onder de manager intern proces vallen allen die betrokken zijn bij uitvoering en rapportage van de diagnostische testen en het opstellen van adviezen.

Naast het algemene deel van het crisisdraaiboek is er een specifiek deel voor Mond- en klauwzeer waarin per diagnostische taak de teamleiders zijn aangewezen. In dit specifieke deel staan tevens de materiele behoeften, ruimte en materiaal, beschreven.

In de normale fase houdt de projectgroep "Vesiculaire Ziekten" van het CIDC-Lelystad zich onder andere bezig met diagnostisch onderzoek van verdenkingen en monitoring/import-/exportonderzoek op Mond- en klauwzeer en swine vesicular disease (SVD). Het aantal klinische verdenkingen MKZ/SVD bedraagt jaarlijks circa 4-12, onderzoek van monsters voor monitoring/import/export bestaat overwegend uit sera (ELISA/VNT, 10.000-12.000 per jaar).

Tijdens de uitbraak kan de testcapaciteit van de diverse testen snel worden opgeschaald. In de onderstaande tabel is de direct beschikbare, initiële capaciteit zoals vastgelegd in het "convenant betreffende de uitvoering van wettelijke onderzoekstaken ter controle van aangifteplichtige ziekten door het CIDC-Lelystad " aangegeven. Op deze capaciteit zijn de voorraden diagnostische materialen gebaseerd. Deze capaciteit kan snel, binnen 1 tot 2 weken, substantieel worden vergroot. Inzet van de extra capaciteit op specifieke testen zal op geleide van de behoefte op dat moment in overleg met betrokkenen worden vastgesteld.

Samenvatting capaciteit

Test	Initiële capaciteit op maandbasis
IDAS en VI	50 verdenkingen per maand
RT-PCR	50 verdenkingen per maand
ELISA	120.000 monsters per maand voor type O of SVD
VNT	50.000 monsters per maand voor type A, C en Asia-1

4.5 TRAINING VAN PERSONEEL

Voor de beleidsmedewerkers van LNV zijn er speciale crisismanagementopleidingen. Trainingsprogramma's voor de dierziektedeskundigen, de frontteams van de VWA en de afdelingshoofden van het RCC omvatten training in klinische diagnose, epidemiologisch onderzoek (traceren en bewaking) en procedures voor besmette locaties. Deze trainingen worden gegeven door het VIC. Instructies voor ander personeel dat bij de controle en bestrijding van Mond- en klauwzeer betrokken is, staan beschreven in het uitvoeringsdraaiboek MKZ van de VWA. Ook de extern ingehuurd bedrijven en extern personeel, die tijdens een uitbraak werkzaamheden voor de VWA uitvoeren, werken volgens de actuele werkinstructies uit het uitvoeringsdraaiboek MKZ.

4.6 REAL TIME ALARMOEFENINGEN

Alarmoefeningen zullen minimaal gehouden worden op basis van de voorschriften van de richtlijn, dat wil zeggen binnen drie jaar na goedkeuring van dit rampenplan of binnen vijf jaar na de uitbraak van een ernstige epizootie, in het bijzonder om de permanente instructies te testen.

Daarnaast vindt op uitnodiging deelname plaats aan oefeningen in buurlanden.

4.7 VOORLICHTING, EDUCATIE EN BEWUSTZIJN VAN DIERZIEKTEN

4.7.1 Meldplicht

De Gezondheids- en welzijnswet voor dieren bepaalt dat als een dier verschijnselen van een besmettelijke dierziekte vertoont, dit gemeld moet worden aan de autoriteiten. Er is een landelijke telefoonlijn geopend die 24 uur per dag functioneert (045 5354 232). Dit landelijk dierziektenummer is aangekondigd met een voorlichtingscampagne. Bedrijven die van Mond- en klauwzeer verdachte dieren melden, worden bezocht door het specialistenteam die, afhankelijk van de situatie op het bedrijf, beslissen of verdere actie noodzakelijk is.

4.7.2. Voorlichting

Door regelmatige publicaties in het blad van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde, artikelen in de agrarische pers en publicaties door de Gezondheidsdienst voor dieren (de "GD Veterinair", een nieuwsbrief voor dierenartsen) wordt ervoor gezorgd dat dierenartsen en boeren zich van de gevaren van Mond- en klauwzeer bewust zijn en blijven. In gevallen dat er sprake is van een verhoogd risico op een uitbraak van Mond- en klauwzeer is er sprake van de aandachts- of de verdenkingsfase. In dit geval wordt het bedrijfsleven geïnformeerd en geadviseerd. Zie voor een uitgebreide beschrijving hoofdstuk 7.4, informeren en adviseren. Als dat noodzakelijk is, bijvoorbeeld bij een verhoogde dreiging op een uitbraak, worden campagnes gevoerd om het bewustzijn te verhogen. Behalve deze

publicaties worden verschillende internetsites (ministerie van LNV, GD, Europa en OIE) gebruikt om te zorgen dat men zich van de ziekte bewust blijft.

4.7.3 Veterinaire opleiding

In het curriculum van de opleiding tot dierenarts wordt veel aandacht besteed aan de infectieziekten. De veterinaire student bouwt een gedegen kennis op van de ziektekunde en epidemiologie van de bij (landbouw) huisdieren voorkomende gezondheids- en productiestoornissen. De dierziektepreventie, het welzijn van dieren en het kwaliteits- en risicomanagement op veehouderijbedrijven wordt hierbij zeer belangrijk gevonden. Verder zal de veterinaire student kennis opbouwen over de geldende wet- en regelgeving in relatie tot de diergezondheid.

De klinische diagnostiek en epidemiologie van Mond- en klauwzeer komen hierbij ook aan bod. De controlemaatregelen en meldingsprocedures worden meer in het algemeen voor aangifteplichtige en bestrijdingsplichtige dierziekten besproken. Veterinaire studenten krijgen tijdens hun opleiding het advies om het Internet te raadplegen om op de hoogte te blijven van de epidemiologische situatie in Lidstaten en Derde Landen.

In postdoctorale programma's diergeneeskunde, speciaal in de nieuwe programma's voor erkende dierenartsen, wordt grote aandacht besteed aan de verantwoordelijkheid van de dierenarts tov de overheid en de besmettelijke dierziekten.

De KNMvD maakt intensief gebruik van ICT en heeft haar eigen Internetsite om dierenartsen op de hoogte te houden van dierziektebestrijding. Daarnaast is er het tijdschrift voor Diergeneeskunde dat 2-wekelijks verschijnt.

4.7.4 Agrarische opleidingen

De Wageningen Universiteit en Research Centrum (WUR), de diverse hogere agrarische scholen (HAS) en middelbare agrarische scholen (MAS) besteden in hun curriculum aandacht aan besmettelijke dierziekten. De aspecten van de meldingsplicht, preventie, de maatregelen die genomen worden en het voorkomen van besmettelijke dierziekten worden hierbij onder de aandacht gebracht.

Daarbij wordt ook gebruik gemaakt van de mogelijkheden die het Internet biedt om op de hoogte te blijven van de situatie elders.

Ook worden op verschillende universiteiten cursussen aangeboden m.b.t. agrarisch recht, en agrarische economie.

4.8 OPZETTELIJKE BESMETTING / BIOTERRORISME

Vaak is de bron van een uitbraak van een bestrijdingsplichtige dierziekte een insleep door onzorgvuldig menselijk handelen. De reiniging en ontsmettingsregels zijn bijvoorbeeld niet nageleefd of iemand heeft, tegen het advies in, toch etenswaren uit het buitenland meegebracht. In sommige gevallen is er dan ook sprake van een overtreding van de wet. In die gevallen kan, onder het gezag van het Openbaar Ministerie (OM), een opsporingsonderzoek worden ingesteld door de politie of de AID. Deze zullen in zo'n geval bewijsmateriaal veilig moeten stellen, getuigen moeten horen en eventuele verdachten aanhouden en/of horen. Het Openbaar Ministerie leidt het opsporingsonderzoek en is dus bevoegd het optreden van de politie of AID hierin aan te sturen.

Een opsporingsonderzoek zal zeker worden ingesteld wanneer er een vermoeden bestaat dat de uitbraak van de dierziekte door bewust menselijk handelen is veroorzaakt. In zo'n geval kan men spreken van bioterrorisme.

Wanneer een vermoeden bestaat van een dergelijke daad dient onmiddellijk de AID te worden ingelicht. De AID zal een dergelijk vermoeden beoordelen en daartoe zonodig aanvullende informatie verzamelen. Vervolgens zal de AID zo snel mogelijk overleg plegen met het OM om na te gaan of een opsporingsonderzoek noodzakelijk is en welke

opsporingsinstantie(s) dit zullen uitvoeren. Ook dan geldt weer dat het OM dit onderzoek leidt en bepaalt welke maatregelen noodzakelijk zijn.

Het OM zal met de Handhavingsunit van de directie Juridische Zaken van het ministerie van LNV overleg voeren over de consequenties van het opsporingsonderzoek in relatie tot de crisisbestrijding. Waar de belangen van het opsporingsonderzoek en de belangen van de crisisbestrijding niet samen lijken te gaan zal eerst op IBT- en anders op MBT-niveau worden gesproken welke belangen prioriteit krijgen.

De relatie tussen de crisisorganisatie van LNV en het OM wordt weergegeven in hoofdstuk 3.2.7 van het LNV-handboek Crisisbesluitvorming. In het zogenaamde Afstemmingsoverleg wordt er door de Regionale Crisisstaf overleg gepleegd met de Burgemeester, Politie en Openbaar Ministerie.

Hoofdstuk 5: Communicatie

Het Handboek Crisisbesluitvorming van LNV vormt het kader voor het Handboek Communicatie bij Crises en sluit hier bij aan. In het Handboek Communicatie bij Crises is uitgewerkt hoe de communicatie in crisissituaties zal worden aangepakt. Het Handboek Communicatie bij Crises geeft inzicht in verantwoordelijkheden, taken, structuren en werkmodellen, en een overzicht van de mogelijk in te zetten communicatiemiddelen. Het Handboek geeft een algemene invulling voor de aanpak van de communicatie bij crises. Bij een uitbraak van Mond- en klauwzeer zal het handboek in principe worden gevolgd. Beide handboeken zijn te vinden op de internetsite van het Ministerie van LNV.

Hoofdstuk 6: Fasen en Scenario's

6.1 INLEIDING

6.2 FASEN

6.2.1 Normale fase

6.2.2 Aandachtsfase

6.2.3 Verdenkingsfase

6.2.4 Crisisfase

6.2.5 Fase van buitengewone omstandigheden

6.2.6 Afbouwfase

6.3 SCENARIO'S

6.4 VOORBEELDEN VAN BELEIDSINSTRUMENTEN PER SCENARIO

6.4.1 Scenario A en B

6.4.2 Beleidsinstrumenten in scenario C en D

6.4.3 Beleidsinstrumenten in scenario E

6.4.4 Beleidsinstrumenten in scenario F, G en J

6.4.5 Beleidsinstrumenten in scenario H en I

6.1 INLEIDING

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de verschillende fases/scenario's waarin Nederland zich met betrekking tot een uitbraak van besmettelijke dierziekten kan bevinden. Een fase is een vooraf gedefinieerde status van de dierziektesituatie in Nederland. Scenario's zijn afhankelijk van verschillende gebeurtenissen die zich kunnen afspelen in de tijd.

In dit hoofdstuk worden eerst de verschillende fases toegelicht, vervolgens worden de scenario's binnen de fases besproken om af te sluiten met voorbeelden van beleidsinstrumenten voor de verschillende scenario's.

6.2 FASEN

De fasen in dit draaiboek sluiten aan op de fasen, vermeld in het LNV-Handboek Crisisbesluitvorming. Vanwege het grote belang van de verdenkingsfase, is deze als een aparte fase uit de aandachtsfase gelicht. De volgende fasen worden gehanteerd:

6.2.1 Normale fase

In de normale fase is er geen sprake van een dreigende uitbraak van Mond- en klauwzeer. Er is geen Mond- en klauwzeer aanwezig in Nederland en er zijn geen onverwachte uitbraken van Mond- en klauwzeer bij relevante handelspartners of buurlanden. Echter, in verschillende delen van de wereld komt Mond- en klauwzeer voor en daarom zijn er ook in deze fase preventieve maatregelen van kracht en is alertheid geboden.

6.2.2 Aandachtsfase

De aandachtsfase gaat in op het moment dat er signalen zijn dat er een crisis dreigt. Dit kan het geval zijn bij een verdenking of een uitbraak van Mond- en klauwzeer bij relevante handelspartners of buurlanden. Tijdens de aandachtsfase kan er een MKZ-staf bijeengeroepen worden, die de situatie beoordeelt en eventueel al tot maatregelen kan besluiten. Het besluit tot het instellen van de aandachtsfase wordt genomen op basis van de volgende criteria met betrekking op het land / regio waar de uitbraak is:

- risicoanalyse van de VWA (deze gaat o.a. in op handels- en andere contacten)
- het aantal (mogelijk) besmette bedrijven in het betreffende land
- de locatie van de (mogelijk) besmette bedrijven/het voorkomen van natuurlijke barrières met het betreffende land
- de verspreiding van het virus
- de veedichtheid in het (mogelijk) besmette gebied
- informatievoorziening door het betreffende land (snelheid, validiteit)
- effectiviteit van de veterinaire diensten

6.2.3 Verdenkingsfase

In de verdenkingsfase is er sprake van een ernstige verdenking van Mond- en klauwzeer in Nederland. In het LNV-Handboek Crisisbesluitvorming is deze fase onderdeel van de aandachtsfase.

6.2.4 Crisisfase

De crisisfase gaat in op het moment van een bevestigde uitbraak van Mond- en klauwzeer in Nederland.

6.2.5 Fase van buitengewone omstandigheden

In de fase van buitengewone omstandigheden is er een dusdanig explosieve toename van uitbraken van Mond- en klauwzeer in Nederland, dat de epidemie veterinair of logistiek niet meer in de hand te houden is. Er is sprake van ernstige maatschappelijke ontwrichting, normale bevoegdheden zijn niet meer toereikend.

6.2.6 Afbouwfase

Na elke “opschalingsstap” kan weer een afbouw volgen. De afbouw van aandachtsfase gaat in op het moment dat de dreiging van een besmetting afkomstig uit het buitenland is genormaliseerd. De afbouw van een verdenkingsfase gaat in op het moment dat de laboratoriumuitslagen van het verdachte geval negatief zijn en een klinische verdenking niet meer aanwezig is.

De afbouwfase van een crisis gaat in op het moment dat er geen onverwachte uitbraken van Mond- en klauwzeer meer zijn en de bestaande uitbraken onder controle zijn.

6.3 SCENARIO'S

In elke fase worden de verschillende scenario's beschreven. Deze scenario's zijn een weergave van mogelijke situaties die zich kunnen voordoen. De scenario's variëren van geen uitbraak in de 'normale fase' tot een onbeheersbare situatie met veel uitbraken in de 'fase van buitengewone omstandigheden'. Niet alleen de scenario's in Nederland zijn meegenomen, ook met uitbraken in de lidstaten en derde landen wordt rekening gehouden. Dit houdt echter niet in dat er zich in de praktijk geen andere situaties kunnen voordoen, bijvoorbeeld een combinatie met een uitbraak van een andere besmettelijke dierziekte. De scenario's die zich per fase kunnen voordoen zijn:

Normale fase:

- A) Geen Mond- en klauwzeer aanwezig in Nederland en andere EU landen.
- B) Uitbraak Mond- en klauwzeer buiten de EU, géén relevante handelspartner.

Aandachtsfase:

- C) Uitbraak van Mond- en klauwzeer bij een relevante handelspartner of binnen de EU, beschermings- en/of toezichtsgebied niet grensoverschrijdend
- D) Uitbraak van Mond- en klauwzeer binnen de EU; beschermings- en of toezichtsgebied grensoverschrijdend

Verdenkingsfase:

- E) Ernstige verdenking zonder een uitbraak van Mond- en klauwzeer in Nederland

Crisisfase:

- F) Eerste uitbraak van Mond- en klauwzeer in Nederland (wel/niet voortvloeiend uit een ernstige verdenking)
- G) Nieuwe uitbraken van Mond- en klauwzeer in Nederland:
 - Ernstige verdenking naast een uitbraak van Mond- en klauwzeer
 - Nieuwe uitbraak binnen bestaande beschermings- en/of toezichtsgebied
 - Meerdere nieuwe uitbraken binnen bestaande beschermings- en/of toezichtsgebied
 - Nieuwe uitbraak buiten het bestaand beschermings- en/of toezichtsgebied, binnen het compartiment
 - Meerdere nieuwe uitbraken buiten het bestaand beschermings- en/of toezichtsgebied, binnen het compartiment
 - Een of enkele nieuwe uitbraken gelegen buiten het compartiment waarin de besmette haard is gelegen
- H) Uitbraak van Mond- en klauwzeer in wild
- I) Uitbraak van Mond- en klauwzeer in een dierentuin

Fase van buitengewone omstandigheden:

- J) Explosieve toename van nieuwe uitbraken buiten het compartiment met de besmette haard in Nederland

6.4 VOORBEELDEN VAN BELEIDSINSTRUMENTEN PER SCENARIO

6.4.1 Scenario's A en B

In de normale fase is er geen sprake van een dreigende Mond- en klauwzeeruitbraak. Er is geen Mond- en klauwzeer aanwezig in Nederland en er zijn geen uitbraken bij relevante handelspartners of buurlanden. Dit betekent dat er in scenario A en B geen specifieke beleidsinstrumenten ingezet worden behalve het informeren van reizigers, en het adviseren van defensie indien gestationeerd in het land van uitbraak.

In deze periode is er tijd om het crisismanagement en bestrijdingsbeleid verder te ontwikkelen. Op basis van ervaringen uit afgelopen crises en nieuwe ontwikkelingen op het gebied van dierziektebestrijding, wordt het beleid continu aangepast en verbeterd. De volgende onderwerpen komen hierbij onder andere aan bod:

- Het vergroten van crisisbewustzijn
- Het uitvoeren van risico-analyses
- Het bevorderen van de samenwerking tussen diverse partijen (intern en extern)
- Het ontwikkelen, afstemmen en actualiseren van draaiboeken
- Het onderhouden van een coördinatiecentrum
- Het opzetten en uitvoeren van opleidingen, trainingen en simulaties
- Het opstellen van conceptregelingen (modellen)
- Het aangaan van contracten met externe partijen
- Het voorzien in materiële voorraden
- Het onderhouden van het taxatiesysteem

Daarnaast worden in deze fase verdenkingen afgehandeld volgens het VWA draaiboek verdenkingen, en is regelgeving met betrekking tot preventie van kracht (Regeling preventie, bestrijding en monitoring van besmettelijke dierziekten en zoönosen en TSE's).

6.4.2 Beleidsinstrumenten in scenario's C en D

In de aandachtsfase is er sprake van een uitbraak van MKZ bij een relevante handelspartner of bij een lidstaat van de EU (scenario C). Deze uitbraak binnen de EU kan in een buurland plaatsvinden met de besmetting aan de landsgrens, in dat geval kan het beschermings- en of toezichtsgebied grensoverschrijdend zijn (scenario D). Op dit moment worden al enkele beleidsinstrumenten ingezet of verscherpt, bijvoorbeeld informeren en adviseren van veehouders en belangengroepen. Ook kunnen op dit moment importverboden en blokkades van geïmporteerd vlees, afkomstig van het land met de uitbraak worden afgekondigd. De volledige lijst met beleidsinstrumenten die ingesteld worden bij de scenario's C en D is opgesomd in een tabel in bijlage 4.

6.4.3 Beleidsinstrumenten in scenario E

In scenario E is er sprake van een ernstige verdenking van MKZ in Nederland. Op dit moment worden een groot aantal beleidsinstrumenten ingezet zoals het bijeenroepen van het basisoverleg, het informeren en adviseren van veehouders en andere belangengroepen en adviezen aan de veehouderijbedrijven. Daarnaast kan ook het preventief ruimen van het verdachte bedrijf en het instellen van een vervoersbeperkingsgebied van 3-10 km rond dit bedrijf worden ingezet. Bovendien kan in dit scenario al besloten worden tot een algehele standstill.

De volledige lijst met beleidsinstrumenten die ingesteld kunnen worden bij de scenario E is opgesomd in een tabel in bijlage 4.

6.4.4 Beleidsinstrumenten in scenario's F, G en J

De crisisfase gaat in op het moment dat er een uitbraak in Nederland is bevestigd (scenario F). Waarschijnlijk zullen dan meerdere uitbraken volgen als gevolg van de buurt en contactbedrijven (scenario G). Wanneer buiten deze cluster van uitbraken na verloop van tijd

nieuwe uitbraken volgen die niet in dit eerste besmette gebied gelegen zijn, dan kan er sprake zijn van scenario J (fase van buitengewone omstandigheden). In deze periode van bestrijding van de initiële gevallen en later de bestrijding van de epidemie, zullen alle mogelijke beleidsinstrumenten ingezet worden zoals informeren en adviseren, reinigings- en ontsmettingsmaatregelen, exportverboden, ruimen van besmette en verdachte bedrijven en instellen van gebieden.

De volledige lijst met beleidsinstrumenten die ingesteld worden bij de scenario's F, G en J is opgesomd in een tabel in bijlage 4.

6.4.5 Beleidsinstrumenten in scenario's H en I

Bij een uitbraak van MKZ onder wild (scenario H) zullen een aantal passende beleidsinstrumenten ingezet worden. Een deskundigengroep zal bepalen welke maatregelen er in deze gevallen nodig zullen zijn. Hoofdstuk 12.3 gaat dieper in over de maatregelen die in natuurgebieden en bij wild genomen worden, ook als het een uitbraak onder wild betreft.

Bij een uitbraak van MKZ in een dierentuin (scenario I) zullen passende beleidsinstrumenten ingezet worden, zoals informeren en adviseren en het instellen van gebieden.

Beleidsinstrumenten voor scenario I (uitbraak in een dierentuin) zijn beschreven in hoofdstuk 12.5.

Hoofdstuk 7: Beleidsinstrumenten

- 7.1 INLEIDING
- 7.2 IMPORT VERBODEN/EXPORT VERBODEN
- 7.3 CONTACTBEDRIJVEN VIA IMPORT
- 7.4 INFORMEREN EN ADVISEREN
- 7.5 ADVIES VEEBEDRIJVEN
- 7.6 (HYGIENE)PROTOCOLLEN
- 7.7 REINIGEN EN ONTSMETTEN VERVOERMIDDELEN
- 7.8 RISICOVOLLE ACTIVITEITEN
- 7.9 MANIFESTATIES EN EVENEMENTEN
- 7.10 FOKVERBOD
- 7.11 RUIMEN
- 7.12 STANDSTILL
- 7.13 COMPARTIMENTERING / REGIONALISERING
- 7.14 INSTELLEN GEBIEDEN
 - 7.14.1 Inleiding
 - 7.14.2 Gebied met vervoersverbod
 - 7.14.3 Beschermings- en toezichtsgebied
 - 7.14.4 Ruimingsgebied
 - 7.14.5 Vaccinatiegebied en vaccinatietoezichtszone
 - 7.14.6 Groot vaccinatiegebied
- 7.15 NATUUR
- 7.16 DEFENSIE
- 7.17 WELZIJN

7.1 INLEIDING

In hoofdstuk 6 zijn de verschillende fasen en scenario's besproken. Bij de verschillende scenario's die zich kunnen voordoen zal LNV passende maatregelen treffen ter preventie of bestrijding van de ziekte. Dit zijn de verschillende veterinaire-technische beleidsinstrumenten. We gebruiken hier de term beleidsinstrumenten om een duidelijk onderscheid te maken met de maatregelpakketten (hoofdstuk 8). Beleidsinstrumenten zijn natuurlijk ook gewoon maatregelen. Er is wel een klein, vrij subtiel verschil. "Maatregel" wordt vaak gebruikt voor verboden en geboden terwijl "beleidsinstrument" ook gebruikt wordt voor zaken als advies en voorlichting.

Er zijn beleidsinstrumenten die altijd ingezet worden, er zijn optionele beleidsinstrumenten die afhankelijk van de ernst van de situatie ingezet kunnen worden, en er zijn adviezen. Overigens kan er zich in een crisis altijd een situatie voordoen waarin het nodig blijkt om af te wijken van de beschreven maatregelen.

In bijlage 4 is een tabel opgenomen waarin per scenario de beleidsinstrumenten zijn opgesomd.

Naast de beleidsinstrumenten die genoemd worden in de tabel van bijlage 4, zijn er ook "maatregelpakketten". Deze pakketten beschrijven in detail welke maatregelen ten tijde van crisis in de verschillende gebieden gelden, bijvoorbeeld maatregelen in een beschermings- en toezichtsgebied of een vaccinatiegebied, en vormen dus een verdere uitwerking van de beleidsinstrumenten. De maatregelpakketten zijn opgenomen in hoofdstuk 8.

7.2 IMPORT VERBODEN/EXPORT VERBODEN

Zodra er een uitbraak is van Mond- en klauwzeer, binnen of buiten Europa, zal de Europese Unie maatregelen m.b.t. de import¹ treffen. De import van levende gevoelige dieren vormt uiteraard het grootste risico op mogelijke insleep. Echter, ook de import van levende producten (zoals sperma en eicellen), producten van dierlijke oorsprong (zoals melk en vlees) en zelfs de import van ongevoelige dieren (zoals paarden) kan een zeker risico inhouden. In de huidige situatie is het zo dat daarom in eerste instantie een totaal importverbod (gevoelige dieren, levende producten van gevoelige dieren en dierlijke producten van gevoelige dieren) gehanteerd wordt. Naargelang de ernst van de situatie wordt na verloop van tijd overgaan naar een partieel importverbod. Behalve het gebied van waaruit het importverbod geldt, kan ook de reikwijdte van het importverbod beperkt worden (bijvoorbeeld alleen nog levende gevoelige dieren). De Europese commissie stelt de maatregelen voor in een concept beschikking. Deze wordt besproken in het Permanent Comité voor de voedselketen en de diergezondheid (PCVD). Dit is een overleg waar, in principe, alle lidstaten aan deelnemen en dat een advies geeft over de conceptbeschikking. Indien het advies positief is wordt het besluit genomen en middels een beschikking bekend gemaakt. In spoedeisende gevallen kan de Commissie ook een beschikking aannemen zonder voorafgaand eerst het PCVD te raadplegen. Wel wordt de beschikking dan besproken in de eerstvolgende PCVD. Een verbod op export van risicovolle dieren en producten uit het land of regio van de uitbraak kan op die manier Europees geregeld worden (zie ook hoofdstuk 3).

Indien Nederland inschat dat het risico heel groot is, kan zij, in afwachting van Europese maatregelen, na afstemming met de Europese Commissie, een nationaal importverbod instellen.

¹ import: Bij transport van dieren tussen verschillende lidstaten is officieel geen sprake van import of export maar van intracommunautaire handel, voor het gemak spreken we hier echter ook in dat geval over import.

Zodra er een verdenking of uitbraak van Mond- en klauwzeer in Nederland is kan Nederland, afhankelijk van de situatie, een exportverbod opgelegd krijgen. Om maximaal invulling te geven aan onze plicht andere lidstaten en handelspartners te vrijwaren voor een uitbraak van Mond- en klauwzeer kan Nederland zelf, vooruitlopend op een Europese beschikking, bij een uitbraak van Mond- en klauwzeer een exportverbod van vee en producten, afkomstig van evenhoevigen (runderen, schapen, geiten, varkens en andere evenhoevigen) instellen. Het kan gaan om de export van: vee, vers vlees en vleesproducten van evenhoevigen; melk; melkproducten; sperma, eicellen en embryo's van evenhoevigen; huiden van evenhoevigen; mest; bloed- en bloedproducten van evenhoevigen; reuzel en gesmolten vet van evenhoevigen; darmen, afkomstig van schapen, geiten (darmen van runderen zijn in het kader van BSE al van export uitgesloten); schapenwol, haar van herkauwers en varkenshaar; diervoeders en grondstoffen voor diervoeders; andere producten van evenhoevigen.

7.3 CONTACTBEDRIJVEN VIA IMPORT

Indien import van levende dieren of levende producten uit een land of regio met een uitbraak mogelijk is worden alle recent geïmporteerde dieren gecontroleerd. In de normale situatie wordt slechts een beperkt deel van de import (5%) op de plaats van bestemming gecontroleerd. We spreken daarom van de zg. 100% bestemmingscontrole. Deze heeft, met terugwerkende kracht, ook betrekking op bedrijven die, gedurende de periode waarin mogelijk reeds een besmetting met Mond- en klauwzeer aanwezig was (de zg. hoog risico periode), gevoelige dieren hebben geïmporteerd uit een land/regio waar zich een uitbraak heeft voorgedaan. De bedrijven die in de hoog risico periode dieren hebben geïmporteerd kunnen daarmee mogelijk ook virus geïmporteerd hebben en worden dus verdacht verklaard. Voor de zekerheid stellen we de hoog risico periode voor Mond- en klauwzeer op twee maanden. Dit is de tijd tussen het inslepen van het virus en het ontdekken c.q. wereldkundig maken van de uitbraak. De incubatietijd (de tijd tussen het tijdstip dat het dier het virus binnen krijgt en het tijdstip dat het dier symptomen vertoont) voor Mond- en klauwzeer is veel korter. Uit ervaring blijkt echter dat het onverstandig is te rekenen op een snelle ontdekking van Mond- en klauwzeer. De geïmporteerde dieren worden onderzocht op Mond- en klauwzeer en de verdachtverklaring van het bedrijf wordt opgeheven als de uitslag van het onderzoek negatief is gebleken.

Vanzelfsprekend wordt ook nagegaan of er in de hoog risico periode import heeft plaatsgevonden van levende producten van gevoelige dieren. Bedrijven waar deze producten zijn gebruikt worden ook verdacht verklaard.

Tenslotte wordt nagegaan of er in de hoog risico periode import uit derde landen heeft plaatsgevonden van producten van dierlijke oorsprong en indien dit het geval is worden deze producten geblokkeerd tot duidelijk is dat ze niet uit een besmet gebied komen.

7.4 INFORMEREN EN ADVISEREN

Het is van groot belang dat alle betrokkenen snel de beschikking hebben over voor hen relevante informatie. Daarbij moet duidelijk onderscheid gemaakt worden tussen de laag en hoog risico situaties. De overgang van een normale fase naar bijvoorbeeld een aandachtsfase moet bewust worden genomen. Het gaat immers om de balans tussen het goed op de hoogte houden van betrokkenen, maar aan de andere kant mensen ook niet teveel alarmeren als er geen reëel risico is.

Bij een uitbraak van Mond- en klauwzeer in een ander land zal dit standaard op de internetsite van het ministerie van LNV gemeld worden, waarbij aangegeven zal worden hoe het risico wordt ingeschat. Bij een uitbraak in een land waar Nederland weinig handel mee drijft zal het risico veelal beperkt zijn. Er is dan vaak geen import van risicovolle producten naar Nederland. De informatie zal in zo'n geval alleen op het internet geplaatst worden en in principe alleen gaan over advisering van reizigers. Dit komt neer op het advies aan reizigers

om geen boerderijen in het land van uitbraak te bezoeken en het altijd geldende verbod om geen etenswaren van dierlijke oorsprong mee terug te nemen wordt extra onder de aandacht gebracht.

Wordt een uitbraak in een land risicovoller ingeschat, bijvoorbeeld omdat er wel handelscontacten zijn met het betreffende land, dan zal er uitgebreidere informatievoorziening plaatsvinden. Dit kan per e-mail of schriftelijk verzonden worden naar de direct betrokkenen. Indien de situatie nog ernstiger is, bijvoorbeeld omdat er een uitbraak in een aangrenzend land is, dan gaat de aandachtsfase in en zal er een MKZ-staf bijeengeroepen worden. De informatievoorziening zal dan ook mondeling plaatsvinden via het bijeenroepen van het basisoverleg. Het basisoverleg is een wederzijds informierend orgaan. In het basisoverleg zijn de verschillende doelgroepen vertegenwoordigd, zoals de verschillende LNV directies, het bedrijfsleven, maar ook dierentuinen, kinderboerderijen, hobbydierhouders, dierenbescherming etc. Een lijst met organisaties die in eerste instantie worden uitgenodigd voor het basisoverleg is opgenomen in bijlage 3. Het basisoverleg is geen besluitvormend overleg, maar heeft als doel inzicht te krijgen in de consequenties van maatregelen, het uitleggen van maatregelen en het creëren van draagvlak voor maatregelen. Aan het basisoverleg kunnen in beginsel de organisaties deelnemen die betrokken zijn bij of de effecten ondervinden van maatregelen die worden genomen in het kader van de bestrijding. In principe is het basisoverleg niet toegankelijk voor individuele bedrijven en er kan besloten worden per organisatie één deelnemer toe te laten. Het informeren en adviseren van de natuurorganisaties zal plaatsvinden via het Overleg Natuur en Besmettelijke Dierziekten van de Directie Natuur.

7.5 ADVIES VEEBEDRIJVEN

Een uitbraak van Mond- en klauwzeer kan op ieder moment plaatsvinden. Daarom worden veehouders geadviseerd om altijd voorbereid te zijn op een uitbraak:

- Een voorraad van diervoeder inslaan voor tenminste drie dagen. Zodra Mond- en klauwzeer uitbreekt zal er een standstill afgekondigd worden (zie verderop). Gedurende de standstill zal geen transport van en naar veehouderijen en van landbouwhuisdieren plaatsvinden. Om die reden wordt geadviseerd te zorgen dat er altijd een voorraad voer voor tenminste 3 dagen op het bedrijf aanwezig is.

- Noodvoorziening voor stalling voor tenminste 6 weken.

Bij een uitbraak van Mond- en klauwzeer zal er altijd een periode zijn waarin vervoer van gevoelige dieren verboden is. Afhankelijk van het gebied waarin het bedrijf zich bevindt zal op den duur vervoer naar het slachthuis weer toegestaan worden. Echter in de tussenliggende tijd zullen dieren geboren worden en groeien. Een bedrijf dient er te allen tijde rekening mee te houden dat het minstens 6 weken voldoende huisvesting kan bieden, zonder dat afvoer van dieren mogelijk is.

- Rantsoeneren voer

Volgend op de standstill zal er een vervoersverbod gelden voor gevoelige dieren. Dieren die slachtrijp zijn (met name vleesvarkens en vleeskalveren) zullen pas naar de slacht mogen als dit vervoer (eventueel met ontheffing) weer toegestaan is. Om gewichtstoename te beperken wordt er geadviseerd de dieren in deze periode te rantsoeneren.

Verder worden er adviezen uitgebracht ten aanzien van activiteiten die risico op verspreiding van eventueel aanwezig virus met zich mee brengen, zoals het uitrijden van mest en het samenbrengen van dieren van verschillende bedrijven. En uiteraard wordt er geadviseerd de hygiëneregels op te volgen en een zo goed mogelijke hygiëne in acht nemen.

Voor uitgebreide informatie over bedrijven met ongevoelige diersoorten wordt verwezen naar hoofdstuk 11.

7.6 (HYGIENE)PROTOCOLLEN

In dit beleidsdraaiboek is er regelmatig sprake van (hygiëne)protocollen. Hiermee wordt bedoeld dat bijvoorbeeld het schoonmaken van vervoermiddelen of het bezoek aan een bedrijf dient te gebeuren volgens een beschreven protocol. De sector zelf is verantwoordelijk voor het ontwikkelen van protocollen die door de gehele sector gebruikt kunnen worden. Deze protocollen moeten ter goedkeuring aan de VWA worden voorgelegd. Bij goedkeuring zal LNV de protocollen op het internet plaatsen met de datum van goedkeuring. Protocollen opgesteld voor een uitbraak zijn een concept en worden geformaliseerd bij een daadwerkelijke uitbraak. De actuele situatie tijdens een uitbraak kan ertoe leiden dat protocollen op het laatste moment worden aangepast. Het updaten van de protocollen is een verantwoordelijkheid van de sector. Die zal bij verandering van situatie of na een bepaalde periode (bijvoorbeeld 2 jaar) de protocollen opnieuw ter goedkeuring aan de VWA moeten aanbieden.

7.7 REINIGEN EN ONTSMETTEN VERVOERMIDDELEN

Bij een uitbraak van Mond- en klauwzeer in het buitenland zijn vervoermiddelen die in dat land gevoelige dieren hebben gebracht en/of opgehaald mogelijk in contact geweest met het virus. Deze wagens moeten extra gereinigd en ontsmet worden. Dit moet onder toezicht op een erkende wasplaats in Nederland gebeuren. Is de dreiging van de besmetting wat dichterbij, bijvoorbeeld in een buurland of zelfs een verdenking binnen Nederland, dan moeten alle vervoermiddelen waarmee gevoelige dieren vervoerd worden gereinigd en ontsmet worden. Deze verplichting kan ook gelden voor die vervoermiddelen die mogelijk in contact kunnen komen met het virus, dus die vervoermiddelen die op het bedrijf met evenhoevigen komen of die producten van evenhoevigen vervoeren.

Bij een uitbraak in Nederland zal, in geval het vervoermiddelen betreft waarmee gevoelige dieren vervoerd worden, het toezicht op een goede reiniging en ontsmetting worden opgedragen aan de VWA. De vervoermiddelen die gevoelige dieren vervoeren dienen daarom na vervoer gereinigd en ontsmet te worden op een door de VWA erkende wasplaats volgens een goedgekeurd hygiëneprotocol. Op deze wasplaats zal ook een aantekening worden gemaakt in het ontsmettingsboekje.

Voor vervoermiddelen van ongevoelige diersoorten wordt een reiniging en ontsmetting verplicht op basis van een door de VWA goedgekeurd hygiëneprotocol. Dit protocol kan uitgaan van reiniging en ontsmetting op de bedrijven zelf, mits hier de mogelijkheid is om een adequate R&O procedure te doorlopen zoals beschreven in hoofdstuk 2, paragrafen 1, 2 en 3 van de Regeling preventie, bestrijding en monitoring van besmettelijke dierziekten en zoönosen en TSE's. Bedrijven worden zelf aansprakelijk gehouden voor het ontwikkelen en laten goedkeuren van hygiënevoorschriften.

7.8 RISICOVOLLE ACTIVITEITEN

Een uitbraak van Mond- en klauwzeer kan zich voordoen op ieder moment in het jaar. Afhankelijk van het seizoen zullen er in die tijd bepaalde activiteiten plaatsvinden die een zeker risico vormen voor de verspreiding van het Mond- en klauwzeervirus.

Er zal een afweging gemaakt moeten worden tussen de kans op virusverspreiding en de schade van het eventuele verbod van de activiteit. Zo zal er niet zonder meer een verbod op maaien en kuilen komen, maar zal afhankelijk van het gebied het maaien en kuilen aan voorwaarden worden gebonden. Bijvoorbeeld dat het gemaaide gras (in grote balen) op het land moet blijven liggen. Op die manier worden de contacten van de loonwerker met gevoelige dieren op het bedrijf voorkomen.

Waar mogelijk zullen risicovolle activiteiten uitgesteld moeten worden, bijvoorbeeld het scheren van schapen. Afhankelijk van de duur van de crisis, en het gebied waar de

problemen bestaan zal ingeschat moeten worden wanneer de activiteiten weer toegestaan zijn.

7.9 MANIFESTATIES EN EVENEMENTEN

Het is duidelijk dat het samenbrengen van dieren van verschillende bedrijven een groot risico met zich meebrengt voor de verspreiding van dierziekten. Het zal dus al in een vroeg stadium, soms al bij een uitbraak in het buitenland, verboden worden om gevoelige dieren bijeen te brengen: verzamelverbod.

Dit geldt ook voor evenementen waarbij slechts enkele dieren aanwezig zijn, zoals een jaarmarkt met slechts een schaap of geit ter demonstratie: evenementenverbod.

Minder risico vormt het bijeenbrengen van dieren die ongevoelig zijn voor Mond- en klauwzeer, bijvoorbeeld een paardenmarkt. Maar ook dan is het risico niet ondenkbaar. De paarden kunnen afkomstig zijn van een bedrijf waar ook gevoelige dieren worden gehouden. Daarom zullen dergelijke evenementen in sommige situaties verboden worden of zullen er aan het doorgang vinden voorwaarden gebonden zijn.

Bijeenkomsten van mensen die werkzaam zijn in de agrarische sector, zonder dat hierbij dieren aanwezig zijn, vormen slechts een zeer beperkt risico. Maar ook dan is het niet geheel ondenkbaar dat het virus overgebracht kan worden van dier naar mens naar mens en zo naar andere dieren. Dit kan alleen indien virus met bijvoorbeeld mest verslept wordt en dan nog alleen als de contacten elkaar snel opvolgen. Daarom is het advies voorzichtig te zijn tijdens dergelijke manifestaties en voorzorgsmaatregelen te nemen. Deze zijn relatief eenvoudig, geen schoenen en kleding die in de stal of op het erf gedragen worden aan trekken naar plaatsen waar meerdere mensen bijeen komen. Het is niet de bedoeling dat mensen in een sociaal isolement komen. Bezoek aan bijvoorbeeld school, een vergadering of een voetbalwedstrijd, kan met relatief zeer eenvoudige middelen zonder risico plaatsvinden.

7.10 FOKVERBOD

Bij een uitbraak van Mond- en klauwzeer zal het verbod op het vervoer van gevoelige dieren het eerste van kracht worden en het langste van kracht blijven, aangezien dit vervoer het meest risicovol is. Zeker in het meest risicovolle gebied, zoals het beschermingsgebied, kunnen bedrijven te kampen krijgen met overvolle stallen. In de varkenspestuitbraak van 1997/1998 was dit probleem van zodanige omvang dat besloten werd tot het doden van zeer jonge biggen (3 tot 7 dagen oud). Deze maatregel gaf echter veel weerstand. Om een dergelijke situatie in de toekomst te voorkomen kan een fokverbod bij varkens afgekondigd worden. Na de draagtijd van zeugen, 4 maanden, zullen er geen biggen meer geboren worden en vermindert het risico van overvolle stallen.

Omdat bij een MKZ-uitbraak vaccinatie als bestrijdingsmaatregel wordt ingezet, is de kans gering dat een uitbraak langer dan 4 maanden zal duren. Echter, zoals hieronder beschreven wordt is aan de deskundigengroep om dit in de eerste weken na de uitbraak te beoordelen.

Bij een eerste uitbraak van Mond- en klauwzeer wordt niet per definitie een fokverbod ingesteld. Het instellen van een fokverbod bij varkens wordt een optionele maatregel. De maatregel wordt ingesteld op basis van het 'ja, tenzij principe'. Dit betekent dat binnen 7-14 dagen na de eerste uitbraak veterinaire adviseurs (de deskundigengroep) aan de CVO een advies uitbrengen over het wel of niet instellen van een fokverbod. Er wordt een fokverbod ingesteld, tenzij duidelijk is dat het een relatief beperkte epidemie betreft, die naar verwachting korter zal duren dan 4 maanden.

Wanneer tijdens dezelfde epidemie, in een later stadium, een uitbraak in een nieuw gebied plaatsvindt, is het, omdat er dan al langer beperkende maatregelen van kracht zijn, gerechtvaardigd om uit te gaan van het 'nee, tenzij principe'. Dit wil zeggen dat er geen

fokverbod in het nieuwe gebied wordt ingesteld, tenzij, mede op basis van het advies van de deskundigengroep, verwacht wordt dat de epidemie langer zal duren dan 4 maanden.

7.11 RUIMEN

Indien een uitbraak van Mond- en klauwzeer op een bedrijf bevestigd wordt, worden alle gevoelige dieren op dat bedrijf gedood. De kans op verspreiden van het virus is in dit geval zo groot, dat het noodzakelijk is de gevoelige dieren zo snel mogelijk te doden. Wanneer in dit draaiboek van “zo snel mogelijk” gesproken wordt, dan betekent dit altijd met behoud van de biosecurity (geen verspreiding van smetstoffen).

In sommige gevallen zullen de gevoelige dieren op een bedrijf gedood worden voordat de diagnose Mond- en klauwzeer is bevestigd. We spreken dan van preventieve ruiming.

Preventieve ruiming vindt plaats bij verdachte bedrijven.

Er zijn verschillende typen verdachte bedrijven. Ten eerste kan een bedrijf verdacht zijn door klinische symptomen. Daarnaast kan een bedrijf verdacht zijn omdat er contacten zijn geweest met een (mogelijk) besmet bedrijf. Wanneer er in Nederland geen Mond- en klauwzeer voorkomt kan het zijn dat er dieren geïmporteerd zijn uit een besmet gebied. Indien er in Nederland wel Mond- en klauwzeer voorkomt zijn bedrijven die contact hebben gehad met een besmet bedrijf verdacht.

Ook de bedrijven die in het gebied rond een besmet bedrijf liggen kunnen, op basis van die ligging, verdacht zijn.

Op al de beschreven bedrijven worden monsters genomen om de eventuele besmetting in het laboratorium te bevestigen. In de tussentijd kan het zijn dat de verdenking zodanig is dat verdere verspreiding vanuit het verdachte bedrijf gevreesd wordt. In een dergelijk geval kan besloten worden de dieren te ruimen voordat het resultaat van het laboratorium bekend is.

7.12 STANDSTILL

Zodra een uitbraak van Mond- en klauwzeer zich in Nederland voordoet zal er, in heel Nederland, een algehele standstill afgekondigd worden. Dit zal via de media bekend worden gemaakt. Een standstill betekent dat alle vervoer van en naar veehouderijen en van landbouwhuisdieren verboden is. In hoofdstuk 8 wordt in het maatregelpakket van de standstill beschreven wat wel en niet mag tijdens de standstill. Een standstill zal in principe 72 uur duren.

Aan het begin van de standstill is vaak alleen nog maar bekend dat er een besmetting van Mond- en klauwzeer op een bedrijf gevonden is. Waar deze besmetting van afkomstig is, hoe zij daar gekomen is en welke andere bedrijven in de tussentijd besmet zijn geraakt is niet bekend. De verspreiding kan zeer uitgebreid zijn aangezien er een periode zit tussen het inslepen van het virus en het zichtbaar worden van de verschijnselen (de incubatieperiode).

De periode van de standstill kan dan gebruikt worden om de aard en omvang van de besmetting in beeld te brengen, terwijl verdere verspreiding geminimaliseerd wordt. Deze periode is verder van belang om de centrale crisisorganisatie en de organisatie van de uitvoering van de bestrijding (waaronder ook een voorbereiding van een eventuele vaccinatie) en handhaving ter plaatse op te zetten.

7.13 COMPARTIMENTERING / REGIONALISERING

Aansluitend aan de standstill zal Nederland opgedeeld worden in een aantal compartimenten. Dit gebeurt door het samenvoegen van deel-compartimenten waarvan de grenzen nu al bekend zijn. Nederland is opgedeeld in 20 van deze deel-compartimenten. Een kaart en de grenzen van deze deel-compartimenten zijn bijgevoegd in bijlage 5. Tijdens de standstill zal bekeken worden hoe deze deel-compartimenten samengevoegd kunnen worden, om uiteindelijk tijdens de crisis met circa 6 compartimenten te werken. Het compartiment waarin het besmette gebied zich bevindt wordt aangeduid als “besmet compartiment” de anderen als “vrij compartiment”.

Compartimenten hebben als doel de kans op verspreiding van het virus over Nederland te minimaliseren. Transportbewegingen van bedrijf naar bedrijf worden beperkt tot één compartiment. Het betreft het transport van mogelijk besmette producten (zoals melk en mest), maar ook de verplaatsing van alle voertuigen en personen die op het bedrijfsgebied van een bedrijf met gevoelige dieren komen.

Voorbeelden:

- Dierenarts
- Inseminator
- Bedrijfsverzorger
- Vervoer van melk, mest, diervoeder
- Vervoer destructiemateriaal
- Alle monteurs, leveranciers etc. die het bedrijfsgebied betreden

Rechtstreeks transport naar of van een locatie zonder gevoelige dieren buiten het compartiment voor ophalen of afleveren van producten of materialen is wel toegestaan.

Voorbeelden:

- Afleveren van melk aan een melkfabriek gelegen buiten het compartiment, mits rechtstreeks.
- Kadavers moeten binnen één compartiment opgehaald worden, maar mogen uiteindelijk rechtstreeks naar een destructor buiten het compartiment vervoerd worden.
- Ophalen van voer op een mengvoederbedrijf buiten het compartiment, om verschillende bedrijven binnen het compartiment te bevoorraden is toegestaan.
- Vervoer van mest naar bijv. een opslagplaats buiten het compartiment is alleen toegestaan met een ontheffing.
- Vervoer van dieren naar de slachterij kan, wanneer de veterinaire situatie het toelaat, toegestaan worden. Hierbij moet wel aangetoond worden dat de beschikbare slachtcapaciteit in het compartiment te gering is. Aan dit vervoer zijn strikte voorwaarden verbonden (geprotocolleerd, 1 op 1, vaste corridor, vervoer zo mogelijk beperken tot naast gelegen compartiment)

De controle op de compartimentering vindt plaats door identificatie van voertuigen met een sticker. De kleur van de sticker komt overeen met het compartiment waar het voertuig op bedrijven met gevoelige dieren mag komen.

NB: Omstickeren, naar een ander compartiment, is alleen mogelijk na reiniging en ontsmetting op een geregistreerde wasplaats, en stilstand gedurende een periode van 24 uur.

7.14 INSTELLEN GEBIEDEN

7.14.1 Inleiding

Een van de meest effectieve bestrijdingsinstrumenten bij Mond- en klauwzeer is het instellen van gebieden rondom uitbraken. In deze gebieden gelden onder andere restricties voor vervoer van en naar locaties met gevoelige dieren en wordt ook ander vervoer van agrarische voertuigen zoveel mogelijk beperkt. Het instellen van de gebieden is een verplichting in de MKZ-bestrijdingsrichtlijn en ook de OIE geeft het instellen van gebieden aan.

7.14.2 Gebied met vervoersverbod

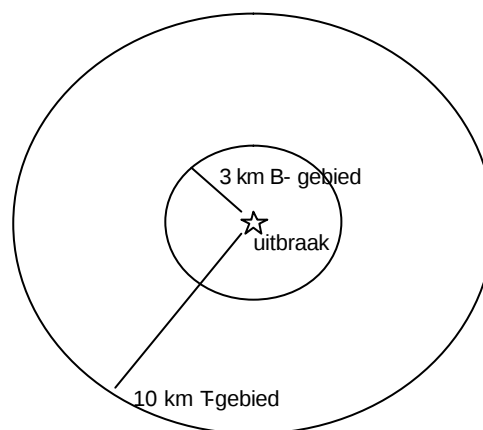
Tijdens de verdenkingsfase bestaat er een sterk vermoeden dat er een besmetting met Mond- en klauwzeer aanwezig is. Hoewel een besmetting nog niet bevestigd is in het laboratorium, kan al wel besloten worden dat er aanvullende maatregelen genomen moeten worden. De belangrijkste maatregel is dat in het gebied waar de verdenking bestaat het vervoer van en naar veehouderijen stilgelegd moet worden. Dit wordt bereikt door een

vervoersverbodgebied in te stellen. In dit gebied gelden dan de maatregelen zoals aangegeven in het “Maatregelpakket beschermingsgebied, toezichtsgebied en vervoersverbodgebied” (hoofdstuk 8.4). De grootte van het gebied is afhankelijk van de kans dat de diagnose bevestigd wordt en heeft een straal van 3 km of 10 km.

7.14.3 Beschermings- en toezichtsgebied

Zodra een besmetting is bevestigd zullen de maatregelen die in de EU-richtlijn genoemd zijn uitgevoerd worden. Dit betekent het ruimen van het besmette bedrijf, maar ook het instellen van een beschermingsgebied met een straal van tenminste 3 km om het besmette bedrijf. Daarnaast wordt een toezichtsgebied met een straal van tenminste 10 km om het besmette bedrijf ingesteld. De omschrijving van de beschermings- en toezichtsgebieden vindt zoveel mogelijk plaats langs natuurlijke grenzen. In het beschermings- en toezichtsgebied (B/T gebied) schrijft de richtlijn strikte maatregelen voor, onder ander voor het vervoer van dieren en dierlijke producten, voor bezoek aan bedrijven, voor de screening van bedrijven etc.. Maatregelen voor het B/T gebied zijn verder uitgewerkt in de maatregelpakketten in hoofdstuk 8.4.

Beschermings- en toezichtsgebied

7.14.4 Ruimingsgebied

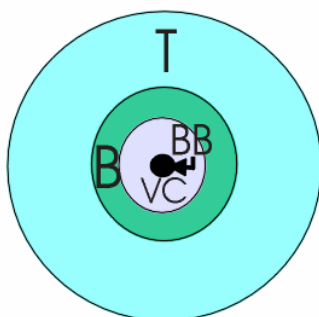
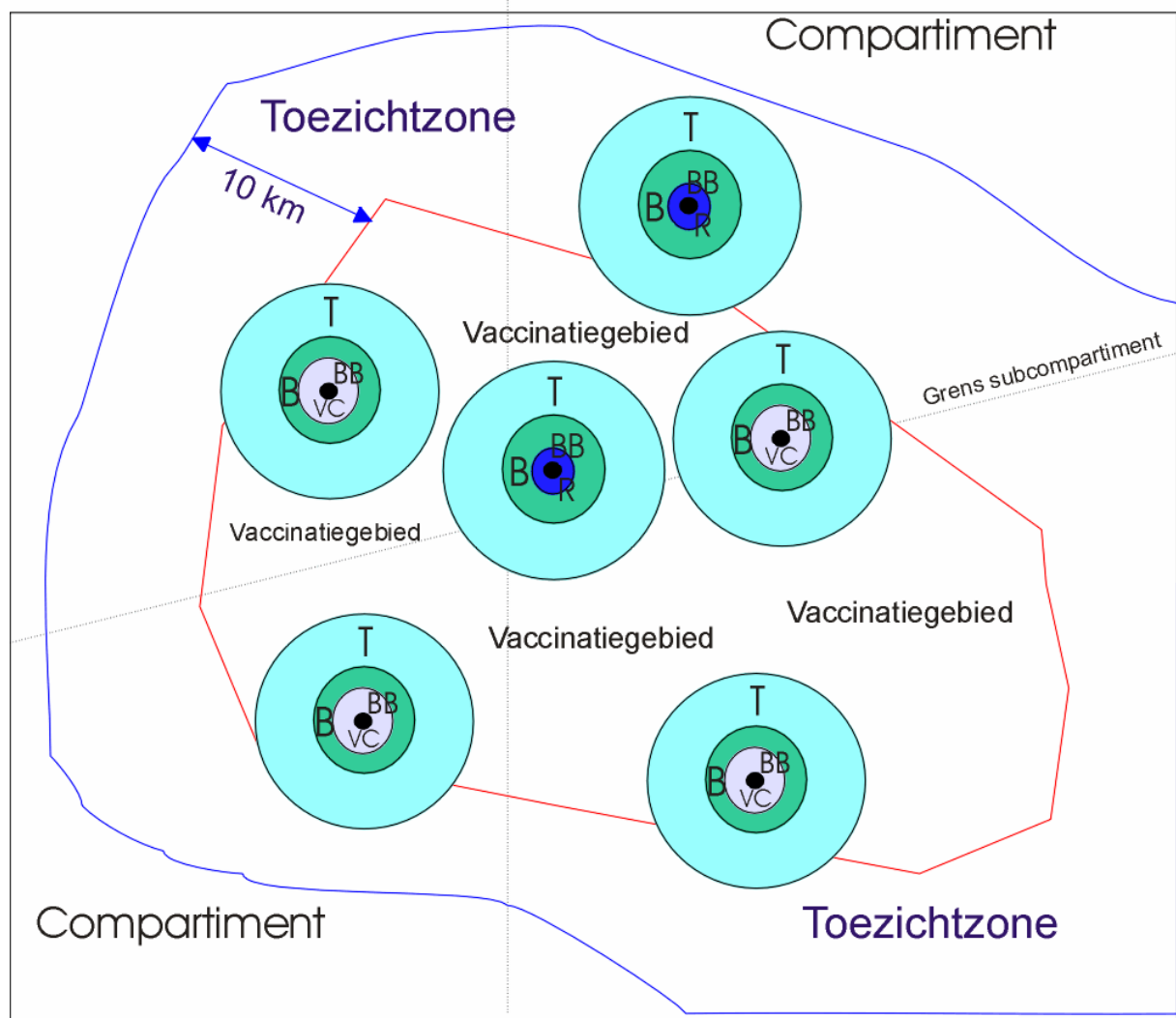
Uit ervaringen met eerdere uitbraken van dierziekten is gebleken dat in een veedicht land als Nederland niet kan worden volstaan met alleen het ruimen van het besmette bedrijf. In een dergelijk geval zal het virus als een lopend vuurtje langs de bedrijven gaan en “loopt de bestrijding van de ziekte achter de besmetting aan”. Aanvullende maatregelen zijn noodzakelijk. Het gaat daarbij om het in een straal rond het besmette bedrijf preventief ruimen of vaccineren van gevoelige dieren. Doelstelling is te zorgen dat het virus zich niet verder kan vermeerderen omdat er geen gevoelige dieren aanwezig zijn of omdat deze dieren beschermd zijn.

7.14.5 Vaccinatiegebied en vaccinatie-toezichtszone

Indien besloten wordt om te gaan vaccineren zal er, in overleg met de Europese Commissie, een vaccinatiegebied ingesteld worden. Een verdere beschrijving van deze situatie staat in hoofdstuk 9. In het vaccinatiegebied zijn, op basis van de richtlijn, dezelfde maatregelen van toepassing als in het B/T gebied. De afbouw van het vaccinatiegebied zal plaatsvinden in drie fasen gebaseerd op de MKZ-richtlijn. Deze afbouw staat beschreven in hoofdstuk 10. De vaccinatie-toezichtszone is een zone die ingesteld wordt om het vaccinatiegebied heen. De zone strekt zich uit van de rand van het vaccinatiegebied tot ten minste 10 km buiten die

rand. Mogelijk dat hierbij gebruik gemaakt zal worden van de grenzen van de deelcompartimenten. In de vaccinatietoezichtszone worden de verplaatsingen van gevoelige dieren gecontroleerd totdat Nederland weer vrij is verklaard van Mond- en klauwzeer.

Vaccinatiegebied en toezichtszone, beschermings- en toezichtsgebied

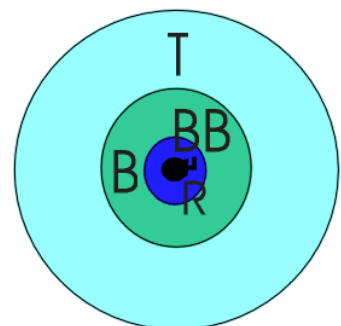
T = Toezichtsgebied (10 km)

B = Beschermingsgebied (3 km)

VC = Vaccinatiecirkel (2 km)

R = Ruimingsgebied (1 km)

BB = Besmet bedrijf

7.14.6 Groot vaccinatiegebied

Mocht er een situatie ontstaan met meerdere, verspreide uitbraken of zelfs een explosieve toename van uitbraken, dan is er sprake van de fase van buitengewone omstandigheden. Op dat moment kan er gekozen worden om een groter vaccinatiegebied in te stellen om op die manier verspreiding van het virus te stoppen. Van grote invloed op deze beslissing zijn zaken als de snelheid waarmee het virus spreidt en de virulentie van de betreffende virusstam, de veedichtheid van het betreffende gebied en het gebruik van fysieke/geografische grenzen. Zie ook hoofdstuk 9 voor criteria voor het instellen van een vaccinatiegebied. Een kaart van de veedichtheid van de verschillende deel-compartimenten van Nederland is bijgevoegd in bijlage 6.

Deze beslissing zal door de minister genomen worden op basis van een advies van de deskundigengroep en in overleg met de Europese Commissie.

7.15 NATUUR

Om besmetting van wild te voorkomen en om een eventuele besmetting onder wild niet te laten spreiden naar gehouden dieren kunnen maatregelen in natuurgebieden worden ingesteld. Deze maatregelen, zoals bijvoorbeeld het afsluiten van terreinen voor publiek, het opschorten van werkzaamheden en het plaatsen van hekken en rasters, hebben tot doel de rust in terreinen te handhaven en het wild (of de grote grazers) te isoleren. Bij een uitbraak van Mond- en klauwzeer in een wildbestand of natuurterreinen zullen aanvullende maatregelen gelden. Maatregelen met betrekking tot natuurgebieden en wild worden beschreven in hoofdstuk 12.3.

7.16 DEFENSIE

Bij een uitbraak van Mond- en klauwzeer in een land waar defensie gestationeerd is, zal defensie geïnformeerd en geadviseerd worden. Het advies houdt onder andere in dat bij terugkeer van personen kleding en schoeisel gereinigd wordt en dat materiaal gereinigd en ontsmet wordt. Daarnaast zal bij een uitbraak in Nederland defensie geadviseerd worden om in bepaalde risicogebieden oefeningen op te schorten.

7.17 WELZIJN

Als gevolg van onder andere vervoersverboden kan het dierenwelzijn in het geding komen. In dat geval moet een afweging gemaakt worden of de kans op verspreiding van het virus opweegt tegen de problemen die de betreffende maatregel tot gevolg heeft. Deze afweging moet per geval gemaakt worden. Voor bepaalde gevallen zullen ontheffingen op een verbod gegeven kunnen worden. Bijvoorbeeld het vervoer van hoogdrachtige schapen. In bepaalde gevallen kan het zijn dat de locatie waarop de schapen aanwezig zijn bij het begin van de uitbraak van Mond- en klauwzeer totaal ongeschikt is voor het lammeren. In dat geval kan toegestaan worden dat de hoogdrachtige dieren en eventueel reeds geboren lammeren naar huis mogen worden vervoerd. Vervoer zal onder strikte voorwaarden plaats moeten vinden.

Indien de epidemie lang duurt en de restricties een lange periode van kracht zijn, ontstaan er mogelijk welzijnsproblemen in bepaalde gebieden. Bijvoorbeeld dieren die door gewichtstoename grote problemen met beenwerk en gewrichten krijgen, of stallen die dermate overvol zijn dat er een welzijnsprobleem ontstaat. In bepaalde gebieden kan er op dat moment een slachtregeling ingesteld worden, waarbij dieren, met een ontheffing, toch naar een slachthuis vervoerd mogen worden. Als laatste optie wordt welzijnsopkoop gehanteerd.

Randvoorwaarden hierbij zijn:

- Het doden van zo min mogelijk gezonde dieren.

- Opkoop mag niet interfereren met de organisatie van de bestrijding.
- Opkoop mag geen extra risico voor verspreiding geven.
- Opkoop mag alleen plaatsvinden op basis van dierenwelzijn, niet op basis van marktproblemen.
- Opkoop mag pas plaatsvinden op zijn vroegst na 6 weken.
- Opkoop moet voldoen aan de voorwaarden van Brussel.
- Indien in de bestrijding vaccinatie ingezet wordt, is opkoop in principe niet meer aan de orde. Bij welzijnsproblemen zal, indien de veterinaire situatie het toelaat, eerder de mogelijkheid van een slachtrekking bekeken worden.

Dierenwelzijnseisen zijn beschreven in de notitie van de Raad voor Dieren Aangelegenheden (Minimum welzijnseisen bestrijdingscampagnes, maart 2002).

Welzijnscommissie

Bij een uitbraak van een besmettelijke ziekte, waarbij maatregelen worden genomen op het gebied van huisvesting en/of ruiming, wordt een commissie ingesteld die toezicht houdt of de uitvoering van de acties in het kader van dierenwelzijn op een verantwoorde wijze wordt gedaan.

De commissie bestaat uit ten hoogste drie leden die door de Minister worden benoemd. De commissie heeft toegang tot alle locaties waar door het regionale coördinatiecentrum maatregelen worden voorbereid of uitgevoerd. De commissie doet aanbevelingen om welzijnsproblemen die zich voordoen tot een oplossing te brengen. Als regel zal de commissie dit doen in samenspraak met het regionale coördinatiecentrum. Als de problematiek op dat niveau niet direct is op te lossen heeft de commissie de bevoegdheid het probleem direct aan de departementale crisisstaf voor te leggen.

De commissie rapporteert wekelijks over de totale welzijnsproblematiek aan de Minister.

Hoofdstuk 8: Maatregelpakketten

8.1 INLEIDING

8.2 UITLEG VAN DE MAATREGELPAKKETTEN

- 8.2.1 Vervoer van evenhoevigen
- 8.2.2 Vervoer van ongevoelige dieren
- 8.2.3 Levende producten
- 8.2.4 Mest en mestvervoermiddelen
- 8.2.5 Melk
- 8.2.6 Diervoeders
- 8.2.7 Bezoekers
- 8.2.8 Destructiemateriaal

8.3 MAATREGELPAKKET STANDSTILL

- 8.3.1 Vervoer van evenhoevigen
- 8.3.2 Vervoer van ongevoelige diersoorten
- 8.3.3 Levende producten
- 8.3.4 Mest
- 8.3.5 Melk
- 8.3.6 Diervoeders
- 8.3.7 Bezoekers
- 8.3.8 Destructiemateriaal
- 8.3.9 Vervoermiddelen

8.4 MAATREGELPAKKET BESCHERMINGSGBIED/ TOEZICHTSGBIED/ VERVOERSVERBODGBIED/VACCINATIEGBIED

- 8.4.1 Vervoer van evenhoevigen
- 8.4.2 Vervoer van ongevoelige diersoorten
- 8.4.3 Levende producten
- 8.4.4 Mest
- 8.4.5 Melk
- 8.4.6 Diervoeders
- 8.4.7 Bezoekers
- 8.4.8 Destructiemateriaal
- 8.4.9 Vervoermiddelen

8.5 MAATREGELENPAKKET COMPARTIMENT

- 8.5.1 Vervoer van evenhoevigen
- 8.5.2 Vervoer van ongevoelige dieren
- 8.5.3 Levende producten
- 8.5.4 Mest
- 8.5.5 Melk
- 8.5.6 Diervoeders
- 8.5.7 Bezoekers
- 8.5.8 Destructiemateriaal
- 8.5.9 Vervoermiddelen

8.1 INLEIDING

In hoofdstuk 7 wordt bij de beleidsinstrumenten diverse malen gesproken over het instellen van gebieden. Bij het instellen van gebieden worden er bepaalde maatregelpakketten van kracht. De maatregelpakketten zijn een uitwerking van de “hoofdmaatregel” waarmee het gebied aangeduid wordt waar die hoofdmaatregel van kracht is.

De maatregelen die beschreven worden zijn van toepassing bij de aanvang van de regeling. Naar gelang de situatie verbetert kan er met de afbouw (hoofdstuk 10) begonnen worden en worden maatregelen aangepast. Voor de standstill blijven de maatregelen 72 uur van kracht.

Het betreft maatregelpakketten voor de volgende gebieden:

- **Standstill**
Dit betreft heel Nederland gedurende de 72 uur standstill.
- **Beschermingsgebied/Toezichtsgebied/Vervoersverbodgebied**
Dit betreft het 3 km beschermingsgebied en het 10 km toezichtsgebied om de uitbraak, en tevens indien aanwezig gebieden waar een vervoersverbod (bij een ernstige verdenking) wordt afgekondigd.
- **Compartiment**
Dit betreft de compartimenten, zowel het besmette compartiment als de vrije compartimenten.
- **Vaccinatiegebied**
Dit betreft het gebied waarin vaccinatie toegepast wordt. Meer over vaccinatie is in hoofdstuk 9 te lezen.

Indien er een combinatie van maatregelpakketten optreedt, bijvoorbeeld standstill gecombineerd met beschermingsgebied dan gelden voor het gebied steeds de strengste maatregelen. In hoofdstuk 8.2 wordt eerst de achtergrond van de maatregelen geschetst. Daarna worden de maatregelpakketten zelf, per gebied, gedetailleerd beschreven.

8.2 UITLEG VAN DE MAATREGELPAKKETTEN

8.2.1 Vervoer van evenhoevigen

Het vervoer van voor Mond- en klauwzeer gevoelige dieren vormt het grootste risico op verspreiding van het Mond- en klauwzeer virus. Om deze reden zal het vervoer van gevoelige dieren als eerste verboden zijn, soms zelfs al tijdens de aandacht- of verdenkingfase, en als laatste pas weer toegestaan zijn.

8.2.2 Vervoer van ongevoelige dieren

Ook voor het vervoer van ongevoelige diersoorten, bijvoorbeeld paarden en pluimvee, gelden restricties. Deze dieren kunnen immers afkomstig zijn van bedrijven waar ook gevoelige dieren aanwezig zijn en zij kunnen dus virus letterlijk met zich mee dragen. Daarnaast geldt dat, ook al zijn ze afkomstig van bedrijven waar geen gevoelige dieren aanwezig zijn, het om reden van handhaving gedurende bepaalde hoog risico periodes, bijvoorbeeld de standstill toch verboden is ongevoelige dieren te vervoeren, een enkele uitzondering daargelaten. Daarnaast zijn er in bepaalde risicovolle gebieden, bijvoorbeeld het beschermingsgebied, voorwaarden voor het vervoer van deze paarden. In hoofdstuk 11 worden de regels met betrekking tot paarden en pluimvee en overige ongevoelige diersoorten nader beschreven.

8.2.3 Levende producten

Onder levende producten wordt verstaan: sperma, eicellen en embryo's. Indien deze producten afkomstig zijn van gevoelige dieren kunnen zij virus bevatten. Om die reden zijn er restricties voor het vervoer van deze producten. Tijdens de hoog risico periodes betekent dit

dat vervoer verboden is. Volgend op de standstill is het vervoer wel toegestaan, maar is aflevering alleen toegestaan aan de openbare weg, zodat het erf niet betreden wordt. Dit betekent dat inseminaties alleen plaats kunnen vinden door mensen die, volgens de bezoekersregeling, het bedrijfsgedeelte mogen betreden. In de praktijk zal dit neerkomen op de veehouder zelf. Het vervoer van levende producten is niet gecompartmenteerd. Een KI-station en/of een embryo-win-centrum dat gelegen is in het B/T gebied of in het vaccinatiegebied mag géén producten leveren. Sperma-winning op een KI-station in deze gebieden mag, onder de aanvullende voorwaarden van de EU-richtlijn, wel plaatsvinden. Embryo- en eicel-winning in het vaccinatiegebied is niet toegestaan.

8.2.4 Mest en mestvervoermiddelen

Aangezien ook mest het Mond- en klauwzeer virus kan bevatten, vormt het vervoer en het uitrijden van mest een groot risico. Dit zal om die reden zo lang mogelijk verboden zijn, zeker indien de mest afkomstig is van bedrijven met gevoelige dieren. De productie van mest op de bedrijven gaat echter onverminderd door. De oplossing voor dit probleem wordt gezocht in extra opslagruimte voor de mest op het bedrijf of, onder zeer strikte voorwaarden, vervoer naar een opslagplaats of verwerkingsplaats. Wanneer de aanwending van mest weer is toegestaan geschiedt dit conform de gebruikelijke regelgeving.

Uitgezonderd van alle maatregelen met betrekking tot mest is het vervoer van behandelde en verpakte mest van de detailhandelaar naar de consument en het gebruik van deze mest. Dit vormt immers geen enkel risico op de verspreiding van Mond- en klauwzeer en is bovendien ook uit handhavingsoogpunt geen probleem.

8.2.5 Melk

Besmette dieren scheiden Mond- en klauwzeer virus uit in de melk. Om die reden is het vervoer van melk ook een risico voor de verspreiding van virus en zal gedurende de standstill melk niet vervoerd mogen worden. Melk wordt niet opgehaald en indien er in deze drie dagen geen opslagcapaciteit meer beschikbaar is, zal het op een verantwoorde manier weggegooid moeten worden (bijv. in de mestkelder). Gezien het feit dat deze situatie niet langer dan 72 uur houdbaar is, zal aansluitend aan de standstill het vervoer van melk weer toegestaan worden. Dit vervoer moet onder strikt hygiënische omstandigheden en gecompartmenteerd gebeuren (zie hoofdstuk 7.13 voor uitleg compartimentering). Het vervoer van melk uit een hoog risico gebied (beschermingsgebied) zal nog aan extra voorwaarden moeten voldoen.

Melk mag om verschillende redenen nooit in het rioolwatersysteem worden geloosd. Onderzoek heeft uitgewezen dat lozingen van besmette melk in het riool tot hoge infectiekansen van vee in een ruime regio kan leiden. Veehouders worden daarom dringend opgeroepen zich aan het loosverbod te houden.

8.2.6 Diervoeders

Gedurende de standstill is het vervoer van diervoeder verboden om alle contacten tussen mogelijk besmette bedrijven te voorkomen. Daarnaast is er om redenen van handhaving voor gekozen om alle vervoer van en naar bedrijven stil te leggen.

Na de standstill is vervoer onder voorwaarden weer toegestaan. Vervoer van diervoeder afkomstig van een fabriek kan een risico op verspreiding vormen, aangezien de voerwagen op verschillende bedrijven met gevoelige dieren kan komen. Om die reden is dit vervoer gecompartmenteerd. Het vervoer van voeders naar bedrijven zonder evenhoevigen is dus niet gecompartmenteerd. Zie hoofdstuk 7.13 voor uitleg over compartimentering. Diervoeder (ruwvoer) afkomstig van een bedrijf met gevoelige dieren kan besmet zijn, en om die reden is vervoer tussen bedrijven van dit voeder verboden.

Uitgezonderd op alle maatregelen over diervoeder is:

- Rechtstreeks vervoer van verpakte voeders voor vee en pluimvee van detailhandelaar naar dierhouders.
 - Vervoer van voeders voor vee en pluimvee via schepen op de binnenwateren
 - Het vervoer van kant en klaar petfood
 - Het transport over verharde (snel)wegen en water van diervoedergrondstoffen wanneer deze niet afkomstig zijn van een veehouderij en uitsluitend bestemd zijn voor dier- en mengvoederfabrieken
 - Vervoer van vochtrijke veevoeders van producerende bedrijven (bierbrouwer, aardappelmeelfabriek) naar opslagplaatsen zonder gevoelige dieren
- Deze vormen immers geen enkel risico voor de verspreiding van Mond- en klauwzeer en is bovendien ook uit handhavingsoogpunt geen probleem.

8.2.7 Bezoekers

Zodra een besmetting met Mond- en klauwzeer vermoed wordt zullen er ook maatregelen voor bezoekers gelden (bezoekersregeling), welke een onderdeel zullen zijn van de diverse maatregelpakketten. Bij bedrijven die verdacht en besmet zijn verklaard zullen borden worden geplaatst, waardoor het verboden is om deze bedrijven te bezoeken met uitzondering van de houder van de dieren. Al het overig bezoek vindt plaats in overleg met de VWA.

Maatregelen voor bezoekers zullen in beginsel van kracht zijn op alle bedrijven met gevoelige dieren in heel Nederland. Bezoekers kunnen immers ook via hun handen, kleding, schoeisel etc. het virus verspreiden. Daarbij is het direct contact tussen mens en dier het gevaarlijkste. Het risico van verspreiding van dier naar mens naar mens en vervolgens weer naar dier is veel minder groot, wanneer althans de nodige voorzorgen in acht worden genomen. Daarom is het bezoek aan het woongedeelte van het bedrijf of aan bedrijfsgedeelten waar geen evenhoevigen gehouden worden wel toegestaan, mits het goed gescheiden is van het bedrijfsgedeelte. Uiteraard moet ook dan op hygiëne gelet worden en zal bijvoorbeeld de veehouder voor hij of zij het gedeelte zonder evenhoevigen betreedt zich moeten houden aan hygiënevoorschriften (op basis van een door de VWA goedgekeurd hygiëneprotocol).

De bezoekersregeling komt er dus op neer dat het verboden is om het bedrijfsgedeelte met evenhoevigen te bezoeken tenzij noodzakelijk. Per gebied is aangegeven welke personen het bedrijfsgedeelte mogen betreden. Een veehouder dient zelf zorg te dragen dat dit verbod en het protocol worden nageleefd.

Scheiding bedrijfsgedeelte met evenhoevigen en overig deel

Het schone weg/vuile weg principe zal moeten zijn doorgevoerd voordat sprake kan zijn van een scheiding.

De belangrijkste criteria zijn in dat opzicht:

- Het moet 'fysiek onmogelijk' zijn om van de diervverblijven met evenhoevigen zonder omkleden en wassen naar het bedrijfsdeel zonder dieren te gaan (woning, winkel).
- Het moet 'fysiek onmogelijk' zijn om zonder omkleden en wassen in contact te komen met evenhoevigen (bezoekers en medewerkers).
- Het moet 'fysiek onmogelijk' zijn om gereedschappen en/of materialen te verplaatsen tussen de diervverblijven met evenhoevigen en het bedrijfsdeel zonder dieren (woning, winkel), zonder reiniging en desinfectie van deze gereedschappen en/of materialen.
- De loop- en transportlijnen in het 'schone weg' bedrijfsdeel (met evenhoevigen) en in het 'vuile weg' bedrijfsdeel (woning, winkel) mogen elkaar niet kruisen.

Het invullen van een dergelijke fysieke scheiding kan al permanent aanwezig zijn op een bedrijf (hygiënesluizen), dan wel in potentie aanwezig zijn en tijdelijk doorgevoerd worden tijdens de Mond- en klauwzeerepidemie (afscheiding/tijdelijke herlokatie zuivelwinkel).

Boerderijzuivelwinkels dienen vooraf een ontheffing aan te vragen, op grond van de bovengenoemde 4 criteria. Uitsluitend bedrijven MET een dergelijke ontheffing kunnen tijdens een Mond- en klauwzeeruitbraak als verschillende units gezien worden. Zie ook bijlage 7.

8.2.8 Destructiemateriaal

Het vervoer van destructiemateriaal, door een daarvoor aangewezen bedrijf, is altijd toegestaan. Ook tijdens de standstill. De reden hiervoor is dat het uit veterinaire, hygiënische en ethische oogpunt niet gewenst is om kadavers 72 uur op het bedrijf te laten liggen. Vervoer gebeurt onder zeer strikte voorwaarden.

Het ophalen van destructiemateriaal van bedrijven met evenhoevigen is gecompartmenteerd (zie hoofdstuk 7.13 voor uitleg compartimentering).

8.3 MAATREGELPAKKET STANDSTILL

8.3.1 Vervoer van evenhoevigen

Het vervoer van evenhoevigen is niet toegestaan. Het is ook niet toegestaan met deze dieren over de openbare weg te lopen. Om welzijnsredenen mogen alle melkgevende evenhoevigen (melkkoeien, melkgeiten en melkschapen) in de eerste 24 uur na afkondiging van de standstill, éénmalig naar huis gehaald worden.

Het naar binnen halen van vee dat op de huiskavel staat en daarbij niet over de openbare weg vervoerd hoeft te worden, is vanzelfsprekend toegestaan.

8.3.2 Vervoer van ongevoelige diersoorten

Het vervoer van pluimvee en paarden is niet toegestaan. Het is ook niet toegestaan om met deze dieren over de openbare weg te lopen. Een uitzondering wordt gemaakt voor het vervoer van paarden in levensbedreigende situaties naar een gespecialiseerde kliniek (zie hoofdstuk 11) en het vervoer van eendagskuikens. Deze dienen rechtstreeks vervoerd te worden naar een bedrijf. Kuikens moeten worden afgeleverd aan de openbare weg die grenst aan het ontvangende bedrijf (zie hoofdstuk 11). Voor het vervoer van andere ongevoelige diersoorten zijn geen restricties, echter de bezoekersregeling is van toepassing.

8.3.3 Levende producten

Het vervoer van levende producten (sperma, eicellen en embryo's) van evenhoevigen is niet toegestaan. Inseminatie of bevruchting (mede embryotransplantatie, in-vitrofertilisatie) van evenhoevigen is toegestaan indien het sperma/de eicel/het embryo reeds op het bedrijf aanwezig is. De bezoekersregeling is leidend betreffende het toestaan van inseminatie of bevruchting.

8.3.4 Mest

Het vervoer van mest van vee of pluimvee is niet toegestaan, ook het aanwenden van mest is niet toegestaan.

8.3.5 Melk

Ophalen van melk op bedrijven waar evenhoevigen aanwezig zijn is verboden.

Het transport van melk van weide naar huis, met weidetank, is toegestaan volgens een door de VWA goedgekeurd hygiëneprotocol.

8.3.6 Diervoeders

Het vervoer van diervoeders is verboden. Om welzijnsredenen wordt hierop een uitzondering gemaakt voor het vervoer van voeders bestemd voor pluimvee (zie 11.3.2), pelsdieren en konijnen. Dit voeder moet van de fabriek één op één vervoerd worden naar het bedrijf en aflevering moet plaatsvinden op basis van een door de VWA goedgekeurd hygiëneprotocol. Op bedrijven met evenhoevigen moet het voer aan de openbare weg worden afgeleverd.

In noodsituaties zijn, met ontheffing, de volgende uitzonderingen mogelijk:

- het vervoer van ruwvoer naar schapen
- het vervoer van melkpoeder naar vleeskalverhouders

8.3.7 Bezoekers

Bezoekers mogen op bedrijven met evenhoevigen in heel Nederland het bedrijfsgebied niet betreden.

Bij een goede scheiding tussen woon- en bedrijfsgedeelte geldt het bezoekersverbod alleen voor het bedrijfsgedeelte. Indien geen goede scheiding gemaakt kan worden geldt het bezoekersverbod ook voor het woonhuis (zie 8.2.7)

Bij een goede scheiding van het bedrijfsgedeelte tussen de evenhoevigen en eventuele overige dieren, geldt het bezoekersverbod alleen voor het gedeelte met evenhoevigen. Indien geen goede scheiding gemaakt kan worden geldt het bezoekersverbod voor het hele bedrijfsgedeelte.

Uitgezonderd hierop zijn:

- Politie, huisartsen, ambulance, brandweer, psychosociale hulpverleners en andere noodhulpdiensten en hun materieel mogen de bedrijven indien nodig betreden.
- Monteurs en loonwerkers, dierenartsen en bedrijfsverzorgers (incl. pluimvee-servicebedrijven) mogen de bedrijven betreden ter verhelping van situaties waarbij de diergezondheid acuut in gevaar komt.
- In noodgevallen mogen brandstofleveranciers en N2-leveranciers de bedrijven betreden.

Bezoekers van het bedrijfsgedeelte dienen zich te houden aan een door de VWA goedgekeurd hygiëneprotocol.

8.3.8 Destructiemateriaal

Destructiemateriaal van bedrijven met evenhoevigen mag opgehaald worden, onder de strikte voorwaarden die zijn afgesproken met het destructiebedrijf.

8.3.9 Vervoermiddelen

Verplaatsen van lege vervoermiddelen van vee, pluimvee, rauwe melk, veevoeder of mest is niet toegestaan. Uitgezonderd is het verplaatsen van vervoermiddelen voor het vervoer van eendagskuikens, voor het vervoer van paarden in levensbedreigende situaties naar een gespecialiseerde kliniek en voor het eenmalig vervoer van melkgevende evenhoevigen (melkkoeien, melkgeiten en melkschapen) naar huis.

8.4 MAATREGELPAKKET BESCHERMINGSGBIED/ TOEZICHTSGBIED/ VERVOERSVERBODGBIED/ VACCINATIEGBIED

8.4.1 Vervoer van evenhoevigen

Het vervoer van evenhoevigen is niet toegestaan. Het is ook niet toegestaan met deze dieren over de openbare weg te lopen.

8.4.2 Vervoer van ongevoelige diersoorten

Het vervoer van pluimvee en paarden is niet toegestaan. Het is ook niet toegestaan om met deze dieren over de openbare weg te lopen. Van dit vervoersverbod kan afgeweken worden. Voor de uitzonderingen en voorwaarden zie hoofdstuk 11.

8.4.3 Levende producten

Het vervoer van levende producten (sperma, eicellen en embryo's) van evenhoevigen is toegestaan. Inseminatie of bevruchting van evenhoevigen door personeel van eigen bedrijf is toegestaan met sperma/ eicellen/ embryo's die ofwel gewonnen zijn bij dieren van eigen bedrijf, zijn opgeslagen op dat bedrijf, of geleverd zijn aan de openbare weg grenzend aan het bedrijf van bestemming.

De bezoekersregeling is leidend betreffende het toestaan van inseminatie of bevruchting.

Een KI-station en/of een embryo-win-centrum in het B/T gebied mag geen levende producten leveren. Dit betekent dat sperma, eicellen en embryo's afkomstig moet zijn van centra die buiten het B/T gebied liggen.

Voor het vervoer en de levering van sperma van paarden, zie hoofdstuk 11.

8.4.4 Mest

Het vervoer van mest van vee en pluimvee, afkomstig van bedrijven met evenhoevigen is niet toegestaan. Uitgezonderd hierop zijn kalvergier en mestmonsters (voor verwerking in laboratoria) die onder stringente voorwaarden afgevoerd kunnen worden op basis van een door de VWA goedgekeurd hygiëneprotocol.

Voor het vervoer van paardenmest en pluimveemest, zie hoofdstuk 11.

Bij vaststelling van mestopslagproblemen op bovengenoemde bedrijven is het toegestaan noodvoorzieningen op het bedrijf te plaatsen en/of kan afvoer van mest plaatsvinden. De afvoer geschiedt onder toezicht naar een aangewezen tussenopslagplaats of installatie voor mestverwerking in het gebied. De afvoer vindt plaats met ontheffing en op basis van een door de VWA goedgekeurd hygiëneprotocol. Bij toenemende mestproblemen is afzet naar centrale opslagplaats of installatie voor mestverwerking buiten het gebied onder voorwaarden mogelijk.

Artikel 29, lid 2 van de MKZ-richtlijn 2003/85 geeft de eisen aan waar de installaties voor mestverwerking aan moeten voldoen.

8.4.5 Melk

Ophalen van rauwe melk op bedrijven (incl. zelfzuivelaars) waar evenhoevigen aanwezig zijn is mogelijk op basis van een door de VWA goedgekeurd hygiëneprotocol. De vervoermiddelen mogen enkel bestemd zijn voor het ophalen van rauwe melk uit het gebied. De rauwe melk mag vanaf meerdere bedrijven met evenhoevigen opgehaald worden en mag alleen vervoerd worden naar een melkfabriek die ingericht is voor verwerking van rauwe melk afkomstig uit het gebied.

Het transport van melk van weide naar huis, met weidetank, is toegestaan volgens een door de VWA goedgekeurd protocol.

De melk dient de in de richtlijn voorgeschreven behandeling(en) te ondergaan. Dit houdt in enkelvoudige pasteurisatie indien de pH minder is dan 7,0; anders dient dubbele pasteurisatie toegepast te worden.

Melk en melkprodukten van zelfzuivelaars moeten voldoen aan de voorschriften in de richtlijn (zie bijlage 7).

In het Beschermingsgebied is het verboden melkmonsters te vervoeren naar laboratoria, tenzij voor Mond- en klauwzeeronderzoek of diagnostiek. In het Toezichtsgebied is het vervoer van individuele reguliere melkmonsters mogelijk op basis van door de VWA goedgekeurd hygiëneprotocol.

8.4.6 Diervoeders

Het vervoer van diervoeders vanaf een bedrijf met evenhoevigen is verboden.

Het overige vervoer van diervoeders is toegestaan op basis van een door de VWA goedgekeurd hygiëneprotocol.

Toegestaan is:

- Het vervoer van ruwvoer binnen het eigen bedrijf. Indien het ruwvoer niet op het huiskavel ligt, en de openbare weg gebruikt moet worden is dit toegestaan op basis van een door de VWA goedgekeurd hygiëneprotocol
- In noodgevallen is het vervoer van ruwvoer en stro, bijvoorbeeld naar noodopvang van hoogdrachtige ooien en pasgeboren lammeren, toegestaan met ontheffing.

Voor het vervoer van diervoeder naar pluimveebedrijven zie hoofdstuk 11.

8.4.7 Bezoekers

Bezoekers mogen op bedrijven met evenhoevigen in heel Nederland het bedrijfsgedeelte niet betreden.

Bij een goede scheiding tussen woon- en bedrijfsgedeelte geldt het bezoekersverbod alleen voor het bedrijfsgedeelte. Indien geen goede scheiding gemaakt kan worden geldt het bezoekersverbod ook voor het woonhuis (zie 8.2.7)

Bij een goede scheiding van het bedrijfsgedeelte tussen de evenhoevigen en eventuele overige dieren, geldt het bezoekersverbod alleen voor het gedeelte met evenhoevigen. Indien geen goede scheiding gemaakt kan worden geldt het bezoekersverbod voor het hele bedrijfsgedeelte.

Uitgezonderd hierop zijn:

- Politie, huisartsen, ambulance, brandweer, psychosociale hulpverleners en andere noodhulpdiensten en hun materieel mogen de bedrijven indien nodig betreden.
- Personen die betrokken zijn bij het ophalen en vervoeren van het pluimvee volgens de vastgestelde regels.
- Personen die de rauwe melk, de mest of diervoeders volgens de vastgestelde regels vervoeren.
- Monteurs en loonwerkers mogen de bedrijven enkel betreden ter verhelping van situaties waarbij de diergezondheid acuut in gevaar komt.
- Dierenartsen en bedrijfsverzorgers.
- Brandstofleveranciers, N2-leverancier, aanlegger van noodbassin/mestzakken/noodvoorziening stalling

Bezoekers van het bedrijfsgedeelte dienen zich te houden aan een door de VWA goedgekeurd hygiëneprotocol.

8.4.8 Destructiemateriaal

Destructiemateriaal van bedrijven met evenhoevigen mag opgehaald worden, onder de strikte voorwaarden die zijn afgesproken met het destructiebedrijf.

8.4.9 Vervoermiddelen

Verplaatsen van lege vervoermiddelen van vee is niet toegestaan. Uitzonderingen hierop zijn de vervoermiddelen voor het vervoer van paarden in bepaalde situaties en wagens voor het vervoer van eendagskuikens (zie hoofdstuk 11). Daarnaast mogen lege vervoermiddelen volgens een goedgekeurd hygiëneprotocol (zie 7.7) gereinigd en ontsmet worden en mogen na een stilstand van 24 uur buiten het gebied gebruikt worden.

8.5 MAATREGELENPAKKET COMPARTIMENT

Bij het instellen van de compartimenten, aansluitend aan de standstill, zullen de maatregelen van toepassing zijn zoals hieronder beschreven. Deze maatregelen zullen bij aanvang zowel in het compartiment met de besmette haard, als in de compartimenten die vrij zijn, vrijwel identiek zijn. Echter, in de vrije compartimenten zal op een vroeger tijdstip versoepeling van maatregelen mogelijk zijn. Dit staat beschreven in hoofdstuk 10, de afbouw.

8.5.1 Vervoer van evenhoevigen

Het vervoer van evenhoevigen is niet toegestaan. Het is ook niet toegestaan met deze dieren over de openbare weg te lopen.

Transport van dieren in het kader van het dierenwelzijn (vb hoogdrachtige ooien), is onder stringente voorwaarden met ontheffing, binnen het compartiment toegestaan.

8.5.2 Vervoer van ongevoelige dieren

In het “besmette compartiment” is het vervoer van pluimvee van een bedrijf met evenhoevigen naar een ander bedrijf met evenhoevigen niet toegestaan. In de “vrije compartimenten” is dit vervoer binnen het compartiment, wel toegestaan, op basis van een hygiëneprotocol. Het overige vervoer van pluimvee is toegestaan. Pluimvee dat verplaatst is van een bedrijf met Mond- en klauwzeer gevoelige dieren mag pas na 30 dagen opnieuw verplaatst worden, zie hoofdstuk 11.

Het vervoer van paarden is onder bepaalde voorwaarden toegestaan, zie hoofdstuk 11.

8.5.3 Levende producten

Het leveren van levende producten (sperma) van evenhoevigen is alleen toegestaan aan de openbare weg grenzend aan het bedrijf van bestemming.

Het vervoer van levende producten (sperma, eicellen en embryo's) van evenhoevigen is toegestaan. Inseminatie of bevruchting van evenhoevigen door personeel van eigen bedrijf is toegestaan met sperma/ eicellen/ embryo's die ofwel gewonnen zijn bij dieren van eigen bedrijf, zijn opgeslagen op dat bedrijf, of geleverd zijn aan de openbare weg grenzend aan het bedrijf van bestemming.

De bezoekersregeling is leidend, betreffende het toestaan van inseminatie of bevruchting. Voor het leveren van sperma van paarden, zie hoofdstuk 11.

8.5.4 Mest

Het vervoer van mest van vee en pluimvee, afkomstig van bedrijven met evenhoevigen is niet toegestaan.

Uitgezonderd hierop zijn kalvergier en mestmonsters (voor verwerking in laboratoria) die onder stringente voorwaarden afgevoerd kunnen worden op basis van een door de VWA goedgekeurd hygiëneprotocol.

Het vervoer van pluimvee- en paardenmest afkomstig van bedrijven zonder evenhoevigen is toegestaan. Voor pluimveemest is dit toegestaan met een PVE geleidebiljet, en voor paardenmest met een eigen verklaring, zie hoofdstuk 11.

Bij vaststelling van mestopslagproblemen op bovengenoemde bedrijven is het toegestaan noodvoorzieningen op het bedrijf te plaatsen en/of kan afvoer van mest plaatsvinden. De afvoer geschiedt onder toezicht naar een aangewezen tussenopslagplaats of installatie voor mestverwerking in het gebied. De afvoer vindt plaats met ontheffing en op basis van een door de VWA goedgekeurd hygiëneprotocol. Bij toenemende mestproblemen is afzet naar centrale opslagplaats of installatie voor mestverwerking buiten het gebied onder voorwaarden mogelijk. Artikel 29, lid 2 van de MKZ-richtlijn 2003/85 geeft de eisen aan waar de installaties voor mestverwerking aan moeten voldoen.

8.5.5 Melk

Ophalen van rauwe melk op bedrijven (incl. zelfzuivelaars) waar evenhoevigen aanwezig zijn is mogelijk op basis van een door de VWA goedgekeurd hygiëneprotocol.

Het transport van melk van weide naar huis, met weidetank, is toegestaan volgens een door de VWA goedgekeurd hygiëneprotocol.

Het vervoer van individuele reguliere melkmonsters is mogelijk op basis van door de VWA goedgekeurd hygiëneprotocol.

8.5.6 Diervoeders

Het vervoer van diervoeders vanaf een bedrijf met evenhoevigen is verboden.

Het overige vervoer van diervoeders is toegestaan op basis van een door de VWA goedgekeurd hygiëneprotocol.

Toegestaan is:

- Het vervoer van ruwvoer binnen het eigen bedrijf. Indien het ruwvoer niet op het huiskavel ligt, en de openbare weg gebruikt moet worden is dit toegestaan op basis van een door de VWA goedgekeurd hygiëneprotocol
- In noodgevallen is het vervoer van ruwvoer en stro, bijvoorbeeld naar noodopvang van hoogdrachtige ooien en pasgeboren lammeren, toegestaan met ontheffing.

Voor het vervoer van diervoeder naar pluimveebedrijven zie hoofdstuk 11.

8.5.7 Bezoekers

Bezoekers mogen op bedrijven met evenhoevigen in heel Nederland het bedrijfsgedeelte niet betreden.

Bij een goede scheiding tussen woon- en bedrijfsgedeelte geldt het bezoekersverbod alleen voor het bedrijfsgedeelte. Indien geen goede scheiding gemaakt kan worden geldt het bezoekersverbod ook voor het woonhuis (zie 8.2.7).

Bij een goede scheiding van het bedrijfsgedeelte tussen de evenhoevigen en eventuele overige dieren, geldt het bezoekersverbod alleen voor het gedeelte met evenhoevigen. Indien geen goede scheiding gemaakt kan worden geldt het bezoekersverbod voor het hele bedrijfsgedeelte.

Uitgezonderd hierop zijn:

- Politie, huisartsen, ambulance, brandweer, psychosociale hulpverleners en andere noodhulpdiensten en hun materieel mogen de bedrijven indien nodig betreden.
- Personen die betrokken zijn bij het ophalen en vervoeren van het pluimvee volgens de vastgestelde regels.
- Personen die de rauwe melk, de mest of diervoeders volgens de vastgestelde regels vervoeren.
- Monteurs en loonwerkers mogen de bedrijven enkel betreden ter verhelping van situaties waarbij de diergezondheid acuut in gevaar komt.
- Dierenartsen en bedrijfsverzorgers.
- Brandstofleveranciers, N2-leverancier, aanlegger van noodbassins/mestzakken/noodvoorziening stalling

Bezoekers van het bedrijfsgedeelte dienen zich te houden aan een door de VWA goedgekeurd hygiëneprotocol.

8.5.8 Destructiemateriaal

Destructiemateriaal van bedrijven met evenhoevigen mag opgehaald worden, onder de strikte voorwaarden die zijn afgesproken met het destructiebedrijf.

Voor het ophalen van destructiemateriaal van slachterijen en bedrijven zonder evenhoevigen gelden geen extra voorwaarden.

8.5.9 Vervoermiddelen

De aanwezigheid van ongeladen en geladen vervoermiddelen bestemd voor het vervoer van vee, rauwe melk, voer, mest en destructiemateriaal op een bedrijf met evenhoevigen in een ander compartiment, dan waarvoor het vervoermiddel gestickerd is, is verboden.

Hoofdstuk 9: Vaccinatie

9.1 INLEIDING

9.2 UITGANGSPUNTEN

9.3 OVERWEGINGEN BIJ DE UITGANGSPUNTEN

9.3.1. Zo min mogelijk gezonde dieren doden

9.3.2. 72 uur standstill

9.3.3. Deskundigengroep (veterinair technisch)

9.3.4. Gebieden waarin gevaccineerd zal worden

9.3.5. Uitbraak in een nieuw gebied

9.3.6. Beschermende vaccinatie; vaccinatie voor het leven

9.3.7. Hobbydieren

9.4 MAATREGELPAKKET VACCINATIEGEBIED

9.5 VACCINATIETOEZICHTSZONE

9.1 INLEIDING

Bij de bestrijding van een zeer besmettelijke ziekte als Mond- en klauwzeer is het van groot belang om te voorkómen dat gevoelige dieren in contact komen met het virus en het virus zich in een gevoelig dier kan vermeerderen. Het verminderen van het aantal gevoelige dieren in de omgeving van het virus is daarom een zeer belangrijk hulpmiddel bij de bestrijding. Het verminderen van gevoelige dieren in een gebied kan onder andere door het vaccineren van gevoelige dieren. De gevaccineerde dieren bouwen weerstand op en als ze met het virus in contact komen zal het virus zich niet of veel minder kunnen vermeerderen. Het merendeel van de dieren raakt niet besmet, wordt niet ziek en het virus loopt dood. Vaccineren zonder dat er virus in een land is aangetoond (preventief vaccineren) is voor MKZ in Europa vanaf 1992 verboden. Het vaccineren bij een uitbraak (noodvaccinatie) is in Europa wel toegestaan en de Europese MKZ-richtlijn (2003/85/EG) beschrijft de voorwaarden voor lidstaten die vaccinatie tijdens de bestrijding gaan gebruiken. De vaccinatiestrategie zoals hieronder wordt beschreven past in het kader van de MKZ-richtlijn.

Het toepassen van noodvaccinatie kent voor- en nadelen en daarom dient er een zorgvuldige afweging plaats te vinden of, en op welk moment, vaccinatie als bestrijdingsinstrument moet worden ingezet. Het grote voordeel is dat door het gebruik van vaccinatie bij een potentieel grote uitbraak er veel minder dieren preventief geruimd hoeven te worden. Het nadeel is dat de blokkades die landen op zullen werpen voor producten uit Nederland bij een MKZ-uitbraak langer kunnen zijn als er gevaccineerd is. Voor een exporterend land als Nederland heeft een langere blokkade door belangrijke handelspartners grote economische consequenties.

Een bijkomend nadeel van vaccinatie is dat het tenminste een week duurt voordat gevaccineerde dieren voldoende weerstand hebben opgebouwd tegen het virus en deze vorm van bestrijden is dus in de beginfase minder doeltreffend dan preventief ruimen (uitgaande van een snelle ruiming). Noodvaccinatie is daarom één van de instrumenten om een MKZ-uitbraak te bestrijden. Naast noodvaccinatie moeten ook andere zeer belangrijke bestrijdingsinstrumenten als vervoersverboden, verhoogde hygiëne-eisen op landbouwbedrijven en vervoermiddelen, ruimen en preventief ruimen worden ingezet voor een efficiënte, effectieve bestrijding van MKZ.

In verband met de geschetste voor- en nadelen van vaccinatie moet de keuze om vaccinatie in te zetten zorgvuldig worden afgewogen. In deze afweging dient rekening gehouden te worden met veterinaire (epidemiologische), economische en maatschappelijke belangen.

De vaccinatiestrategie in dit hoofdstuk is het resultaat van de afweging, zoals deze nu gemaakt is met de huidige kennis en de heersende opvattingen op nationaal en internationaal niveau. De hier voorgestelde vaccinatiestrategie geeft de uitgangspunten aan van de reactie van de overheid als er nu een uitbraak van MKZ in Nederland zou zijn.

9.2 UITGANGSPUNTEN

- I. Tijdens de bestrijding van MKZ zullen zo min mogelijk gezonde dieren worden gedood en vernietigd.
- II. De eerste 72 uur (standstill) na een uitbraak wordt er niet gevaccineerd. Besmette bedrijven, contactbedrijven en bedrijven die binnen één kilometer rondom een besmet bedrijf liggen worden in deze periode geruimd.
- III. De Minister van LNV beslist of er na de 72 uur standstill wordt gevaccineerd mede op advies van een deskundigengroep.
- IV. Samen met de beslissing of er gevaccineerd gaat worden, wordt er ook bepaald in welke gebied(en) er gevaccineerd gaat worden.
- V. Bij een nieuwe uitbraak in een duidelijk ander gebied wordt er opnieuw beoordeeld of er gevaccineerd gaat worden.

- VI. Vaccinatie is vaccinatie voor het leven (beschermende vaccinatie). De dieren worden na de vaccinatie niet geruimd.
- VII. Er is geen gedifferentieerd beleid voor hobbydieren.

9.3 OVERWEGINGEN BIJ DE UITGANGSPUNTEN

9.3.1 Zo min mogelijk gezonde dieren doden.

Nederland heeft in de afgelopen jaren meermalen een grotere dierziekte-epidemie meegemaakt (KVP in 1997/1998, MKZ in 2001 en AI in 2003). Tijdens de bestrijding van deze ziekten zijn vele dieren die geen ziekteverschijnselen vertoonden uit voorzorg geruimd. Deze manier van bestrijden is internationaal geaccepteerd en zeer effectief om MKZ te bestrijden. Door aangepaste wetgeving, verbeterde vaccins en testen en door een betere internationale acceptatie van vaccinatie, is het nu mogelijk geworden om vaccinatie in te zetten bij een MKZ uitbraak. Van deze mogelijkheid zal zeker gebruik gemaakt worden zodra duidelijk wordt dat er op grote schaal dieren preventief geruimd moeten worden om de ziekte effectief te bestrijden. Echter, bij de beslissing tot vaccinatie wordt niet alleen gekeken naar de wens zo min mogelijk gezonde dieren te doden, er zijn ook andere belangen in het geding, bijvoorbeeld de veterinaire, de economische en de maatschappelijke consequenties van de mogelijke maatregelen.

9.3.2 72 uur standstill

Zodra er een uitbraak van MKZ in Nederland is bevestigd, treedt de standstill in werking. De periode van de standstill wordt gebruikt om de aard en omvang van de besmetting in beeld te brengen. Aan het begin van de standstill is vaak alleen maar bekend dat een bedrijf besmet is. Om vaccinatie als instrument efficiënt in te kunnen zetten is meer informatie nodig. Op basis van een risicoanalyse van een deskundigengroep zal een vaccinatiestrategie (dit kan ook betekenen niet vaccineren) worden bepaald en de Minister zal beslissen of en hoe er gevaccineerd zal gaan worden. Dit plan zal in het Permanente Comité voor de voedselketen en de diergezondheid aan de andere lidstaten en de Europese Commissie worden gepresenteerd. Na goedkeuring van het plan kan er met vaccinatie worden begonnen. In afwachting van goedkeuring zal de vaccinatiecampagne worden voorbereid. De kaders van een vaccinatiestrategie zijn in het beleidsdraaiboek (tevens rampenplan MKZ) opgenomen en kunnen al in vredetijd door de lidstaten en de Europese Commissie worden goedgekeurd.

Tijdens de 72 uur standstill zal de huidige beleidslijn worden gehandhaafd. Dit betekent dat besmette bedrijven geruimd worden en dat contactbedrijven en bedrijven in een cirkel van één kilometer rondom besmette bedrijven preventief worden geruimd. Dit is nodig om gevoelige dieren in de buurt van het virus te verminderen om te voorkomen dat het virus zich snel zal spreiden.

Dierhouders moeten zich realiseren dat er bij een volgende MKZ-uitbraak nog steeds dieren preventief geruimd zullen worden. Door het inzetten van vaccinatie zal het aantal dieren dat preventief geruimd moet worden wel sterk afnemen.

9.3.3 Deskundigengroep (veterinair technisch)

De MKZ-richtlijn geeft aan dat een deskundigengroep betrokken moet worden bij het adviseren over een optimale bestrijdingsstrategie. Deze deskundigengroep zal advies uitbrengen over de vraag of vaccinatie als bestrijdingsinstrument moet worden ingezet en over een vaccinatiestrategie. De overwegingen van dit advies zijn gebaseerd op epidemiologische gronden. Het afwegen van de maatschappelijke belangen ten opzichte van de epidemiologische en de economische belangen wordt in de LNV-crisisstaf gedaan. Uiteindelijk neemt de minister van LNV de beslissing of er gevaccineerd gaat worden.

De deskundigengroep is opgericht en bestaat uit epidemiologen, dierenartsen en virologen en is permanent operationeel. De deskundigengroep wordt geacht de crisisstaf op korte termijn een advies te kunnen geven op basis van een aantal criteria:

Veterinaire componenten:

- type virus
- vaccinbeschikbaarheid
- populatiedichtheid
- diersoorten betrokken bij de uitbraak
- verplaatsing van infectieus materiaal uit vervoersverbodgebieden
- kans op verspreiding via de lucht
- oorsprong van de uitbraak
- incidentie van uitbraken
- spreiding van uitbraken
- dodingcapaciteit

Het advies van de deskundigengroep zal op de volgende vragen antwoord moeten geven:

Moet vaccinatie worden ingezet?

In welk(e) gebied(en) moet er gevaccineerd worden?

Wat is de grootte van de vaccinatiegebied (en)?

Kunnen er dieren van vaccinatie worden uitgezonderd?

9.3.4 Gebieden waarin gevaccineerd zal worden

Vaccinatiecirkels

Het uitgangspunt is dat er in een cirkel van 2 kilometer rondom besmette bedrijven gevaccineerd gaat worden. Deze cirkels worden in de rest van de tekst als vaccinatiecirkels aangeduid. Echter, het is aan de deskundigengroep om in te schatten of het uitgangspunt 2 kilometer rondom besmette bedrijven ook voor de huidige uitbraak een “optimale vaccinatiestrategie” is. Er zijn situaties denkbaar waar een groter gebied een meer optimale strategie is (bijvoorbeeld bij een explosieve toename van uitbraken).

Vaccinatiegebieden

De MKZ-richtlijn geeft aan dat er een vaccinatiegebied moet worden ingesteld. Dit gebied omvat uiteraard de vaccinatiecirkels en is dus minimaal de twee kilometer rondom een besmet bedrijf. Echter, bij verschillende vaccinatiecirkels in een zelfde omgeving zullen alle vaccinatiecirkels in één groot vaccinatiegebied worden opgenomen. Binnen dit gebied zijn dus cirkels waarbinnen gevaccineerd wordt en tussenliggende gebieden waar niet gevaccineerd wordt. Het uitgangspunt is dat het vaccinatiegebied een zo klein mogelijk gebied is waarin alle vaccinatiecirkels kunnen worden opgenomen. Als vaccinatiecirkels te ver uit elkaar liggen kan er een tweede vaccinatiegebied worden ingesteld.

Te vaccineren dieren

Ook binnen een vaccinatiecirkel kunnen er groepen dieren zijn, waarvan de deskundigengroep kan adviseren deze groepen niet te vaccineren. Hierbij moet gedacht worden aan stieren in KI-centra, laboratoria met gevoelige diersoorten en niet gehouden runderen in grotere natuurterreinen als de Oostvaardersplassen.

9.3.5 Uitbraak in een nieuw gebied

Na de 72 uur standstill is Nederland in compartimenten ingedeeld en indien er gevaccineerd gaat worden is er een vaccinatiegebied ingesteld. Bij een uitbraak buiten dit vaccinatiegebied wordt er opnieuw beoordeeld welke bestrijdingsstrategie het beste kan worden gevolgd. Het

is mogelijk dat er in dit nieuwe gebied niet wordt gevaccineerd, maar dat het besmette bedrijf, de contactbedrijven en één kilometer rondom het besmette bedrijf geruimd worden.

9.3.6 Beschermende vaccinatie; vaccinatie voor het leven

Vaccinatie als bestrijdingsinstrument heeft als grote voordeel dat er minder gezonde dieren tijdens een uitbraak gedood en vernietigd hoeven te worden. Als er besloten zou worden om na vaccinatie de dieren alsnog te ruimen (onderdrukkende vaccinatie) dan wordt dit voordeel tenietgedaan. Er is veel maatschappelijke onrust ontstaan in verband met het grootschalig doden van dieren. Bij de toekomstige bestrijdingsstrategie is de maatschappelijke wens om dieren te laten leven doorslaggevend geweest in de keuze voor beschermende vaccinatie.

9.3.7 Hobbydieren

De bovenbeschreven vaccinatiestrategie geldt voor alle dieren en er wordt geen onderscheid gemaakt tussen dieren die voor commerciële doeleinden worden gehouden of dieren die voor niet-commerciële doeleinden gehouden worden. Als er gekozen wordt voor vaccinatie of voor ruiming, dan geldt dat voor alle dieren in een bepaald gebied (op de hierboven beschreven uitzonderingen voor vaccinatie na). Op dit moment is het nog niet mogelijk voor hobbydieren een apart beleid in te stellen. De diversiteit binnen de hobbydierhouderij betekent namelijk een diversiteit aan knelpunten en wensen. Zo wil een deel van de houders aansluiting blijven houden met het commerciële circuit (afzet fokmateriaal, overtoollige dieren). Ook zijn nog lang niet alle hobbydieren geïdentificeerd en geregistreerd.

9.4 MAATREGELPAKKET VACCINATIEGEBIED

Indien vaccinatie ingezet wordt bij de bestrijding van de uitbraak van Mond- en klauwzeer, dan wordt er een vaccinatiegebied ingesteld waarbinnen gevaccineerd wordt. In de EU-richtlijn (2003/85) wordt in de artikelen 50 t/m 61 ingegaan op de maatregelen die een lidstaat moet nemen indien er gevaccineerd wordt. Uitgaande van een beschermende vaccinatie (zie hoofdstuk 9) betekent dat voor Nederland in het begin van de vaccinatie dat de maatregelen voor fase 1 geldend zijn. In de afbouw van de maatregelen (hoofdstuk 10) worden de maatregelen van fasen 2 en 3 van kracht. De overgang van fase 2 naar fase 3 kan in principe per bedrijf verschillen, omdat dit afhankelijk is van de voltooiing van het onderzoek en de categorisatie op het bedrijf.

De maatregelen die voor het vaccinatiegebied in aanvang (fase 1) van kracht zullen zijn, zijn identiek aan het maatregelpakket van het Beschermings- en Toezichtsgebied, dus zie hoofdstuk 8.4

9.5 VACCINATIE TOEZICHTSZONE

Rondom het vaccinatiegebied zal een vaccinatietoezichtszone komen (zie ook MKZ-richtlijn artikel 52). Deze vaccinatietoezichtszone strekt zich minstens 10 kilometer buiten de rand van het vaccinatiegebied uit en in de zone wordt intensief toezicht gehouden op bedrijven met evenhoevigen en op verplaatsing van evenhoevigen.

Hoofdstuk 10: Afbouw

10.1 AFBOUW ALGEMEEN

10.2 AFBOUW PER GEBIED

10.2.1 Compartimenten

10.2.2 Beschermings- en toezichtsgebied (B/T gebied)

10.2.3 Vaccinatiegebied

10.2.4 Vaccinatietoezichtszone

10.3 AFBOUW MAATREGELEPAKKETTEN

10.3.1 Vervoer van evenhoevigen en van ongevoelige diersoorten

10.3.1.1 Vervoer ivm dierenwelzijn

10.3.1.2 Vervoer naar slachthuis

10.3.1.3 Vervoer tussen bedrijven

10.3.2 Mest

10.3.2.1 Beschermings- en toezichtsgebied

10.3.2.2 Compartiment besmet

10.3.2.3 Compartiment vrij

10.3.3 Levende producten

10.3.4 Melk

10.3.5 Diervoeders

10.3.6 Deconstructiemateriaal

10.4 AFBOUW VACCINATIEGEBIED

10.4.1 Vervoer van evenhoevigen

10.4.2 Vervoer van ongevoelige diersoorten

10.4.3 Levende producten

10.4.4 Mest

10.4.5 Melk

10.4.6 Diervoeders

10.4.7 Bezoekers

10.4.8 Deconstructiemateriaal

10.5 HERBEVOLKING

10.1 AFBOUW ALGEMEEN

De afbouw van de aandachtsfase en/of de verdenkingsfase gaat in wanneer de dreiging van een crisis is geweken. Het kan zijn dat de Mond- en klauwzeer uitbraak in de getroffen landen onder controle is, of dat maatregelen die genomen zijn afdoende zijn, zodat het risico van insleep geweken is. In de afbouwfase zullen maatregelen geleidelijk opgeheven worden.

De afbouw van de crisisfase gaat in op het moment dat er geen uitbraken van Mond- en klauwzeer meer zijn in Nederland en de bestaande uitbraken onder controle zijn. Afbouw zal plaatsvinden per gebied. Afhankelijk van het gebied kunnen maatregelen geleidelijk versoepeld, dan wel opgeheven worden. Daarbij komen de minst risicovolle gebieden als eerste in aanmerking voor versoepeling. Na opheffing van het gebied worden ook alle voor het gebied geldende maatregelen opgeheven.

Afbouw van maatregelen zal plaatsvinden op basis van een afweging van criteria zoals bijvoorbeeld veterinaire risico, hinder en handhaving. Indien versoepelen of opheffen weinig risico met zich meebrengt en de maatregel ook nog eens moeilijk uitvoerbaar was, veel hinder gaf en moeilijk te handhaven was, zal deze eerder opgeheven worden dan een maatregel die bij opheffen of versoepelen wel veel veterinaire risico geeft, toch al weinig hinder veroorzaakte, goed uitvoerbaar en makkelijk te handhaven was. Maatregelen op basis van EU regelgeving mogen uiteraard pas opgeheven worden na de voorgeschreven termijn of na goedkeuring van de Europese Commissie.

Aangezien iedere crisis anders verloopt en ook andere risico's met zich meebrengt, zal over de afbouw pas in detail besloten kunnen worden ten tijde van de crisis. De criteria voor afbouw, zoals bijvoorbeeld veterinaire risico, variëren per gebied, maar ook heel duidelijk met het tijdstip waarop gekeken wordt. Daarom is het van belang op regelmatige tijdstippen maatregelen te evalueren om na te gaan of versoepeling of afschaffen reeds mogelijk is. Om enige houvast te hebben wordt in dit hoofdstuk het denkraam besproken waarlangs de afbouw kan plaatsvinden. Kort wordt besproken hoe de afbouw van gebieden en van de maatregelpakketten zal plaatsvinden (10.2 en 10.3). In bijlage 8 is een tabel opgenomen als hulpmiddel om tijdens de bestrijding structureel af te bouwen. Iets uitgebreider wordt de afbouw van het vaccinatiegebied beschreven aangezien de afbouw van dit gebied in de EU-richtlijn wordt voorgeschreven (10.4).

10.2 AFBOUW PER GEBIED

10.2.1 Compartimenten

De compartimentering zal geleidelijk afgebouwd kunnen worden. Maatregelen per compartiment kunnen versoepeld worden. Deze versoepeling kan, afhankelijk van de situatie binnen een compartiment, in het ene compartiment eerder plaatsvinden dan in het andere. Vervolgens kan vervoer tussen vrije compartimenten weer toegestaan worden, en kunnen de verschillende vrije compartimenten samengevoegd worden om zo grotere gebieden te vormen. Het feit dat de compartimenten opgebouwd zijn uit meerdere kleinere deelcompartimenten maakt het ook mogelijk om tijdens de afbouw deze geleidelijk af te pellen, om het gebied met restricties geleidelijk aan te verkleinen. Zo is het eventueel mogelijk dat op een eerder tijdstip uit een groter gedeelte van Nederland export weer toegestaan is.

De compartimenteringsregeling als totaal zal opgeheven worden na opheffing van alle B/T gebieden.

10.2.2 Beschermings- en toezichtsgebied (B/T gebied)

Opheffen van het B/T gebied vindt plaats volgens de richtlijn.

Dit betekent dat opheffing pas plaatsvindt tenminste 30 dagen na reiniging en ontsmetting van het laatste besmette bedrijf in het betreffende B/T gebied en nadat alle bedrijven met gevoelige dieren in het B/T gebied zijn gescreend, met gunstig resultaat. In de tussentijd kunnen bepaalde maatregelen versoepeld worden.

10.2.3 Vaccinatiegebied

Het opheffen van het vaccinatiegebied kan pas nadat Nederland de Mond- en klauwzeer vrij status weer heeft gekregen conform de Europese richtlijn (artikel 61). Dit betekent dat maatregelen uit fase 3 tot deze tijd van kracht blijven.

10.2.4 Vaccinatietoezichtszone

Het opheffen van het vaccinatie-toezichtszone zal pas plaatsvinden nadat Nederland de Mond- en klauwzeer vrij status weer heeft gekregen conform de Europese richtlijn (artikel 61). Tot die tijd blijven de maatregelen van kracht: intensief toezicht en controle door bevoegde autoriteiten op verplaatsingen van evenhoevigen.

10.3 AFBOW MAATREGELPAKKETTEN

In deze paragraaf wordt per categorie kort weergegeven hoe de afbouw plaats kan vinden. In de tabel van bijlage 8 is iedere maatregel apart genoemd, met het doel in het verloop van de epidemie deze maatregelen regelmatig te beoordelen op een aantal criteria zoals onder andere veterinaire risico, hinder en handhaafbaarheid. De tabel kan op die manier gebruikt worden als leidraad bij de afwegingen die tijdens de crisis gemaakt worden, om bepaalde maatregelen wel of niet op te heffen of te versoepelen.

10.3.1 Vervoer van evenhoevigen en van ongevoelige diersoorten

Er dient enerzijds onderscheid gemaakt te worden in het vervoer van evenhoevigen en van ongevoelige diersoorten (pluimvee, paarden) en anderzijds in het vervoer in hoog risico gebieden (bijvoorbeeld een B/T gebied) of laag risico gebieden (bijvoorbeeld een vrij compartiment). Daarnaast bepaalt de aard en virulentie van de virusstam welke gevoelige diersoort het grootste risico vormt voor verspreiding van het virus.

Voor ongevoelige diersoorten kunnen reeds in een vroeg stadium minder beperkende maatregelen toegestaan worden, rekening houdend met het dierenwelzijn en de kans op het verslepen van het virus indien de ongevoelige diersoorten tezamen op een bedrijf met evenhoevigen worden gehouden.

10.3.1.1 Vervoer ivm dierenwelzijn

Uitzonderingen in de beperkende maatregelen zijn gebaseerd op dierenwelzijn zoals bijvoorbeeld vervoer van hoogdrachtige ooien of pasgeboren lammeren. Voor het vervoer van deze dieren binnen een gebied kan ontheffing verleend worden.

Op termijn zal de verplaatsing van schapen naar een naastliggend perceel, niet grenzend aan een ander perceel met evenhoevigen, toegestaan worden. Met ontheffing en klinische inspectie zal het toegestaan zijn schapen te weiden op een ander perceel of te verplaatsen over de onverharde weg. Deze versoepeling van vervoersbeperkingen zal uiteraard als eerste gelden in de laag risico gebieden, dus de vrije compartimenten.

10.3.1.2 Vervoer naar slachthuis

Algemeen gesteld start de versoepeling met het toestaan van de afvoer van slachtdieren naar een slachthuis. Daarna volgt transport van bedrijf naar bedrijf met dien verstande dat de transporten 1 op 1 plaatsvinden. Voor slachthuizen betekent dit het dichtstbijzijnde slachthuis, eerst alleen binnen het betreffende gebied (waarbij het vervoer in gebieden met laag risico (bv. vrij compartiment) vanzelfsprekend eerder toegestaan zal worden dan in een hoog risico gebied (bv. B/T gebied). Later kan, afhankelijk van de slachtcapaciteit, een

uitzondering gemaakt worden voor het vervoer van evenhoevigen via een aangewezen route naar een aangewezen slachthuis buiten het gebied.

10.3.1.3 Vervoer tussen bedrijven

Als eerste zal in de vrije compartimenten toegestaan zijn dat ongevoelige dieren van een bedrijf met evenhoevigen naar een bedrijf mogen met evenhoevigen binnen een compartiment, of naar een bedrijf zonder evenhoevigen binnen of buiten een compartiment. Indien vervoer tussen bedrijven van gevoelige dieren weer wordt toegestaan zal dit ook eerst tussen bedrijven in de vrije compartimenten zijn. De voertuigen waarmee deze dieren getransporteerd worden moeten na ieder transport gereinigd en gedesinfecteerd worden volgens een goedgekeurd hygiëneprotocol (zie 7.7). Later zal dit uitgebreid worden tot het toestaan van transporten tussen de vrije compartimenten.

Op het einde van de afbouw wordt het verzamelverbod van de gevoelige diersoorten opgeheven.

10.3.2 Mest

Onderscheid dient gemaakt te worden in mest van evenhoevigen en van ongevoelige diersoorten. Voor ongevoelige diersoorten kunnen reeds in een vroeg stadium minder beperkende maatregelen toegestaan worden mits controle door de AID mogelijk is. Mest afkomstig van bedrijven zonder evenhoevigen mag over de compartimentgrenzen vervoerd worden mits aangetoond kan worden dat deze mest afkomstig is van bedrijven zonder evenhoevigen.

Bij versoepeling worden de compartimenten samengevoegd tot grotere compartimenten, zodat de maatregel voor een steeds groter gebied geldt. Ten slotte komt de registratieplicht van het vervoer van (pluimvee)mest en het hygiëneprotocol te vervallen.

10.3.2.1 Beschermings- en toezichtsgebied

De mest van bedrijven gelegen in het beschermings/toezichtsgebied, doch niet afkomstig van verdachte of besmette bedrijven, kan aangewend worden op de belendende percelen (percelen grenzend aan het bedrijf, waarbij geen vervoer over de openbare weg nodig is) onder de volgende voorwaarden:

- de volledige hoeveelheid mest is ten minste 21 dagen voor de waarschijnlijke datum van de eerste besmetting van het bedrijf in het beschermingsgebied geproduceerd of
- na klinisch onderzoek van alle dieren op het bedrijf
- de volledige hoeveelheid mest is tenminste 4 dagen voor dit onderzoek geproduceerd

10.3.2.2 Compartiment besmet

De mest van bedrijven in het compartiment kan 14 dagen na laatste ruiming of vaccinatie aangewend worden op de belendende percelen (percelen grenzend aan het bedrijf, waarbij geen vervoer over de openbare weg nodig is) of afgevoerd worden naar een centrale opslagplaats of installatie voor mestverwerking gelegen in het compartiment. Artikel 29, lid 2 van de MKZ-richtlijn 2003/85 geeft de eisen aan waar de installaties voor mestverwerking aan moeten voldoen.

Het vervoermiddel moet alvorens het bedrijf te verlaten gereinigd en ontsmet worden op basis van een door de VWA goedgekeurd hygiëneprotocol.

10.3.2.3 Compartiment vrij

Binnen het vrije compartiment is het vervoer van mest van vee en pluimvee en het uitrijden ervan mogelijk 14 dagen na de standstill, indien er geen nieuwe uitbraken in het gebied zijn. Het vervoermiddel moet alvorens het bedrijf te verlaten gereinigd en ontsmet worden op basis van een door de VWA goedgekeurd hygiëneprotocol. Bij mestproblemen is afzet naar

centrale opslagplaats of installatie voor mestverwerking buiten het compartiment onder voorwaarden mogelijk. Artikel 29, lid 2 van de MKZ-richtlijn 2003/85 geeft de eisen aan waar de installaties voor mestverwerking aan moeten voldoen.

10.3.3 Levende producten

De levering van levende producten (sperma) van evenhoevigen is in principe niet gecompartmenteerd. Levering is alleen toegestaan aan de openbare weg grenzend aan het bestemmingsadres. Als de bezoekersregeling wordt ingetrokken zal ook de levering van voorwaarde aan de openbare weg komen te vervallen.

Bij opheffing van het B/T-gebied mag een KI-station ook vanuit dit gebied weer leveren. Ten slotte mag ook weer op het bedrijf geleverd worden.

10.3.4 Melk

Ophalen van rauwe melk en melkmonsters binnen een compartiment en afvoer naar de dichtstbijzijnde melkfabriek cq. een centraal melkcontrole-laboratorium in of buiten het compartiment is toegestaan, ongeacht de situatie binnen het compartiment. Bij versoepeling worden de compartimenten samengevoegd tot grotere compartimenten, zodat de maatregel voor een steeds groter gebied geldt. Tenslotte komt het hygiëneprotocol te vervallen.

10.3.5 Diervoeders

Alleen het vervoer van voeders voor vee en pluimvee naar bedrijven met evenhoevigen is gecompartmenteerd. Bij versoepeling worden de compartimenten samengevoegd tot grotere compartimenten, zodat de maatregel voor een steeds groter gebied geldt. Tenslotte komt het hygiëneprotocol te vervallen.

10.3.6 Destructiemateriaal

Alleen het ophalen van destructiemateriaal voor bedrijven met evenhoevigen is gecompartmenteerd. Tevens gelden er extra voorwaarden voor R&O en controle voor het ophalen van destructiemateriaal van bedrijven met evenhoevigen. Bij versoepeling worden de compartimenten samengevoegd tot grotere compartimenten, zodat de maatregel voor een steeds groter gebied geldt. Tenslotte komen de extra voorwaarden te vervallen.

10.4 AFBOUW VACCINATIEGEBIED

In de richtlijn wordt beschreven hoe de afbouw van de maatregelen van het vaccinatiegebied plaatsvindt (MKZ-richtlijn artikel 54 tot en met 58). De richtlijn verdeelt de periode na vaccinatie in 3 fasen:

Fase 1 geldt van het begin van vaccinatie tot 30 dagen na de laatste vaccinatie.

Fase 2 gaat in na fase 1 en is geldig tot de (gunstige) uitslag van de screening bekend is.

Fase 3 gaat in na de screening en is geldig tot Nederland door de EU vrij wordt verklaard van een besmetting met Mond- en klauwzeer.

In hoofdstuk 9.4 is reeds besproken dat de maatregelen die gelden in het vaccinatiegebied tijdens fase 1 overeenkomen met het maatregelenpakket voor het B/T gebied. Hier wordt beschreven hoe de afbouw plaatsvindt over de fasen 2 en 3.

10.4.1 Vervoer van evenhoevigen

Fase 2

Idem aan de maatregelen in fase 1.

Evenhoevigen mogen met een ontheffing vervoerd worden rechtstreeks naar een slachthuis binnen of buiten het vaccinatiegebied.

Fase 3

Het vervoer van evenhoevigen is, met ontheffing, toegestaan tussen bedrijven binnen het vaccinatiegebied.

Het vervoer van evenhoevigen naar een locatie buiten het vaccinatiegebied is verboden, tenzij met ontheffing rechtstreeks naar een slachthuis om onmiddellijk geslacht te worden.

10.4.2 Vervoer van ongevoelige diersoorten

Fase 2

Idem aan de maatregelen in fase 1.

Fase 3

Aan het vervoer van ongevoelige dieren zijn geen restricties verbonden.

10.4.3 Levende producten

Fase 2

Idem aan de maatregelen in fase 1.

Fase 3

Voor het leveren van sperma van ongevoelige dieren zijn er geen beperkingen.

Het leveren van levende producten (sperma) van evenhoevigen is alleen toegestaan aan de openbare weg grenzend aan het bedrijf van bestemming. Als de bezoekersregeling wordt ingetrokken zal ook de levering van voorwaarde aan de openbare weg komen te vervallen.

10.4.4 Mest

Fase 2

Idem aan de maatregelen in fase 1.

Fase 3

Het vervoer van mest van vee en pluimvee en uitrijden ervan is mogelijk mits het vervoermiddel alvorens het bedrijf te verlaten gereinigd en ontsmet wordt (op basis van een door de VWA goedgekeurd hygiëneprotocol).

10.4.5 Melk

Fase 2

Idem aan de maatregelen in fase 1.

Fase 3

Idem aan de maatregelen in fase 1.

Het ophalen van melkmonsters en de verwerking in laboratoria is toegestaan met een officiële vergunning.

10.4.6 Diervoeders

Fase 2

Idem aan de maatregelen in fase 1.

Fase 3

Afhankelijk van de afbouw van de compartimentering. Indien de compartimentering is opgeheven gelden ook hier geen restricties voor het vervoer van diervoeder.

10.4.7 Bezoekers

Fase 2

Idem aan de maatregelen in fase 1.

Fase 3

Afhankelijk van de afbouw van de compartimentering. Indien de bezoekersregeling is opgeheven, dan zal deze in het vaccinatiegebied ook opgeheven zijn.

10.4.8 Destructiemateriaal

Fase 2

Idem aan de maatregelen in fase 1.

Fase 3

Idem aan de maatregelen in fase 1.

10.5 HERBEVOLKING

De Mond- en klauwzeerrichtlijn (2003/85) beschrijft in bijlage V de eisen voor herbevolking van bedrijven. Op basis hiervan zal er een nationale herbevolkingsregeling komen die is toegespitst op de Nederlandse situatie. De regeling zal een jaar na de datum waarop Nederland vrij is verklaard van Mond- en klauwzeer komen te vervallen, zodat bedrijven die na deze datum gaan herbevolken geen last meer hebben van de regeling, maar ook geen aanspraak meer kunnen maken op de regeling.

Hoofdstuk 11: Ongevoelige diersoorten en akkerbouwbedrijven

11.1 INLEIDING

11.2 PAARDEN

11.2.1 Inleiding

11.2.2 Maatregelentabel

11.2.3 Toelichting van de maatregelen:

11.2.3.1 Besmette en Verdachte bedrijven

11.2.3.2 Voorwaarden voor vervoer van paarden of paarden op de weg

11.2.3.3 Levensbedreigende situatie

11.2.3.4 Paarden op de weg

11.2.3.5 Rijden van paarden

11.2.3.6 Weiden van paarden

11.2.3.7 Bezoekersregeling

11.2.3.8 Sperma

11.2.3.9 Vaccinatiegebied

11.2.3.10 Vervoer van paarden op bedrijven met evenhoevigen in het B/T-gebied

11.2.3.11 Bijeenbrengen van paarden

11.2.3.12 Afbouw

11.3 PLUIMVEE

11.3.1 inleiding

11.3.2 Maatregelentabel

11.3.3 Toelichting van de maatregelen

11.3.3.1 Besmette en Verdachte bedrijven

11.3.3.2 Eendagskuikens

11.3.3.3 PVE geleidebiljet

11.3.3.4 Compartimentering

11.3.3.5 Levend pluimvee

11.3.3.6 Eieren

11.3.3.7 Bezoekers

11.3.3.8 Diervoeder

11.3.3.9 Mest

11.3.3.10 Hobbypluimvee

11.3.3.11 Afbouw

11.4 OVERIGE ONGEVOELIGE DIERSOORTEN

11.4.1 Inleiding

11.4.2 Bedrijfsmatig gehouden ongevoelige dieren

11.4.3 Postduiven

11.4.4 Hobbymatig gehouden ongevoelige dieren

11.5 AKKERBOUWBEDRIJVEN MET OF ZONDER GEVOELIGE DIERSOORTEN

11.5.1 Akkerbouwbedrijven met evenhoevigen

11.5.2 Akkerbouwbedrijven zonder evenhoevigen

11.1 INLEIDING

Ook ongevoelige diersoorten kunnen een rol spelen in de verspreiding van Mond- en klauwzeer. Net als mensen kunnen zij zelf het virus verslepen, maar ook kunnen vervoermiddelen waarin ongevoelige diersoorten vervoerd worden in aanraking komen met het virus (b.v. via mest) en zo de ziekte overbrengen. De maatregelen m.b.t. ongevoelige diersoorten richten zich dan ook op deze aspecten.

Ongevoelige dieren die niet in contact komen met gevoelige dieren vormen vanzelfsprekend geen risico voor de verspreiding. Voor een handhaver is het echter aan een ongevoelig dier, als een paard of pluimvee, niet te zien of deze al dan niet in contact komt met gevoelige dieren. Daarom zullen ook voor deze categorie dieren beperkende maatregelen gelden. Enerzijds moeten de risico's op verspreiding beperkt worden, anderzijds moeten de beperkingen noodzakelijk zijn. Daarom wordt een onderscheid gemaakt tussen dieren afkomstig van bedrijven met evenhoevigen en bedrijven zonder evenhoevigen.

In dit hoofdstuk worden de maatregelen besproken die, bij een uitbraak van Mond- en klauwzeer, van toepassing zijn op paarden (11.2) en pluimvee (11.3), overige ongevoelige diersoorten (11.4) en akkerbouwbedrijven (11.5). Bij een uitbraak van Mond- en klauwzeer zijn geen directe maatregelen van toepassing op de overige ongevoelige diersoorten (bijvoorbeeld pelsdieren, konijnen, postduiven en vissen), omdat deze diersoorten als niet risicovol worden beschouwd voor de verspreiding van het Mond- en klauwzeervirus. Echter, omdat houders van deze dieren ook last kunnen hebben van maatregelen, zeker als zij naast een ongevoelige diersoort ook gevoelige dieren houden, wordt er in een apart hoofdstuk op deze diersoorten ingegaan.

Bedrijven zonder evenhoevigen

Aan het vervoer van dieren van bedrijven zonder evenhoevigen worden minder strikte eisen gesteld dan aan het vervoer van dieren waar ook evenhoevigen gehouden worden. Echter, bij het vervoer van dieren afkomstig van een bedrijf zonder evenhoevigen moet dit aangetoond kunnen worden. Voor de paardenhouderij betekent dit dat zij in het bezit moeten zijn van een zogenaamde "Eigen verklaring". Voor de pluimveehouderij betekent dit dat zij in bezit moeten zijn van een PVE geleide-biljet (In sommige gevallen zal voor het vervoer een PVE geleidebiljet gevraagd worden. Dit biljet is te verkrijgen bij het PVE).

Bedrijven met evenhoevigen

Voor bedrijven met evenhoevigen geldt dat zij in principe voor het gehele bedrijf moeten voldoen aan de voorgeschreven regels. Bezoekers mogen op bedrijven met evenhoevigen in heel Nederland het bedrijfsgedeelte niet betreden. Bij een goede scheiding van het bedrijfsgedeelte tussen de evenhoevigen en eventuele overige dieren, geldt het bezoekersverbod alleen voor het gedeelte met evenhoevigen. Indien geen goede scheiding gemaakt kan worden geldt het bezoekersverbod voor het hele bedrijfsgedeelte.

Uitgezonderd hierop zijn:

Politie, huisartsen, ambulance, brandweer, psychosociale hulpverleners en andere noodhulpdiensten en hun materieel mogen de bedrijven indien nodig betreden.

Monteurs en loonwerkers, dierenartsen en bedrijfsverzorgers (incl. pluimvee-servicebedrijven) mogen de bedrijven betreden ter verhelping van situaties waarbij de diergezondheid acuut in gevaar komt.

In noodgevallen mogen brandstofleveranciers en N2-leveranciers de bedrijven betreden.

Bezoekers van het bedrijfsgedeelte dienen zich te houden aan een door de VWA goedgekeurd hygiëneprotocol.

In de volgende paragrafen worden de maatregelen die gelden voor paarden, pluimvee, overige ongevoelige diersoorten en akkerbouwbedrijven samengevat. Niet alle omstandigheden zijn in een draaiboek te voorzien en te beschrijven. De hoofdlijnen zijn uitgezet en van houders van deze diersoorten en bedrijven wordt verwacht om voor alle situaties de risico's en noodzaak goed af te wegen.

11.2 PAARDEN

11.2.1 Inleiding

Zoals in de algemene inleiding van hoofdstuk 11 is aangegeven kunnen paarden een indirecte oorzaak zijn van de verspreiding van het Mond- en klauwzeervirus. Daarom worden er tijdens een uitbraak van MKZ maatregelen voor paarden ingesteld. Omdat paarden vaak niet gescheiden worden gehouden van evenhoevigen en voor transport dezelfde voertuigen kunnen worden gebruikt, zijn de risico's van virusoverdracht via paarden groter dan via andere ongevoelige diersoorten en worden er extra maatregelen getroffen. Deze maatregelen worden in een tabel (11.2.2) weergegeven voor bedrijven met en zonder evenhoevigen in de verschillende gebieden. De maatregelen worden daarna in verder toegelicht (11.2.3).

De maatregelen zoals beschreven worden in principe in het begin van de uitbraak genomen. Afhankelijk van de situatie kan de afbouwfase intreden en maatregelen minder streng worden. Voor de standstill blijven de maatregelen 72 uur van kracht (zie ook hoofdstuk 10, de afbouw).

11.2.2 Maatregelentabel

	MET EVENHOEVIEN						ZONDER EVENHOEVIEN			
	Verdacht bedrijf	Besmet Bedrijf	Standstill	B/T/vaccinatiegebied	Besmet Compartiment	Vrij Compartiment	Standstill	B/T/vaccinatiegebied	Besmet Compartiment	Vrij Compartiment
Vervoer paarden	X ¹	X ¹	X ¹	C ²	A ³	A ³	X ¹	A ³ A ⁹	A ³	A ³
Paarden op de weg	X	X	X	X	A ³	A ³	X	X	O	O
Weiden van Paarden	X	X	O	O	O	O	O	O	O	O
Rijden van Paarden	C ⁴	C ⁴	O	O	O	O	O	O	O	O
Bijeenbrengen	X	X	X	X	C ⁵	C ⁵	X	X	A ¹⁰	A ¹⁰
Export	X	X	X	X	O ¹¹	O ¹¹	X	O ¹¹	O ¹¹	O ¹¹
Bezoekers	X ¹	X ¹	A ⁶	A ⁶	A ⁶	A ⁶	O	O	O	O
Sperma ontvangen	X	X	A ⁷	A ⁷	A ⁷	A ⁷	O	O	O	O
Mestvervoer	X	X	X	X	X	A ⁸	X	A ¹²	A ¹²	O

X= Niet toegestaan; O= Toegestaan; A=Toegestaan onder voorwaarde, C= Niet toegestaan tenzij,...

1 Bij levensbedreigende situaties met ontheffing

2 Eerste 30 dagen na laatste uitbraak alleen bij levenbedreigende situatie, daarna aanvullende voorwaarden

3 Voor voorwaarden zie in de toelichting onder “voorwaarden voor vervoer of paarden op de weg”.

4 Alleen toegestaan indien het rijden in een binnenbak betreft

5 Alleen toegestaan met verklaring dat dier niet afkomstig is uit B/T/V gebied

6 Bezoekersregeling

7 Mits geen contact hengsten en evenhoevigen

8 Mits afgevoerd binnen compartiment

9 Vervoer naar een bedrijf mét evenhoevigen, conform de bezoekersregeling

10 Alleen met verklaring dat paard 14 dagen niet in gebied is geweest

11 Indien export conform EU regels, in principe geen nationale restricties meer

12 Afvoeren met eigen verklaring en volgens hygiëneprotocol

11.2.3 Toelichting van de maatregelen

11.2.3.1 Besmette en Verdachte bedrijven

Bedrijven die besmet of verdacht zijn verklaard staan onder toezicht van de VWA en kunnen te allen tijde bij de VWA informeren over maatregelen die gelden. Bij ruiming van de evenhoevigen op een besmet of verdacht bedrijf, zijn na de tweede reiniging en ontsmetting de maatregelen van toepassing voor een bedrijf zonder evenhoevigen.

11.2.3.2 Voorwaarden voor vervoer van paarden of paarden op de weg

Indien het vervoer van paarden (per vervoermiddel) of paarden op de weg (op de openbare weg aan de hand, onder de ruiter of voor de wagen) wordt toegestaan, dan zal dit altijd plaats vinden onder de volgende voorwaarden:

- Indien een paard in een transportmiddel wordt vervoerd, dan dient dit vervoermiddel speciaal voor paarden bestemd te zijn (paardentrailer of paardenvrachtwagen) en ook als zodanig herkenbaar te zijn.
- Het vervoer moet geregistreerd worden door de eigenaar op een eigen verklaring (zie bijlage 9). Deze verklaring moet met het paard mee tijdens het vervoer. Deze verklaring is ook via de PVE-site (paarden) te downloaden.
- Het vervoermiddel waarin paarden vervoerd worden moet voor en na het vervoer gereinigd en ontsmet worden, volgens een hygiëneprotocol dat door de VWA is goedgekeurd (zie 7.6 en 7.7).
- Op basis van een “Eigen Verklaring” moet verklaard worden of een herkomstbedrijf of bestemmingsbedrijf al dan niet evenhoevigen heeft. In de eigen verklaring verklaart de paardenhouder dat het dier afkomstig is van een bedrijf zonder evenhoevigen. Een voorbeeld van de eigen verklaring is te vinden in bijlage 9.
- Indien het vervoer plaatsvindt naar een bedrijf zonder evenhoevigen, dan dient de vervoerder ook een eigen verklaring van het bestemmingsadres te hebben. Een voorbeeld van de eigen verklaring is te vinden in bijlage 9.
- Indien het vervoer plaatsvindt naar een bedrijf met evenhoevigen, dan moet de bezoekersregeling op dat bedrijf in acht worden genomen, bijvoorbeeld door uitladen aan de openbare weg.

11.2.3.3 Levensbedreigende situatie

Ontheffing van het vervoersverbod voor paarden van verdachte of besmette bedrijven of tijdens de standstill is mogelijk in levensbedreigende situaties indien er behoefte is aan professionele hulp in een daarvoor ingerichte kliniek waar zich uitsluitend paarden bevinden. Het paard mag naar een dergelijke kliniek vervoerd worden onder de volgende voorwaarden:

- alleen op attest van een dierenarts (voorbeeld zie bijlage 9);
- alleen met toestemming vooraf van de kliniek;
- melding vooraf van reisroute aan de AID;
- alleen individueel geïdentificeerde dieren met document (paspoort)

11.2.3.4 Paarden op de weg

Dit zijn paarden die aan de hand, onder de ruiter of voor een wagen over de openbare weg komen. Als er tijdens de rit een bedrijf met gevoelige dieren wordt bezocht, dan gelden dezelfde regels die ook voor “vervoer van paarden” gelden. Het wordt echter sterk ontraden om dergelijke bedrijven te bezoeken tijdens een MKZ-crisis.

11.2.3.5 Rijden van paarden

Hiermee wordt bedoeld het rijden van paarden op het eigen bedrijf in binnenbak of buitenbak. De openbare weg wordt niet overschreden, anders is er sprake van paarden op de weg. In principe zijn er geen restricties voor het rijden van paarden in een binnenbak. De bezoekersregeling is echter ook hier van toepassing. Voor verdachte en besmette bedrijven geldt dat rijden van paarden in een buitenbak verboden is.

11.2.3.6 Weiden van paarden

Met het weiden van paarden in dit beleidsdraaiboek wordt bedoeld het op eigen percelen buiten laten lopen van paarden zónder dat de openbare weg wordt overschreden. Dit is altijd toegestaan, alleen voor paarden op besmette op verdachte bedrijven is dit niet toegestaan. Na afloop van de tweede officiële reiniging en ontsmetting van het bedrijf of nadat de verdachtverklaring is ingetrokken is het weiden weer toegestaan. Dezelfde voorwaarden gelden voor het rijden van een paard in eigen buitenbak waarvoor de openbare weg niet is overschreden.

11.2.3.7 Bezoekersregeling

De bezoekersregeling geldt voor bedrijven met evenhoevigen. Op deze bedrijven is het bezoek van de dierenarts toegestaan, echter alle overige bezoekers mogen alleen op het bedrijf komen indien er een goede scheiding is tussen evenhoevigen en paarden. Toeleveranciers zullen zich ook aan de bezoekersregeling moeten houden. Dit betekent dat het mogelijk kan zijn dat er aan de openbare weg moet worden afgeleverd. Een bedrijf met alleen paarden in het B/T gebied dient ten alle tijde de gevolgen te overwegen om bezoekers te ontvangen voor bijvoorbeeld een hengstenshow.

11.2.3.8 Sperma

Sperma mag worden gewonnen en vervoerd indien de hengsten niet in contact zijn geweest met gevoelige dieren. Levering van sperma aan een bedrijf met evenhoevigen is mogelijk onder voorwaarde van de bezoekersregeling.

11.2.3.9 Vaccinatiegebied

In het vaccinatiegebied gelden de regels zoals beschreven voor het B/T gebied. Bij opheffing van het B/T-gebied(en) zullen de maatregelen van het compartiment gelden en vervallen ook de maatregelen voor paarden voor het vaccinatiegebied. In de toezichtszone rondom het vaccinatiegebied gelden dezelfde maatregelen als van het compartiment waar de zone in ligt.

11.2.3.10 Vervoer van paarden op bedrijven met evenhoevigen in het B/T-gebied

Paarden mogen tot 30 dagen na de laatste uitbraak niet vervoerd worden. Daarna onder de aanvullende voorwaarden:

- Registratie transport
- Reinigen paard (bijlage 10)

Paarden mogen éénmalig het T-gebied (na de standstill) verlaten onder de aanvullende voorwaarden:

- Ontheffing
- Registratie transport
- Reinigen paard (bijlage 10)
- Alleen naar een bedrijf zonder evenhoevigen buiten het T-gebied.

11.2.3.11 Bijeenbrengen van paarden

Het bijeenbrengen van paarden voor bijvoorbeeld een wedstrijd mag alleen met paarden met een "Eigen Verklaring" (zie bijlage 9) waarin is opgenomen dat het paard de laatste 14 dagen niet in een B/T/Vaccinatie-gebied is geweest. Het bijeenbrengen van paarden in een B/T-gebied is niet toegestaan.

11.2.3.12 Afbouw

Voor ongevoelige diersoorten als paarden kunnen reeds in een vroeg stadium minder beperkende maatregelen toegestaan worden, rekening houdend met het dierenwelzijn en de

kans op het verslepen van het virus doordat de ongevoelige diersoorten tezamen op een bedrijf met evenhoevigen worden gehouden.

11.3 PLUIMVEE

11.3.1 inleiding

Zoals in de algemene inleiding van hoofdstuk 11 is aangegeven kunnen pluimvee en pluimveeproducten ook een indirecte oorzaak zijn van de verspreiding van het Mond- en klauwzeervirus. Daarom worden er tijdens een uitbraak ook maatregelen voor pluimvee en pluimveeproducten ingesteld. Deze maatregelen worden in een tabel (11.3.2) gepresenteerd met een onderscheid in bedrijven met en zonder evenhoevigen per gebied. De voorwaarden bij de maatregelen zijn met een voetnoot bij de tabel terug te vinden. Uitleg over maatregelen en voorwaarden wordt in 11.3.3 ("toelichting van de maatregelen") gegeven.

De maatregelen zoals beschreven worden in principe in het begin van de uitbraak genomen. Afhankelijk van de situatie kan de afbouwfase intreden en maatregelen minder streng worden. Voor de standstill blijven de maatregelen 72 uur van kracht (zie ook hoofdstuk 10, de afbouw).

11.3.2 Maatregelen en toelichting

	MET EVENHOEVIGEN						ZONDER EVENHOEVIGEN			
	Verdacht bedrijf	Besmet Bedrijf	Standstill	B/T/vaccinatiegebied	Besmet Compartiment	Vrij Compartiment	Standstill	B/T/vaccinatiegebied	Besmet Compartiment	Vrij Compartiment
Eendagskuikens	X	X	A ¹	A ²	A ²	A ²	A ¹	O	O	O
Vervoer naar slachthuis	X	X	X	A ³	A ³	O	X	A ⁴	O	O
Vervoer levend pluimvee naar ander bedrijf	X	X	X	A ⁵	A ⁵	A ⁶	X	A ⁷	O	O
Ontvangst levend pluimvee van ander bedrijf	X	X	X	A ⁸	A ⁸	A ⁶	X	A ⁷	O	O
Afvoer van eieren	X	X	C ⁹	A ⁹	A ¹⁰	A ¹⁰	C ⁹	A ¹¹	A ¹¹	A ¹¹
Export levende dieren en eieren	X	X	X	X	A ¹²	A ¹²	X	A ¹²	A ¹²	A ¹²
Bezoekers	X ¹³	X ¹³	A ¹⁴	A ¹⁴	A ¹⁴	A ¹⁴	O	O	O	O
Diervoer	X ¹³	X ¹³	C ¹⁵	A ¹⁶	A ¹⁷	A ¹⁷	C ¹⁶	O	O	O
Mest	X	X	X	X	X	A ¹⁸	X	A ¹⁹	A ¹⁹	O

X= Niet toegestaan; O= Toegestaan; A=Toegestaan onder voorwaarde, C= Niet toegestaan tenzij,..

- 1 Rechtstreeks vervoer en PVE geleidebiljet, afleveren aan openbare weg
- 2 Rechtstreeks vervoer en PVE geleidebiljet en bezoekersregeling
- 3 Rechtstreeks, PVE geleidebiljet, hygiëneprotocol, binnen 48 uur slachten, eenmalig voor bedrijven in het B/T/V gebied
- 4 PVE geleidebiljet
- 5 Eenmalig, naar bedrijf zonder evenhoevigen binnen het gebied, in noodgeval buiten het gebied
- 6 Indien naar ander bedrijf met evenhoevigen gecompartmenteerd
- 7 Naar bedrijven zonder evenhoevigen met PVE geleidebiljet
- 8 Aanvoer van eendagskuikens is toegestaan, eenmalige afvoer
- 9 Naar bedrijven zonder evenhoevigen aan openbare weg

- 10 Naar bedrijven zonder ev enhoevigen
- 11 Toegestaan, bezoekersregeling voor ontvangend bedrijf met evenhoevigen
- 12 Indien export conform EU regels
- 13 Bij welzijn of levensbedreigende situaties in overleg met VWA bezoek of aflevering mogelijk
- 14 Bezoekersregeling
- 15 Alleen in noodgevallen met PVE geleidebiljet, rechtstreeks en met hygiëneprotocol
- 16 Rechtstreeks vervoer met hygiëneprotocol
- 17 Gecompartmenteerd en met hygiëneprotocol
- 18 Mits afgevoerd binnen compartiment
- 19 Afvoeren met PVE geleidebiljet, registratie en hygiëneprotocol

11.3.3 Toelichting van de maatregelen

11.3.3.1 Besmette en Verdachte bedrijven

Op een besmet of verdacht bedrijf wordt het vervoer van en naar het bedrijf geblokkeerd. Dit geldt ook voor pluimvee en pluimveeproducten en bezoekers op deze bedrijven. In overleg met de VWA kunnen in noodgevallen enkele uitzonderingen worden toegestaan, bijvoorbeeld het bezoek aan pluimvee door een dierenarts bij ziektes of aanvoer van pluimveevoeder bij welzijnsproblemen. Bij ruiming van de evenhoevigen op een besmet of verdacht bedrijf, zijn de maatregelen van toepassing voor een bedrijf zonder evenhoevigen na de tweede reiniging en ontsmetting.

11.3.3.2 Eendagskuikens

In de standstill mogen eendagskuikens worden vervoerd als een van de weinige uitzonderingen van het vervoer van levende dieren. De kuikens worden in speciale auto's vervoerd waardoor er geen handhavingproblemen te verwachten zijn. Bovendien komt de welzijn van de kuikens in het geding als de kuikens 72 uur niet mogen worden vervoerd. Het vervoer van de kuikens moet rechtstreeks plaatsvinden met een PVE geleidebiljet en aan de openbare weg plaats vinden. De eendagskuikens moeten afkomstig zijn van een bedrijf zonder evenhoevigen. Na de standstill blijven de voorwaarden voor bedrijven met evenhoevigen van kracht. Indien de bezoekersregeling dit toelaat hoeven de eendagskuikens niet meer aan de openbare weg worden afgeleverd

11.3.3.3 PVE geleidebiljet

In sommige gevallen zal voor het vervoer een PVE geleidebiljet gevraagd worden. Dit biljet is te verkrijgen bij het PVE.

11.3.3.4 Compartimentering

De compartimenteringsregels gelden voor bedrijven met evenhoevigen. Het bezoek aan pluimveebedrijven zonder evenhoevigen is niet gecompartmenteerd.

11.3.3.5 Levend pluimvee

Voor levend pluimvee zijn diverse voorwaarden op verplaatsingen die afhankelijk zijn van de situatie. Bedrijven zonder evenhoevigen mogen meer dan bedrijven met evenhoevigen en in een vrij compartiment zijn de maatregelen ook minder streng. Een paar algemene voorwaarden, naast de opgesomde in de tabel zijn:

- Pluimvee dat verplaatst is van een bedrijf met evenhoevigen naar een bedrijf zonder evenhoevigen mag pas na 30 dagen opnieuw verplaatst worden.
- Al het vervoer van levend pluimvee dient geregistreerd te worden.
- Alle vervoermiddelen moeten na gebruik gereinigd en ontsmet worden.
- Eenmalige afvoer van opfokpluimvee van een bedrijf met evenhoevigen is toegestaan mits het opfokpluimvee wordt afgevoerd naar een bedrijf zonder gevoelige dieren binnen hetzelfde beschermings- en toezichtgebied. Alleen indien een dergelijk bedrijf niet beschikbaar is, kan op basis van dierenwelzijn, met ontheffing afgevoerd worden naar een bedrijf zonder gevoelige dieren buiten het B/T gebied.
- Het rechtstreeks vervoer van pluimvee, afkomstig van bedrijven die buiten het beschermings- en toezichtgebied liggen, naar een slachthuis dat binnen het beschermings- en toezichtgebied ligt, is via een aangegeven route toegestaan.

11.3.3.6 Eieren

Broed- en consumptie-eieren mogen worden vervoerd ook al in de standstill. Omdat er echter tijdens de standstill nog niet goed bekend is welke bedrijven er wel- en geen evenhoevigen hebben, mogen de eieren in deze periode alleen op de openbare weg worden opgehaald en vervoerd worden naar bedrijven zonder evenhoevigen (zoals kuikenbroederijen, pakstations en eierverwerkende industrie). Indien in een later stadium

eieren van bedrijven zonder evenhoevigen afgeleverd worden op een bedrijf met evenhoevigen dan geldt daar de bezoekersregeling.

11.3.3.7 Bezoekers

Zodra een besmetting met Mond- en klauwzeer vermoed wordt zal de bezoekersregeling ingaan. Zie 8.2.7 voor een nadere uitleg. De bezoekersregeling geldt voor alle bedrijven met evenhoevigen en dus niet voor bedrijven met alleen pluimvee of een combinatie van pluimvee en paarden. De bezoekersregeling komt er op neer dat het verboden is om het bedrijfsgedeelte te bezoeken tenzij noodzakelijk. Per gebied is aangegeven welke personen het bedrijfsgedeelte mogen betreden. Een veehouder dient zelf zorg te dragen dat dit verbod wordt nageleefd.

11.3.3.8 Diervoeder

In de standstill is een algemeen verbod op het vervoer van diervoeder (zie 8.2.6), maar wordt een uitzondering gemaakt voor het vervoer van diervoer naar pluimveebedrijven zonder evenhoevigen. Voorwaarden zijn dat het voeder van de fabriek een op een vervoerd worden naar het bedrijf en de aflevering plaatsvindt op basis van een door de VWA goedgekeurd hygiëneprotocol. Alleen bij grote welzijnsproblemen is het afleveren van voer in de standstill bij een bedrijf met evenhoevigen toegestaan. Dan gelden dezelfde voorwaarden, maar is er tevens een PVE geleidebiljet nodig.

11.3.3.9 Mest

Omdat pluimveemest niet altijd duidelijk te onderscheiden is van mest van gevoelige dieren wordt er aan het vervoer van pluimveemest extra eisen gesteld, zoals registreerde afvoer en uitrijden met een PVE geleidebiljet. Voor mest van bedrijven met evenhoevigen zijn de maatregelen in verband met een risico om via mest MKZ-virus te verspreiden nog aangescherpt, evenals voor mest uit de risicovolle gebieden. In het begin van de uitbraak zal afvoeren of uitrijden verboden zijn. In de afbouwfase worden de maatregelen aangepast (zie 10.3.2)

11.3.3.10 Hobbypluimvee

De hierboven genoemde maatregelen zullen in de praktijk voornamelijk gevolgen hebben voor bedrijfsmatig gehouden pluimvee, maar voor de maatregelen voor pluimvee wordt geen onderscheid gemaakt tussen bedrijfsmatig gehouden pluimvee en hobbymatig gehouden pluimvee. Dit betekent dat alle hierboven beschreven maatregelen ook voor houders van hobbypluimvee gelden.

11.3.3.11 Afbouw

Voor niet gevoelige diersoorten kunnen reeds in een vroeg stadium minder beperkende maatregelen toegestaan worden, rekening houdend met het dierenwelzijn en de kans op het verslepen van het virus doordat de niet gevoelige diersoorten tezamen op een bedrijf met evenhoevigen worden gehouden.

11.4 OVERIGE ONGEVOELIGE DIERSOORTEN

11.4.1 Inleiding

Bij een uitbraak van Mond- en klauwzeer zijn er geen maatregelen van toepassing op overige ongevoelige diersoorten als pelsdieren, konijnen, postduiven, honden en katten. Deze diersoorten worden beschouwd als niet risicovol voor de verspreiding van het mond- en klauwzeervirus. Echter het houden van zulke dieren samen met gevoelige diersoorten kan wel consequenties hebben en ook in de standstill zijn er enkele restricties, bijvoorbeeld als het gaat om het vervoer van diervoeder.

Voor houders van overige ongevoelige dieren is het niet altijd even duidelijk wat er tijdens een uitbraak van Mond- en klauwzeer mag en wat verboden is. In dit hoofdstuk worden de consequenties voor de overige ongevoelige diersoorten besproken. Echter, niet alle omstandigheden zijn in een draaiboek te voorzien en te beschrijven. De hoofdlijnen zijn uitgezet en van houders van deze diersoorten en bedrijven wordt verwacht om voor alle situaties de risico's en noodzaak goed af te wegen.

11.4.2 Bedrijfsmatig gehouden ongevoelige dieren

Houders van bedrijfsmatig gehouden ongevoelige dieren als pelsdieren en konijnen zullen voornamelijk hinder ondervinden bij hun reguliere dierhouderij als zij naast deze ongevoelige dieren ook evenhoevigen op hun bedrijf hebben. Dan is er sprake van een bezoekersregeling die bijvoorbeeld verbiedt dat er op het erf dieren worden ingeladen, indien er geen goede scheiding tussen het bedrijfsgebied met evenhoevigen en zonder evenhoevigen is (zie 8.2.7).

Enkele van de consequenties zijn hieronder weergegeven:

- In de standstill is er een verbod op het vervoer van levend vee en pluimvee. Dit geldt niet voor het vervoer van pelsdieren en konijnen. Indien er sprake is van een bedrijf met evenhoevigen dan zullen de dieren aan de openbare weg moeten worden ingeladen. Dit geldt ook voor gedode dieren, pelzen en kadavers. Hoewel er dus geen verbod zal zijn op het vervoer van pelsdieren en konijnen tijdens de standstill is het, om problemen te voorkomen, raadzaam de dieren in deze periode niet te vervoeren.
- In de standstill is er een verbod op het vervoer van diervoeders. In verband met welzijnsproblemen is er een uitzondering voor het vervoer van voeders bestemd voor pelsdieren en konijnen. Dit voeder moet van de fabriek één op één vervoerd worden naar het bedrijf en aflevering moet plaatsvinden op basis van een door de VWA goedgekeurd hygiëneprotocol. Op bedrijven met evenhoevigen moet het voer aan de openbare weg worden afgeleverd.
- Indien een besmet bedrijf ook pelsdieren of konijnen heeft worden deze in principe niet geruimd. Wel zullen er ter voorkoming van de verspreiding van het Mond- en klauwzeervirus onder andere vervoersbeperkingen worden opgelegd die ook gelden voor pelsdieren en konijnen en gelden er voorwaarden voor de reiniging en ontsmetting van het bedrijf. De instructies voor het bedrijf zijn afhankelijk van de situatie en de VWA geeft hiervoor instructies aan de betreffende veehouder.
- Transport en voer is niet gecompartmenteerd indien transportmiddelen niet op het bedrijfsgebied van bedrijven met evenhoevigen komen. Tevens dienen de vervoerders rekening te houden met de bezoekersregeling.
- Het vervoer van pelsdieren en konijnen van en naar gemengde bedrijven is niet verboden, maar de bezoekersregeling is wel van kracht. Dit betekent dat bij een bedrijf zonder goede scheiding de dieren aan de openbare weg zullen moeten worden opgehaald en/of

afgeleverd. In de afbouwfase zullen de maatregelen van de bezoekersregeling aangepast worden en wordt het na een bepaalde periode weer mogelijk de dieren wel op te halen of af te leveren.

- Voor mest van pelsdieren en konijnen gelden dezelfde maatregelen als voor mest van pluimvee (zie hoofdstuk 11.3).
- Nederland zal geen beperkingen instellen voor import- en export van pelsdieren, konijnen en producten hiervan en diervoeder voor pelsdieren. Echter het kan zijn dat een importerend of exporterend land wel beperkingen oplegt.

11.4.3 Postduiven

Postduiven vallen niet onder de definitie pluimvee in geval van een MKZ-uitbraak. Er zijn daarom geen directe maatregelen voor postduiven. Wel zullen postduifhouders rekening moeten houden met problemen van andere lidstaten indien postduiven ten tijde van een uitbraak in Nederland naar het buitenland worden gebracht voor wedstrijden. Hoewel er geen verbod zal zijn op het vervoer van postduiven tijdens de standstill is het in verband met een verhoogde controle op levende dieren raadzaam postduiven in deze periode niet te vervoeren.

11.4.4 Hobbymatig gehouden ongevoelige dieren

Hieronder vallen onder andere honden, katten en huiskonijnen. Eigenaren van deze dieren kunnen voornamelijk consequenties verwachten als ze ook evenhoevigen hebben. De bezoekersregeling is dan geldig (zie 8.2.7). Een bedrijf met evenhoevigen kan zijn bedrijfsgedeelte met evenhoevigen gescheiden hebben van woondeel en ander bedrijfsgedeelte, om zo min mogelijk consequenties te ondervinden van de maatregelen. Dit betekent dan ook dat huisdieren als honden en katten niet vrij van het gedeelte zonder evenhoevigen naar het gedeelte met evenhoevigen moeten kunnen komen. Aanlijnen, opsluiten of goed afgesloten stallen kunnen instrumenten zijn om dit te bereiken. Hoewel er bepaalde verboden zijn voor het vervoer van diervoeder zal een eigenaar van huisdieren hier geen last van hoeven te ondervinden, want uitgezonderd op alle maatregelen over diervoeder zijn het rechtstreekse vervoer van verpakte voeders van detailhandelaar naar dierhouders en het vervoer van kant en klaar petfood.

11.5 AKKERBOUWBEDRIJVEN MET OF ZONDER GEVOELIGE DIERSOORTEN

11.5.1 Akkerbouwbedrijven met evenhoevigen

Akkerbouwbedrijven met evenhoevigen moeten voldoen aan de regels die gesteld worden aan veebedrijven met gevoelige dieren. Bezoekers mogen op bedrijven met evenhoevigen in heel Nederland het bedrijfsgedeelte niet betreden. Bij een goede afscheiding van het bedrijfsgedeelte met evenhoevigen geldt het bezoekersverbod alleen voor het gedeelte met evenhoevigen. Indien geen goede scheiding gemaakt kan worden geldt het bezoekersverbod voor het hele bedrijfsgedeelte (zie ook hoofdstuk 8.2.7). Afhankelijk van de periode en het gebied waar het bedrijf zich bevindt zijn uitzonderingen beschreven.

Aanwezige mest mag niet worden uitgereden ook al is deze niet van gevoelige dieren afkomstig. Alle transport van en naar een bedrijf met evenhoevigen dient geregistreerd te worden door de eigenaar, de vervoerder en de ontvanger.

Buiten het B/T gebied zal de bezoekersregeling eerder opgeheven worden. Dit betekent dat bezoek zonder aanvullende voorwaarden in deze gebieden eerder mogelijk zal zijn. Zie hoofdstuk 10 voor de afbouw.

11.5.2 Akkerbouwbedrijven zonder evenhoevigen

Akkerbouwbedrijven zonder gevoelige dieren mogen tijdens de standstill geen mest uitrijden. Pas na de standstill en als het gebied is vrijgegeven door de VWA kan mest worden

uitgereden. Vrijgeven van een gebied kan pas plaatsvinden als geïnventariseerd is waar de uit te rijden mest vandaan is gekomen. Dit om te voorkomen dat mest van risicobedrijven verspreid wordt.

Hoofdstuk 12: Overige houderijen

12.1 KINDERBOERDERIJ

- 12.1.1 Inleiding
- 12.1.2 Advies algemeen
- 12.1.3 Maatregelen
- 12.1.4 Communicatie
 - 12.1.4.1 Normale fase
 - 12.1.4.2 Verdenkings- en crisisfase

12.2 HOBBYDIEREN

- 12.2.1 Inleiding
- 12.2.2 Advies algemeen
- 12.2.3 Maatregelen
- 12.2.4 Communicatie
 - 12.2.4.1 Normale fase
 - 12.2.4.2 Verdenkings- en crisisfase

12.3 NATUUR EN WILD

- 12.3.1 Inleiding
- 12.3.2 Algemeen
- 12.3.3 Overleg natuur en besmettelijke dierziekten (ON&BD)
- 12.3.4. Gehanteerde definities
- 12.3.5 Maatregelen
- 12.3.6 Afwegingskader afsluiting van natuurterreinen
- 12.3.7 Hoe omgaan met verschillende typen natuurdieren
- 12.3.8 Uitbraak in wild
- 12.3.9 Richtsnoeren voor monitoring van wild

12.4. BESCHERMDE SOORTEN EN RASSEN

- 12.4.1 Inleiding
- 12.4.2 IUCN en CITES
- 12.4.3 FAO
- 12.4.4 Wijziging van de soortenlijsten
- 12.4.5 Locatie van de soorten en rassen

12.5. DIERENTUINEN

- 12.5.1 Inleiding
- 12.5.2 Maatregelen
 - 12.5.2.1 Maatregelen bij een uitbraak van Mond- en klauwzeer buiten de dierentuin
 - 12.5.2.2 Maatregelen bij een uitbraak in een dierentuin
- 12.5.3 Communicatie

12.6 LABORATORIA MET GEVOELIGE DIERSOORTEN

- 12.6.1 Inleiding
- 12.6.2 Beleidsinstrumenten voor laboratoria

12.7 UITBRAAK IN EEN SLACHTHUIS, GRENSINSPECTIEPOST OF VERVOERMIDDEL

- 12.7.1 Inleiding
- 12.7.2 Maatregelen

12.1 KINDERBOERDERIJ

12.1.1 Inleiding

Het doel van deze paragraaf is om voor deze aparte groep bedrijven duidelijkheid te geven in de te verwachten maatregelen bij een uitbraak van Mond- en klauwzeer. Kinderboerderijen hebben vaak meerdere diersoorten en de voor Mond- en klauwzeer ongevoelige en gevoelige dieren zijn op deze locaties vaak moeilijk te scheiden, om zo verspreiding van het virus tegen te gaan. Om die reden is het belangrijk de kinderboerderijen in de bestrijding van een besmettelijke dierziekte te zien als een gewoon gemengd bedrijf, waarbij dus ook dezelfde maatregelen gelden als voor gemengde bedrijven. Dit betekent dus bijvoorbeeld dat voor de paarden en pluimvee afkomstig van een kinderboerderij met evenhoevigen de maatregelen gelden voor dieren afkomstig van een bedrijf met evenhoevigen. Daarnaast is een kinderboerderij open voor publiek, waarbij het contact tussen mensen en dieren vaak mogelijk is. Dit levert voor de verspreiding van virus een groot risico op, en betekent dus dat bij een (dreigende) uitbraak van Mond- en klauwzeer extra voorzorgsmaatregelen genomen moeten worden.

12.1.2 Advies algemeen

Kinderboerderijen worden net als reguliere veehouderijen geadviseerd om:

- Voorraad van voer voor minimaal drie dagen in te slaan op het bedrijf
- Voorzien in extra mogelijkheden voor stalling voor tenminste 6 weken

De voervoorraad is noodzakelijk zodat de kinderboerderij altijd is voorbereid op een mogelijke standstill, waarbij voerleveranties drie dagen kunnen stilliggen. Daarnaast is het belangrijk dat een kinderboerderij een zodanige veebezetting of huisvestingsmogelijkheid heeft dat zij bij een vervoersverbod voor vee ten minste 6 weken uit de voeten kan zonder dat er welzijnsproblemen ontstaan.

Een goede hygiëne is altijd van belang, zeker op locaties met bezoekers en waar mens-dier contact mogelijk is. Bij een dreigende uitbraak van een besmettelijke dierziekte, en helemaal bij een daadwerkelijke uitbraak in Nederland, is hygiëne, het reinigen en ontsmetten, van essentieel belang.

12.1.3 Maatregelen

Zoals vermeld in de inleiding moeten kinderboerderijen zich houden aan de maatregelen voor gewone bedrijven zoals beschreven in hoofdstuk 7 en 8. In hoofdstuk 11 staan de maatregelen die gelden voor de ongevoelige dieren op die bedrijven. Daarbij zal het, zoals hierboven reeds vermeld, meestal gaan om maatregelen zoals van toepassing op gemengde bedrijven. Een kinderboerderij met een woongedeelte zal, net als een gewoon bedrijf, onder de bezoekersregeling vallen. Indien er een goede scheiding gemaakt kan worden tussen woongedeelte en erf gelden er geen beperkende maatregelen voor het woongedeelte. Voor een beschrijving van het scheiden van woongedeelte en erf zie 8.2.7.

Sluiten van kinderboerderij

Zodra er een uitbraak van Mond- en klauwzeer is zal er een standstill in heel Nederland worden afgekondigd. Vanaf dit moment zijn de kinderboerderijen verplicht te sluiten voor publiek. Aansluitend aan de standstill is de bezoekersregeling van kracht. Onder deze regeling worden kinderboerderijen eveneens verplicht gesloten voor publiek. Pas wanneer de uitbraak onder controle is zal er versoepeling optreden van maatregelen. Als eerste zal dit gebeuren in de minst risicovolle gebieden. Zo zal het heropenen van kinderboerderijen als eerste weer mogelijk zijn in de vrije compartimenten, wanneer daar de bezoekersregeling wordt versoepeld of opgeheven.

Openstellen in de B/T gebieden zal pas kunnen wanneer deze gebieden zijn opgeheven. Indien er gevaccineerd is zullen, in het vaccinatiegebied, in fase 3 kinderboerderijen weer open kunnen voor publiek.

12.1.4 Communicatie

12.1.4.1 Normale fase

In de tijden dat er geen uitbraak is van Mond- en klauwzeer in Nederland vindt voorbereiding op een eventuele uitbraak plaats. Evaluaties en discussies met sector en belanghebbenden, en nieuwe regelgeving uit Brussel, leiden tot beleidsontwikkeling. Dit wordt vastgelegd in het beleidsdraaiboek Mond- en klauwzeer. Communicatie gedurende deze periode vindt plaats tussen de vertegenwoordiging van de sector kinderboerderijen (SKBN) en de contactpersoon van het account Hobbydierhouderij van de directie VD van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (hobbydierhouders@minlnv.nl)

12.1.4.2 Verdenkings- en crisisfase

Ten tijde van een (dreigende) uitbraak van Mond- en klauwzeer in Nederland is de SKBN uitgenodigd als deelnemer aan het basisoverleg. Dit is een wederzijds informierend overleg. Voor informatieve vragen is er de mogelijkheid om telefonisch contact op te nemen met Het Loket, het call centrum van LNV. Tot slot is er de mogelijkheid om beleidsmatige vragen, via de sector vertegenwoordiging (SKBN), neer te leggen bij het Departementale Beleidsteam.

12.2 HOBBYDIEREN

12.2.1 Inleiding

Het doel van dit hoofdstuk is om duidelijkheid te geven in de te verwachten maatregelen voor de dieren die om niet-commerciële redenen worden gehouden, bij een uitbraak van Mond- en klauwzeer. Het begrip hobbydieren omvat dieren die om zeer diverse, niet beroepsmatige, redenen gehouden worden, zoals knuffeldier, fokdier en "grasmaaier". Door de diversiteit van de houders is het moeilijk een praktisch en juridisch houdbare definitie te formuleren die aangeeft welk dier wel of niet hobbymatig wordt gehouden. Onafhankelijk van het type houder is het dier gevoelig voor Mond- en klauwzeer of is dat niet. Dit houdt in dat bij gevoelige dieren er bij een (dreigende) uitbraak van Mond- en klauwzeer voorzorgsmaatregelen genomen moeten worden.

12.2.2 Advies algemeen

Hobbymatige dierhouders worden net als reguliere veehouders geadviseerd om een voorraad van voer voor minimaal drie dagen in te slaan. De voervoorraad is noodzakelijk opdat de houder altijd is voorbereid op een mogelijke standstill, waarbij voerleveranties drie dagen kunnen stilliggen.

Een goede hygiëne is altijd van belang. Bij een dreigende uitbraak van Mond- en klauwzeer (en helemaal bij een daadwerkelijke uitbraak in Nederland) is hygiëne, het reinigen en ontsmetten, van essentieel belang.

12.2.3 Maatregelen

Aangezien de dieren van hobbymatige houders gevoelig kunnen zijn voor Mond- en klauwzeer dienen deze houders zich te houden aan de maatregelen voor gewone bedrijven zoals beschreven in de hoofdstukken 7 (beleidsinstrumenten) en 8 (maatregelpakketten). De maatregelen voor pluimvee zijn ook in een apart hoofdstuk geschreven (11.3).

12.2.4 Communicatie

12.2.4.1 Normale fase

In de tijden dat er geen uitbraak is van Mond- en klauwzeer in Nederland vindt voorbereiding op een eventuele uitbraak plaats. Evaluaties en discussies met belangenorganisaties en andere belanghebbenden en nieuwe regelgeving uit Brussel leiden tot beleidsontwikkeling. Dit wordt vastgelegd in het beleidsdraaiboek Mond- en klauwzeer. Communicatie gedurende deze periode vindt plaats tussen de belanghebbenden en de contactpersoon van het account

Hobbydierhouderij van de directie VD van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (hobbydierhouders@mininv.nl).

12.2.4.2 Verdenkings- en crisisfase

Ten tijde van een (dreigende) uitbraak van Mond- en klauwzeer in Nederland worden de vertegenwoordigers van belangenorganisaties geïnformeerd via het basisoverleg. LNV zoekt een vertegenwoordiger voor de hobbydierhouderij, die uit naam van de verschillende belanghebbende organisaties van de hobbydierhouderij deel kan nemen aan het Basisoverleg en middels overlegstructuren kan terugkoppelen naar deze sector. Voor informatieve vragen is er de mogelijkheid om telefonisch contact op te nemen met Het Loket, het callcentrum van LNV. Tot slot is er de mogelijkheid om beleidsmatige vragen, via het account Hobbydierhouderij van de directie VD, neer te leggen bij het Departementale Beleidsteam.

12.3 NATUUR EN WILD

12.3.1 Inleiding

De directie natuur heeft in samenwerking met de partners van maatschappelijke organisaties een beleidskader ontwikkeld hoe om te gaan met natuurterreinen en natuurdieren bij een uitbraak van MKZ. Het beleidskader zelf is niet opgenomen in dit draaiboek, de inhoud ervan die van toepassing is op MKZ is wel in dit beleidsdraaiboek opgenomen.

Dit hoofdstuk gaat over hoe om te gaan met natuurterreinen indien er een MKZ uitbraak plaats vindt in de omgeving van natuurterreinen, hoe om te gaan met een uitbraak in een terrein en hoe om te gaan met beschermde diersoorten.

12.3.2 Algemeen

De algemene beleidslijn ten aanzien van wild en andere dieren in natuurterreinen is het creëren van rust. Tijdens de vorige MKZ crisis heeft het zo veel mogelijk isoleren en compartimenteren in een vroeg stadium goed uitgewerkt. Preventieve maatregelen krijgen de nadruk.

12.3.3 Overleg natuur en besmettelijke dierziekten (ON&BD)

Directie natuur heeft een overleg opgericht bestaande uit DN en een aantal maatschappelijke organisaties die nauw betrokken zijn bij natuurterreinen en/of natuurdieren. Deelnemers aan het overleg zijn: de Federatie Particulier Grondbezit, Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen, Ministerie van Defensie, het Bosschap, de Stichting Zeldzame Huisdierrassen.

Het ON&BD is een officieel overleg dat voor, tijdens en na uitbraken van besmettelijke dierziekten bij elkaar komt, elkaar over en weer informeert, besluiten voorbereidt en de uitvoering van besluiten coördineert. Op veel momenten zal in het ON&BD de maatvoering, de schaal en intensiteit van in te zetten maatregelen besproken worden. Tijdens crises hebben de 'niet-LNV-leden' van het ON&BD tevens de verantwoordelijkheid om door de crisisstaf genomen besluiten aan de achterban terug te koppelen. Voor de goede orde: het ON&BD heeft geen bevoegdheid besluiten te nemen, die zijn voorbehouden aan de Minister van LNV en/of aan de Crisisstaf.

12.3.4. Gehanteerde definities

Natuurdieren

De volgende categorieën specificeren de brede term 'natuurdieren' nader (het gaat overigens in alle gevallen om dieren die niet voor productiedoeleinden worden ingezet, maar bijvoorbeeld voor het vegetatiebeheer en/of de instandhouding van het ecosysteem).

- Niet gehouden, niet lokatiegebonden dieren: dieren waar mensen geen beschikkingsmacht over hebben, veelal ook aangeduid als wild (bijvoorbeeld zwijnen, herten, reeën, in het wild levende vogels).

- Niet gehouden, lokatiegebonden dieren: dit betreft de dieren in de Oostvaardersplassen en de IJmbosch en dieren in andere natuurgebieden conform de leidraad grote grazers.
- Gehouden, (niet-) lokatiegebonden dieren: bijvoorbeeld schaapskuddes, grazers in natuurterreinen ten behoeve van vegetatiebeheer.
- Dierentuindieren: deze worden niet in dit hoofdstuk behandeld maar in hoofdstuk 12.5.
- Dieren die voorkomen op de IUCN rode lijst van beschermde diersoorten, of die vallen onder het CITES-verdrag.
- Zeldzame landbouwhuisdierrassen, conform de FAO-lijst.

Natuurterrein

Daar waar gesproken wordt over natuurterrein wordt ook bedoeld op militaire oefenterreinen aangezien die ook vaak beheerd worden als zijde een natuurterrein (zie ook bijlage 4).

12.3.5 Maatregelen

Bij een uitbraak van MKZ komt het ON&BD bijeen en overlegt over de mogelijke te nemen maatregelen. De besluiten zullen het karakter van een advies hebben. Het ON&BD betreft bij de advisering ook de gewenste maatvoering en schaal van de maatregelen.

Overzicht mogelijk te nemen maatregelen:

- Bijeenroepen Overleg Natuur en Besmettelijke Dierziekten
- Prepareren waarschuwborden bij afsluiting natuurterreinen (in normale fase)
- Regelmatige actualisatie beleidskader (in normale fase)
- Afsluiten voor publiek van bepaalde gebieden en bepaalde bos- en natuurterreinen
- Instellen van een jachtverbod / opschorten jacht in bepaalde gebieden (natuurterreinen en schadebejaging). Duidelijk aangeven dat geen gebruik van de ontheffingen van provincies gemaakt kan worden.
- Opschorten van (bepaalde) veldwerkzaamheden in de terreinen
- Geen excursies in de terreinen
- Weiden van vee in bepaalde gebieden opschorten
- Opschorten inscharen vee
- Instellen van buffers tussen grazers
- Isoleren van wild en grote grazers
- Reinigings- en ontsmettings regime toepassen voor gehouden lokatiegebonden dieren
- Reinigings- en ontsmettings regime toepassen voor gehouden CITES-, FAO- en IUCN-dieren.

12.3.6 Afwegingskader afsluiting van natuurterreinen

Risicoanalyse

Voordat LNV besluit dat bos- en natuurterreinen afgesloten worden, is het gewenst dat een risicoanalyse uitgevoerd wordt. In deze risicoanalyse moet argumentatie en weging van factoren expliciet vermeld worden. Deze analyse dient in iedere fase opnieuw gemaakt te worden. Risicoanalyse, argumentatie en weging van factoren tezamen worden hierna kortweg 'analyse' genoemd.

De analyse moet uit de volgende vier onderdelen bestaan:

1. veterinaire risico's
2. dierenwelzijnsproblemen
3. Schade, bestaand uit:
 - directe schade als gevolg van bijvoorbeeld het stopzetten van beheerswerk, beperkingen van veehouderij en recreatieactiviteiten
 - schade als gevolg van het niet na kunnen komen van subsidievoorwaarden en/of subsidietermijnen
 - schade voor pachters, huurders en het recreatief-toeristisch bedrijfsleven

- schade doordat oefenwerkzaamheden van defensie kunnen vervallen of stil komen te liggen (uitwijking naar buitenland en schade aan paraatheid van de krijgsmacht)
 - mogelijke fiscale gevolgen in het kader van de Natuurschoonwet
LNV dient helderheid te geven over vergoedingen van schade of het kwijtschelden van schade (in het geval van subsidieregelingen) als gevolg van het afsluiten van terreinen.
4. gevolgen voor de handhaving

In onderstaande tabel kunnen bovenstaande punten gescoord worden. Een overwegend negatieve score steunt een besluit tot afsluiting, een overwegend positieve score zou een besluit tot niet-afsluiten ondersteunen, dan wel versoepelen.

wel veterinair risico	-	+/-	+	geen veterinair risico bij versoepeling
geen welzijnsproblemen	-	+/-	+	wel welzijnsproblemen bij verbod
geen economische schade	-	+/-	+	wel schade bij verbod
handhavingproblemen	-	+/-	+	geen handhavingproblemen bij versoepeling

Praktische uitvoering

- Bij het afsluiten van terreinen dient gebruik gemaakt te worden van een voorgeschreven bebording, met daarop de reden van afsluiting, het wetsartikel waarop afsluiting berust en een informatienummer van LNV.
- De tekst van de borden en de logistiek van het aanmaken en verspreiden van borden dienen in het beleidskader opgenomen te worden (onder hoofdstuk 7 van het beleidskader, communicatie).

12.3.7 Hoe omgaan met verschillende typen natuurdieren

Hoe omgegaan wordt met de verschillende soorten natuurdieren bij een uitbraak wordt weergegeven in het schema aan het eind van dit hoofdstuk 12.3.

12.3.8 Uitbraak in wild

Indien een eerste haard wordt aangetroffen in een wildbestand, komt de deskundigengroep, opgericht conform bijlage XVIII van de Europese MKZ-richtlijn, bijeen. Deze bestaande deskundigengroep wordt bij een uitbraak in wild uitgebreid met onder andere jagers, wildbiologen en epizoötiologen (zie 4.4.2.1)

Op hoofdlijnen verleent de deskundigengroep bijstand bij:

- Het bestuderen van de epizoötiologische situatie en de afbakening van het besmette gebied. Rekening houdend met de uitkomsten van het epizoötiologisch onderzoek, controles en de verspreiding van de ziekte
- Het vaststellen van passende maatregelen die in het besmette gebied moeten worden toegepast, met name het schorsen van de jacht en een verbod op het voederen van dieren.
- Opstellen van MKZ-uitroeingsprogramma (uitroeingsprogramma voor de uitroeiing van het MKZ-virus) binnen 2 weken.
- Het uitvoeren van audits om de doeltreffendheid te controleren van de maatregelen die zijn vastgesteld om Mond- en klauwzeer in het besmette gebied uit te roeien.

Nadere uitwerking is te vinden in bijlage XVIII van de Europese MKZ-richtlijn.

12.3.9 Richtsnoeren voor monitoring van wild

De Europese Commissie stelt monitoring van wild niet verplicht. In dit beleidsdraaiboek MKZ staat dat wild alleen gemonitord zal worden indien de eerste uitbraak van MKZ in het wildbestand wordt geconstateerd. Verder wordt geen melding gemaakt van monitoring van wild. Desondanks kan de Minister toch besluiten de monitoring van wild te starten, ook in

andere gevallen, bijvoorbeeld bij twijfel over het aanwezig zijn van de dierziekte in wild en het gevaar van besmetting van andere (landbouw)huisdieren.

Met de monitoring van wild moet echter terughoudend worden omgegaan. Er is immers niet voor niets in veel gevallen een jachtverbod ingesteld: het bewaren van rust in natuurterreinen zorgt voor een zeer geringe kans op besmetting van wild met een dierziekte door landbouwhuisdieren of andersom.

Vanwege het feit dat veelal reeds een jachtverbod geldt op het moment dat besloten wordt tot de monitoring van wild, zijn ontheffingen van het jachtverbod nodig om de monitoring te kunnen uitvoeren.

Voor monitoring van ziekten in wild, is afschot van dit wild vaak noodzakelijk. Van groot belang is dat dit afschot plaatsvindt BINNEN de afgegeven afschotvergunningen in het kader van het reguliere populatiebeheer aan de Faunabeheerseenheden. Anders vindt er in een jaar méér afschot plaats dan verantwoord wordt geacht.

Richtsnoeren voor de voorbereiding van de monitoring

Randvoorwaarde: afschot van wild vindt alleen plaats door leden van de Faunabeheerseenheden (FBE's) en in aanwezigheid van een medewerker van de VWA.

- a) bepalen gebieden waar monitoring plaats zal vinden (aan de hand van begrenzing die door Crisisstaf wordt gehanteerd)
- b) bepalen aantallen af te schieten wild (CIDC-Lelystad doet voorstel voor representatieve steekproef)
- c) check of aantallen passen binnen de afschotvergunningen van de betreffende FBE's
- d) bepalen monitoringsperiode
- e) regelen ontheffingen ingesteld jachtverbod via Dienst Regelingen
- f) samen met VWA wijze van monsternamen bepalen
- g) R&O-regime bepalen
- h) samen met VWA wijze van afvoeren kadavers bepalen
- i) samen met VWA en CIDC-Lelystad wijze van slijm/bloed/weefselonderzoek bepalen
- j) bepalen wie slijm/bloed/weefselmonsters neemt: VWA of jager
- k) KNJV verzoeken informatiebijeenkomst te beleggen met betrokken FBE's (aanwezig zijn hier: DN, RVV, KNJV en de FBE's)
- l) brief verzenden met opdrachtverstrekking aan FBE's
- m) CIDC-Lelystad rapporteert de uitslag van de monitoring aan de CVO, VWA en de Directeur Natuurbeheer. De uitslag van de monitoring communiceren aan de KNJV, KNJV verzoeken dit te communiceren met FBE's.

Schema 'hoe om te gaan met verschillende typen natuurdieren'

Categorie natuurdieren	soort	Bijzonderheden	voorkomen	In ruimingsgebied (1 km zone)	In vaccinatiegebied (indien ingesteld)	In b gebied (3 km zone)	In t gebied (10 km zone)	Overige gebieden	Uitbraak in natuurdieren
1. Wilde evenhoevige dieren	Edelhert	Alleen in het wilde levende	Veluwe, OVP	Optioneel, afhankelijk van situatie en lokatie: Geen excursies in de terreinen Terreinbeheerders stellen buffers in tussen grazers in natuurterreinen en de omliggende landbouwgebieden van minimaal drie kilometer om wild en andere natuurdieren te beschermen tegen een mogelijke besmetting. In principe gebeurt dit door het verplaatsen van de kuddes (interne buffering). Als dit niet mogelijk is, wordt een externe buffer ingesteld. Afsluiten van (bepaalde) bos - en natuurterreinen voor publiek door middel van publieksborden en wegversperringen. Ministerie van Defensie adviseren militaire oefeningen en -verplaatsingen in militaire terreinen op te schorten. Isoleren van wild en grote grazers door plaatsen van hekken en rasters. Tevens sluiten van wildviaducten (bijv. Veluwe in meerdere compartimenten in te delen) Instellen van een algeheel jachtverbod. Dit zorgt voor rust in het gebied, waardoor er zo min mogelijk mobiliteit onder het wild plaatsvindt. Monitoring van dood gevonden dieren en die dieren die voor de monitoring geschoten zijn binnen de afschotvergunning in r/b/t/gebied op MKZ. Voor de afgeschoten dieren wordt een vergoeding cf marktprijs betaald.					oprichten deskundigengroep (aansluiten bij groep deskundigen genoemd in hst 4 van het beleidsdraaiboek) die bijstand verlenen bij: Bestuderen situatie en afbakening gebied Vaststellen passende maatregelen Opstellen MKZ-uitroeiprogramma binnen 2 weken Uitvoeren audits op doeltreffendheid maatregelen
	ree		Algemeen voorkomend in geheel Nederland						
	Wild zwijn		Veluwe, Meinweg, meer?						
	damhert	Nederlandse Rode Lijst, alleen in het wild levende	Kennemerduinen, Veluwe, Walcheren, Kop van Schouwen.						
2. Wildlevende gedomesticeerde	Niet-gehouden Heckrunderen	Zeldzaam, gedeeltelijk gedomesticeerd rund	OVP						
	Niet-gehouden hooglanders	Oud schots landbouwhuisdier	Veluwezoom						
	Moeflon	IUCN rode lijst	Veluwe, Wekeromse zand						
3. Gehouden bedreigde diersoorten	IUCN rode lijst soorten wisent zie hoofdstuk 12.4	Bijzondere behandeling alleen indien: 'bedrijf' vooraf geregistreerd mogelijkheid tot quarantaine	Moet door LNV geregistreerd worden, maatregelen gelden alleen voor geregistreerden	In quarantaine en laten leven Verder conform landbouwbedrijven	Vaccineren conform landbouwbedrijven	Conform maatregelen landbouwbedrijven	Conform maatregelen landbouwbedrijven		Indien besmetting van dier uit deze categorie : veterinaire- en soorten-deskundigencommissie laten oordelen over wel of niet doden van het koppel dieren, afhankelijk van

	CITES soorten zie hoofdstuk 12.4	Bijzondere behandeling alleen indien: 'bedrijf' vooraf geregistreerd mogelijkheid tot quarantaine	Moet door LNV geregistreerd worden, maatregelen gelden alleen voor geregistreerden					zeldzaamheid, veterinaire risico en quarantaine mogelijkheden.
	FAO bijzondere landbouwhuisdierrassen rund schaap geit	Bijzondere behandeling alleen indien: 'bedrijf' vooraf geregistreerd mogelijkheid tot quarantaine	Stichting zeldzame huisdierrassen maakt registratie met (twee)jaarlijkse update, maatregelen gelden alleen voor geregistreerden					
4. Overige	heckrunderen, galloways, hooglanders van TBO's in natuurgebieden			Conform landbouwbedrijven, wat betekent: Binnen een cirkel van 1 km rond een besmettingsbron preventief ruimen volgens reeds vastgesteld afschotprotocol, indien uitvoerbaar en veterinair verantwoord Voor geruimde dieren schadevergoeding	Vaccineren conform landbouwbedrijven	conform reguliere bedrijven		
	Ingeschaarde dieren							
	Overige schapen							
5. geen natuurdieren	Edelherten, zwijnen Elanden, damherten,	Voor fokkerij In (natuur) parken		conform reguliere bedrijven				

12.4 BESCHERMDE SOORTEN EN RASSEN

12.4.1 Inleiding

Zoals aangegeven in hoofdstuk 12.3 wordt met bepaalde soorten bij een uitbraak van MKZ anders omgegaan dan met productiedieren. Maatregelen met betrekking tot hobbydieren en dieren tuindieren worden behandeld in hoofdstuk 12.2 en 12.5, natuurdieren in hoofdstuk 12.3.

Dit hoofdstuk is een verdere uitwerking van een groep dieren die in hoofdstuk 12.3 genoemd wordt, namelijk de gehouden bedreigde diersoorten of –rassen. Dit zijn dieren die voorkomen op de IUCN rode lijst, CITES-dieren en landbouwhuisdieren voorkomend op de FAO-lijst van bedreigde landbouwhuisdierrassen.

12.4.2 IUCN en CITES

Het opstellen van zogenaamde rode lijsten is vereist door de conventie van Bern. Nederland hanteert daarbij de criteria van de World Conservation Union (IUCN) waar Nederland lid van is. Op de rode lijsten staan soorten die zeldzaam en/of met uitsterven bedreigd zijn. Conform genoemde conventie dient Nederland te voorkomen dat deze soorten uitsterven door zodanige maatregelen te nemen dat de duurzame stand van instandhouding in het leefgebied wordt gewaarborgd. De rode lijst bevat alleen die soorten die zich in Nederland voortplanten. In 2004 is de rode lijst zoogdieren voor het laatst gepubliceerd. Het damhert is van de MKZ gevoelige soorten momenteel de enige genoemde soort.

Het CITES verdrag betreft maatregelen die wereldwijd worden genomen om het uitsterven van soorten ten gevolge van handel en bezit te voorkomen. Het gaat dus om inheemse en uitheemse soorten. Soorten die op de bijlagen van het CITES verdrag voorkomen worden beschouwd als ernstig bedreigd. Voor de Nederlandse situatie betreft dit soorten die door niet-erkende dieren tuinen en overige particulieren kunnen worden gehouden en waarvoor de uitzonderingsmaatregelen gelden die van toepassing zijn voor met uitsterven bedreigde soorten (zie onderstaande tabel).

APPENDICES II	APPENDICES III
ARTIODACTYLA (Familie van Evenhoevigen)	
	<i>Hyemoschus aquaticus</i> / Watermuskusdier
Tayassuidae spp. / Pekari's (behalve die afkomstig zijn uit Mexico en de VS)	
<i>Hexaprotodon liberiensis</i> / Dwergnijpaard	
<i>Hippopotamus amphibius</i> / Nijlpaard	
<i>Lama guanicoe</i> / Guanaco	
<i>Vicugna vicugna</i> / Vicoenja (uit Argentinië, Bolivia, Chili en Peru)	
<i>Moschus</i> spp. / Muskusherten	
<i>Cervus elaphus bactrianus</i> / Edelhert (uit Bukhara)	
	<i>Cervus elaphus barbarus</i> / Atlashert (Tunesië)
	<i>Mazama Americana cerasina</i> / Rood spieshart (Guatemala)
	<i>Odocoileus virginianus Mayensis</i> / Witstaarthert (Guatemala)
<i>Pudu Mephistophiles</i> / Poedoe	
<i>Ammonotragus lervia</i> / Manenschaap	

	<i>Antilope cervicapra</i> / Indische antilope
<i>Bison bison athabasca</i> / Bizon (Woudbizon)	
	<i>Bubalus arnee</i> / Waterbuffel(Arni) Indische Buffel (niet de gedomestiveerde vorm <i>Bubalus Bubalis</i>)
<i>Budorcas taxicolor</i> / Takin	
<i>Cephalophus dorsalis</i> / Zwartrugduiker	
<i>Cephalophus monticola</i> / Blauwe duiker	
<i>Cephalophus ogilbyi</i> / Ogilby-duiker	
<i>Celhalophus silvicultor</i> / Geelrugduiker	
<i>Celhalophus zebra</i> / Zebraduiker	
	<i>Damaliscus lunatus</i> / Topi
<i>Damaliscus pygargus pygargus</i> / Bontebok / Blesbok	
	<i>Gazella cuvieri</i> / Berggazelle
	<i>Gazella dorcas</i> / Dorcasgazelle
	<i>Gazella leptoceros</i> / Duingazelle
<i>Kobus leche</i> / Moerasantilope (Lechwe)	
<i>Ovis ammon</i> / Argali	
<i>Ovis Canadensis</i> / Dikhoornschaap (Mexico)	
<i>Ovis vignei</i> / Oerial	
<i>Saiga tatarica</i> / Saiga	
	<i>Tetracerus quadricornis</i> / Vierhoornantilope
	<i>Tragelaphus eurycerus</i> / Bongo
	<i>Tragelaphus spekii</i> / Sitatoenga

12.4.3 FAO

In het kader van het Verdrag inzake Biologische diversiteit (CBD) hebben de lidstaten zich ertoe verbonden om de biologische diversiteit op hun grondgebied te behouden en duurzaam te benutten. Aansluitend stelt de wereld voedselorganisatie van de UN (FAO) een strategie op betreffende het behoud van de genetische diversiteit van landbouwhuisdieren. Doel van de strategie is het verlies van soorten en van genetische diversiteit binnen soorten tot staan te brengen. Nederland heeft daaraan in september 2002 haar bijdrage geleverd met de publicatie van het Landenrapport Dierlijke Genetische Bronnen. In deze publicatie staan de soorten en rassen waarvoor Nederland in internationaal verband verantwoordelijk is voor het behoud. De betreffende MKZ gevoelige soorten staan hieronder genoemd.

Runderen

Groninger blaarkop
Brandrode rund
Roodbont Fries Vee
Witrik
Lakenvelder rund
Glanrund

Schapen

Zwartbles
Drents heideschaap
Schoonebeker
Blauwe Texelaar

Mergellandschaap
Kempisch heideschaap
Zeeuw melkschaap
Fries melkschaap
Veluws heideschaap

Geit

Nederlandse landgeit / Veluwe geit

12.4.4 Wijziging van de soortenlijsten

Wanneer de genoemde lijsten (rode lijst zoogdieren, bijlagen bij het CITES verdrag) en lijsten van bedreigde landbouwhuisdieren welke bij de FAO zijn aangemeld, worden herzien, dan gelden bij een MKZ uitbraak de meest recente, op dat moment vigerende lijsten.

12.4.5 Locatie van de soorten en rassen

Door de directie Natuur van het Ministerie van LNV wordt een registratie bijgehouden van de locaties waar de bedreigde diersoorten en –rassen worden gehouden respectievelijk in welke natuurterreinen deze dieren voorkomen. Uitgangspunt voor de registratie is de stamboekregistratie van de betrokken dieren, maar ook andere tot de betreffende rassen behorende dieren kunnen op verzoek van de eigenaar op de lijst worden geplaatst.

12.5 DIERENTUINEN

12.5.1 Inleiding

De EU-richtlijn voor de bestrijding van Mond- en klauwzeer biedt mogelijkheden voor het toepassen van aangepaste maatregelen voor zeldzame dieren op speciale locaties. Bij het toepassen van afwijkende maatregelen voor dierentuinen zal voldaan moeten worden aan in ieder geval de volgende randvoorwaarden:

- Maatregelen worden pas genomen na goedkeuring door de Europese Unie.
- De locatie moet kunnen garanderen dat de dieren geïsoleerd kunnen worden.
- De locatie moet voldoen aan reiniging- en ontsmettingmogelijkheden op basis van adviezen van de Nederlandse Vereniging voor Dierentuinen (NVD).
- De locatie moet voldoende preventieve maatregelen in acht nemen om altijd de insleep van dierziekten te voorkomen.

Dierentuinen die in aanmerking komen voor de uitzonderingen zoals hier beschreven zijn de dierentuinen met een vergunning op basis van het dierentuinenbesluit (gebaseerd op richtlijn 1999/22).

12.5.2 Maatregelen

12.5.2.1 Maatregelen bij een uitbraak van Mond- en klauwzeer buiten de dierentuin

Zie onderstaande tabel voor de maatregelen

Maatregelen bij een uitbraak buiten de dierentuin, waarbij de dierentuin gelegen is in:				
Ruimingsgebied	vaccinatiegebied	B/T gebied	Besmet compartiment	Vrij compartiment
Sluiten voor bezoekers Screenen 14 dagen na R&O van het laatste besmette bedrijf Heropenen na uitslag screenen*	Alle gevoelige dieren vaccineren Sluiten voor bezoekers Screenen 30 dagen na vaccinatie Heropenen na uitslag screenen*	Sluiten voor publiek Screenen 14 dagen na R&O van het laatste besmette bedrijf Heropenen na uitslag screenen*	Gevoelige dieren isoleren Preventieve en hygiënische maatregelen op basis van de adviezen van de NVD	Preventieve en hygiënische maatregelen op basis van de adviezen van de NVD

*De methode van screenen in een dierenpark (te onderzoeken diersoorten, aantallen dieren, etc.) zal plaatsvinden op basis van een door het CIDC-Lelystad opgesteld protocol wat toepasbaar is in de bewuste situatie en voldoet aan de eisen van de richtlijn.

12.5.2.2 Maatregelen bij een uitbraak in een dierenpark

Indien er een besmetting in de dierenpark wordt bevestigd zullen onder andere de volgende maatregelen worden getroffen.

- Sluiten voor publiek
- Besmette dieren ruimen**
- Contactdieren ruimen **
- Alle overige gevoelige dieren vaccineren
- 30 dagen na vaccinatie screenen
- Heropenen na uitslag monitoring

**Artikel 15 van de richtlijn biedt de mogelijkheid om in bijzondere gevallen ook besmette dieren te laten leven. Gedacht wordt hierbij aan bedreigde diersoorten. Indien er sprake is van een besmetting dan zal afhankelijk van de situatie besloten worden hoe we met deze dieren zullen omgaan.

12.5.3 Communicatie

Ten tijde van een (dreigende) uitbraak van Mond- en klauwzeer in Nederland is de NVD uitgenodigd als deelnemer aan het basisoverleg. Dit is een wederzijds informeren overleg. Voor informatieve vragen is er de mogelijkheid om telefonisch contact op te nemen met Het Loket, het call centrum van LNV. Tot slot is er de mogelijkheid om beleidsmatige vragen, via de sectorvertegenwoordiging, neer te leggen bij het Departementale Beleidsteam.

12.6 LABORATORIA MET GEVOELIGE DIERSOORTEN

12.6.1 Inleiding

De richtlijn (2003/85) geeft lidstaten de mogelijkheid om bij een dreiging van een uitbraak of bij een besmetting in een laboratorium speciale maatregelen te treffen die rekening houdt met de quarantaine mogelijkheden van het laboratorium en de consequenties voor een laboratorium. Bij een daadwerkelijke dreiging of besmetting zullen de specifieke maatregelen verder worden uitgewerkt. In dit hoofdstuk zullen enkele voor laboratoria belangrijke maatregelen worden beschreven.

12.6.2 Beleidsinstrumenten voor laboratoria

- De Nederlandse Vereniging voor Proefdierkunde (NVP) zal als gesprekspartner voor LNV dienen en wordt ook voor het basisoverleg uitgenodigd.
- Onder leiding van de NVP kunnen de laboratoria een sectorbreed hygiëneprotocol opstellen en deze al voor er sprake is van een uitbraak door de VWA laten goedkeuren (zie 7.6).
- Bij een besmetting in een laboratorium wordt op advies van een VWA-specialistenteam besloten welke dieren er geruimd zullen worden en welke dieren niet. Indien de epidemiologische eenheden zodanig zijn dat kruisbesmetting onmogelijk is en afdelingen als twee aparte bedrijven kunnen worden beschouwd, dan is het mogelijk dat niet alle gevoelige dieren worden geruimd.
- Indien een laboratorium in een gebied ligt waar preventieve ruiming of vaccinatie zal plaatsvinden dan zal op advies van de situatie besloten worden of er voor het laboratorium andere maatregelen zullen worden genomen.
- Indien een laboratorium het “bedrijfsgebied” (met evenhoevigen) goed scheidt van de overige gebieden op de locatie, dan zullen er door de bezoekersregeling geen onnodige problemen ontstaan (zie 8.2.7).

- Ook voor laboratoria kunnen vervoersverboden gelden en kan het welzijn van hun dieren in het geding komen. Daarom geldt ook voor laboratoria het advies voor noodvoorziening van stalling voor tenminste 6 weken (zie 7.5)
- Logistieke relaties die ook op agrarische bedrijven komen, vallen onder het normale regime.
- Voor ongevoelige dieren die niet in hetzelfde gedeelte als gevoelige dieren worden gehouden hoeven geen extra maatregelen te worden getroffen. De bezoekersregeling hoort ervoor te zorgen dat deze dieren geen extra risico met zich mee brengen. Daarentegen moet met ongevoelige dieren die in hetzelfde gedeelte gehouden worden als de gevoelige dieren eenzelfde systeem van hygiëne in acht worden genomen als voor bezoekers. In beide gevallen is het risico de indirecte verspreiding van het virus.

12.7 UITBRAAK IN EEN SLACHTHUIS, GRENSINSPECTIEPOST OF VERVOERMIDDEL

12.7.1 Inleiding

Wordt een geval van Mond- en klauwzeer ontdekt in een slachthuis, in een grensinspectiepost of in een vervoermiddel, dan zullen afwijkende maatregelen gelden. Als voorbeeld zal er in dergelijke gevallen meestal geen B/T gebied om de gevonden besmetting ingesteld worden. De oorsprong van de besmetting is namelijk niet de huidige lokatie van het dier, maar het bedrijf waarvan het dier oorspronkelijk van afkomstig is.

12.7.2 Maatregelen

Bij een uitbraak in een slachthuis, grensinspectiepost of vervoermiddel zal gehandeld worden conform artikel 16 van de EU-bestrijdingsrichtlijn.

Hoofdstuk 13: Volksgezondheid

13.1 RISICO'S VOOR DE MENS

13.2 SOCIAAL-EMOTIONELE GEVOLGEN

13.2.1 Inleiding

13.2.2 Taak reguliere hulpverleningsinstanties

13.2.3 LNV: Communicatie en afstemming

13.1 RISICO'S VOOR DE MENS

Het MKZ-virus is niet gevaarlijk voor de mens. Mensen kunnen wel gedurende enkele etmalen (mechanische) drager zijn van het virus en het virus op deze wijze verspreiden. Er bestaat bij mensen wel een ziekte die lijkt op MKZ, nl. hand-, voet- en mondziekte (HVM). Deze ziekte komt vooral voor bij kinderen en jonge mensen. Het HVM-virus lijkt op het virus dat bij evenhoevige dieren MKZ veroorzaakt, maar is niet hetzelfde.

Het MKZ-virus kan in voedsel voorkomen (vlees en zuivel), echter mensen kunnen niet ziek worden van het eten of drinken van deze producten. Daarbij komt nog dat door behandeling van de meeste producten de kans op virus in voedsel zeer klein is.

Het nuttigen van producten van dieren die tegen MKZ gevaccineerd worden kent ook geen enkel risico. Een bewijs hiervoor is het feit dat we tot 1991 altijd producten gebruikten van runderen die gevaccineerd waren.

13.2 SOCIAAL-EMOTIONELE GEVOLGEN

13.2.1 Inleiding

Het ministerie van LNV richt zich bij het bestrijden van een dierziekte-crisis op de veterinaire-technische aspecten. De impact van de getroffen maatregelen reikt verder: de levensomstandigheden van agrarische gezinnen (man-vrouw-kinderen) en hobbydierhouders worden ingrijpend getroffen en verstoren de gemoedrust. Beide groepen kunnen diensengevolge in sociaal-emotionele problemen raken, die in sommige gevallen zodanig verergeren dat psychosociale hulp noodzakelijk is.

Reacties van mensen en de mogelijke problemen die ontstaan, zijn afhankelijk van de fase van de crisis, de bedrijfssituatie, persoonskenmerken en de wijze waarop men de crisis beleeft en de problemen uit.

Voor sociaal-emotionele problemen is begeleiding nodig. Deze wordt vooral informeel en op vrijwillige basis geboden door familie, vrienden, burens, pastor/dominee, vrijwilligers van organisaties als de THD-A (Telefonische hulpdienst voor agrariërs) en de ZOB (Zorg om Boer en tuinder).

Voor psychosociale problemen is begeleiding niet genoeg en is specifieke hulp nodig. In Nederland wordt deze gegeven door de tweedelijnszorg. Deze tweede lijn bestaat uit psychologen, psychiaters en psychotherapeuten (bijvoorbeeld van het RIAGG – Regionale Instelling voor Ambulante Geestelijke Gezondheidszorg).

Gedurende de verschillende fases van de crisis is behoefte aan informatie, empathie, erkenning, ruimte om het verhaal kwijt te kunnen, een luisterend oor, acute hulp, adviezen (financieel, economisch) en duidelijkheid. Zeer kenmerkend is de verwevenheid tussen sociaal-economische vragen/problemen en sociaal- emotionele vragen/problemen.

13.2.2 Taak reguliere hulpverleningsinstanties

LNV onderkent dat een dierziektecrisis een grote impact op het dagelijks leven heeft en dat dit tot sociaal-emotionele en psychosociale problemen kan leiden. De verantwoordelijkheid voor psychosociale zorg is echter aan reguliere hulpverleningsinstanties.

13.2.3 LNV: Communicatie en afstemming

Het ministerie van VWS is opgenomen in het basisoverleg, ten einde signalen te kunnen doorgeven over de psychosociale problematiek.

Het trechtermodel, zoals beschreven in het handboek communicatie bij crisis, geldt ook voor hulpverleningsinstanties, zowel regulier (huisarts, Algemeen maatschappelijk werk, pastoraal werkers, RIAGG's) als agrarisch (ZOB, THD-A, pastoraal werkers van

landbouworganisaties). Zij worden in het trechtermodel opgenomen, waardoor ze goed geïnformeerd worden.

In de communicatie van LNV worden aan agrariërs en hobbydierhouders de telefoonnummers doorgegeven van de telefonische hulpdienst voor Agrariërs (THD-A) en de ZOB.

Binnen het RCC kan een contactpersoon aangesteld worden die verantwoordelijk is voor de afstemming met de Regionaal Geneeskundig functionaris op het gebied van psychosociale zorg in de regio.

In haar contacten stimuleert LNV reguliere hulpverlening om psycho-educatie te verlenen.

Psycho-educatie geeft mensen (onder andere uit de directe kring rond agrariërs en hobbydierhouders) inzicht in:

1. Wat ze wel/niet kunnen doen tijdens de verschillende fasen van de crisis.
2. Signalen die aangeven dat er meer hulp nodig is dan een luisterend oor.
3. Hulpverleningsinstanties, zodat men weet waar men moet zijn met vragen.

Mensen uit de directe kring zijn: familie, vrienden, burens, collega's, leraren van (basis)scholen, geloofsgenoten.

Bijlagen

1. Afkortingen en definities
2. Implementatietabel
3. Samenstelling diverse overlegstructuren
4. Beleidsinstrumententabel
5. Compartimentering
6. Veedichtheid
7. Boerderijzuivel
8. Afbouwtabel
9. Voorbeelden attest/eigen verklaring
10. Reinigen paard
11. Trefwoordenregister

BIJLAGE 1: AFKORTINGEN EN DEFINITIES

Afkortingen

AI	Aviaire Influenza
AID	Algemene Inspectie Dienst
AVP	Afrikaanse varkenspest
B/T-gebied	Beschermings- en toezichtsgebied
BSE	Boviene Spongiforme Encefalopathie
CIDC-Lelystad	Centraal Instituut voor Dierziekte Controle Lelystad, nationaal referentielaboratorium
CVO	Chief Veterinary Officer
DCC-LNV	Departementaal coördinatie centrum van LNV
DBT	Departementaal beleidsteam
DG	Directeur Generaal
DGF	Diergezondheidsfonds
DL	Directie Landbouw
DN	Directie Natuur
DP	Directie Platteland
DV	Directie Voorlichting
EU	Europese Unie
FAO	Wereldvoedselorganisatie van de VN
FBE	Faunabeheerseenheid
FEZ	Directie Financieel-Economische Zaken
GD	Gezondheidsdienst voor Dieren
GWWD	Gezondheids- en Welzijnswet voor Dieren
HAS	Hogere Agrarische Scholen
HVM	Hand-, voet en mondziekte
IUCN	World Conservation Union
JZ	Directie Juridische zaken
KI	Kunstmatige Inseminatie
KNJV	Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging
KNMvD	Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde
KVP	Klassieke varkenspest
LNv	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
MAS	Middelbaar Agrarische scholen
MKZ	Mond- en klauwzeer
MKZ-V	Mond- en klauwzeer virus
OIE	The World Animal Health Organisation
NCD	Newcastle disease
NVD	Nederlandse Vereniging voor Dierentuinen
NVP	Nederlandse Vereniging voor Proefdierkunde
OM	Openbaar Ministerie
ON&BD	Overleg natuur en besmettelijke dierziekten
OVP	Oostvaardersplassen
PCVD	Permanent Comité voor de voedselketen en de diergezondheid
PVE	Productschappen Vee, Vlees en Eieren
RBT	Regionaal beleidsteam
RCC-LNV	Regionaal Coördinatie Centrum
RVL	Regeling vervoersbeperkingen varkens
R&O	Reiniging en ontsmetting
SG	Secretaris generaal

SKBN	Stichting Kinderboerderijen
SVD	Swine Vesicular Disease
THD-A	Telefonische Hulpdienst voor agrariërs
VIC	Voedsel en Warenautoriteit Incident- en Crisiscentrum
VD	Directie Voedselkwaliteit en Diergezondheid
VNT	Virus Neutralisatie Test
VROM	Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
VWA	Voedsel en Waren Autoriteit
VWS	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
WUR	Wageningen Universiteit en Research Centrum
ZOB	Zorg om Boer en Tuinder

Definities

Basisoverleg

Dit is het wederzijdse informeren overleg over de bestrijding van de uitbraak in crisistijd. Het basisoverleg is geen besluitvormend overleg, maar heeft als doel inzicht te krijgen in de consequenties van maatregelen, het uitleggen van maatregelen en het creëren van draagvlak voor maatregelen. Aan het basisoverleg kunnen in beginsel de organisaties deelnemen die betrokken zijn bij of de effecten ondervinden van maatregelen die worden genomen in het kader van de bestrijding. In principe is het basisoverleg niet toegankelijk voor individuele bedrijven en er kan besloten worden per organisatie één deelnemer toe te laten.

Diercontactbedrijven

Bedrijven die in de hoog risico periode dieren hebben ontvangen van of geleverd aan het besmette bedrijf.

Mond- en klauwzeergevoelige diersoorten:

Alle evenhoevigen (runderen, schapen, geiten, varkens, herten, lamas etc.), Indische olifanten en egels.

Overleg Natuur en Dierziekten

Communicatie met betrokken natuurorganisaties onder leiding van Directie Natuur.

Pelsdieren

Wat betreft de bestrijding van besmettelijke dierziekten behoren pelsdieren tot een aparte categorie dieren en vallen zij dus niet onder vee of pluimvee (GWWD artikel 15.1).

Hoog risico periode

De periode waarin een besmetting met Mond- en klauwzeervirus aanwezig kan zijn in een land of op een bedrijf voordat deze opgemerkt wordt.

Incubatieperiode of incubatietijd

De incubatieperiode of incubatietijd van een ziekte is de tijd die verstrijkt tussen de besmetting en de eerste klinische symptomen van de ziekte.

Regeling preventie, bestrijding en monitoring van besmettelijke dierziekten en zoönosen en TSE's

In deze regeling zijn regels opgenomen inzake onder meer het aanwijzen van besmettelijke dierziekten, regels over het verzamelen van dieren, hygiënevoorschriften ter voorkoming van besmettelijke dierziekten (waaronder de reiniging en ontsmetting van veewagens), uitvoeringsmaatregelen tot bestrijding van besmettelijke dierziekten, het aanwijzen van personen of groepen van personen die toegang hebben tot besmette of van besmetting

verdachte gebouwen of terreinen en voorschriften die zijn gesteld over het verlaten van deze gebouwen en terreinen.

Regeling vervoersbeperkingen varkens (RVL)

Met Regeling Varkensleveringen wordt het aantal en het type contacten dat professionele varkenshouderijen met andere varkensbedrijven mogen hebben beperkt en gestructureerd. Op deze wijze wordt het risico van de verspreiding en insleep van besmettelijke dierzieken beperkt.

Reiniging en ontsmetting (R&O)

Het schoonmaken en vervolgens ontsmetten van vervoermiddelen, gebouwen of materiaal.

BIJLAGE 2: IMPLEMENTATIETABEL

Richtlijn 2003/85	Nationale regelgeving
Artikel 1	Behoeft geen implementatie
Artikel 2, onderdeel a	- Artikelen 2 en 6 Regeling preventie , bestrijding en monitoring van besmettelijke dierziekten en zoönosen en TSE's. - Artikel 2 Besluit aanwijzing diersoorten besmettelijke dierziekten.
Artikel 2, overige onderdelen	Definities vinden hun toepassing in het kader van onder meer de artikelen 17, 18, 21, 22 en 30 Gwwd
Artikel 3, eerste lid, onderdeel a	Artikel 15 Gwwd, artikel 2, onder b, Regeling preventie , bestrijding en monitoring van besmettelijke dierziekten en zoönosen en TSE's.
Artikel 3, eerste lid, onderdeel b	Artikel 19, 29 en 101a Gwwd
Artikel 3, eerste lid, onderdeel c	Artikel 100 Gwwd
Artikel 3, tweede lid	Behoeft geen implementatie
Artikel 4	- Artikelen 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 29, 101, 101a, 104 en 114 Gwwd - Besluit bescherming tegen bepaalde zoönosen en bestrijding besmettelijke dierziekten - Regeling preventie , bestrijding en monitoring van besmettelijke dierziekten en zoönosen en TSE's - Besluit vervoer van en naar besmette of van besmetting verdachte gebouwen en terreinen
Artikel 5	- Artikel 25, 107 Gwwd - Besluit vervoer van en naar besmette of van besmetting verdachte gebouwen en terreinen - Regeling preventie , bestrijding en monitoring van besmettelijke dierziekten en zoönosen en TSE's
Artikel 6	- Artikel 15 Gwwd - Besluit verdachte dieren
Artikel 7	Artikelen 17, 18, 30 Gwwd
Artikel 8	- Artikel 15, 22 Gwwd - Besluit verdachte dieren
Artikel 9	Behoeft geen implementatie
- Artikel 10 - Artikel 10, tweede lid, onderdeel c	- Artikelen 20, 21, 22, 23, 104, 114 Gwwd - Regeling preventie , bestrijding en monitoring van besmettelijke dierziekten en zoönosen en TSE's - Artikelen 17, tweede lid, en 30 Gwwd
Artikel 11	- Artikel 22, eerste lid, onderdeel h, 23 Gwwd - Regeling preventie , bestrijding en monitoring van besmettelijke dierziekten en zoönosen en TSE's
Artikel 12	Artikelen 20, 104, 114 Gwwd in combinatie met 22 en 23 Gwwd
Artikel 13	Artikelen 20, 22, 104 Gwwd
Artikel 14	- Artikel 2 Besluit verdachte dieren - Artikelen 15, 17, 20, 21, 22 en 23 Gwwd - Verordening identificatie en registratie van paardachtigen (PVV) 2004
Artikel 15	Artikelen 17 en 20, 21, 22 Gwwd
Artikel 16	- Artikelen 20, 22, 23, 104, 114 Gwwd

	- Besluit verdachte dieren - Regeling preventie , bestrijding en monitoring van besmettelijke dierziekten en zoönosen en TSE's
Artikel 17	Behoeft geen implementatie
Artikel 18	Artikel 107 Gwwd
Artikel 19	- Besluit verdachte dieren - Voor toepassing van de maatregelen op contactbedrijven, zie artikel 4 en 5 van deze tabel
Artikel 20	Behoeft geen implementatie
Artikelen 21 tot en met 24	Artikelen 17, 18, 20, 29, 30, 104 en 114 Gwwd
Artikel 25, eerste lid	- vers vlees: dynamische verwijzing in artikel 2, tweede lid, onderdeel b, en artikel 3, de onderdelen b, en l, van de Regeling uitvoer vers vlees en vleesbereidingen (verder: RUVVV 1985) - gehakt vlees: dynamische verwijzing in artikel 3, onderdeel l, in samenhang met artikel 3, onderdeel b, en artikel 2, tweede lid, onderdeel b, van de RUVVV 1985 - vleesbereidingen: dynamische verwijzing in artikel 3, onderdeel l, in samenhang met artikel 3, onderdeel b, en artikel 2, tweede lid, onderdeel b, van de RUVVV 1985
Artikel 25, tweede lid	- vers vlees: dynamische verwijzing in artikel 2, tweede lid, onderdeel b en d, en artikel 3, onderdeel b en l, van de RUVVV 1985 - gehakt vlees: dynamische verwijzing in artikel 3, onderdeel l, in samenhang met artikel 3, onderdeel b, en artikel 2, tweede lid, onderdeel b en d, van de RUVVV 1985 - vleesbereidingen: dynamische verwijzing in artikel 3, onderdeel l, in samenhang met artikel 3, onderdeel b, en artikel 2, tweede lid, onderdeel d, van de RUVVV 1985
Artikel 26	- vleesproducten: dynamische verwijzing in artikel 4, eerste lid, onderdeel n, van de Regeling keuring en handelsverkeer vleesproducten 1993
Artikel 28	- sperma: dynamische verwijzing in artikel 2.8, van de Regeling handel levende dieren en levende producten en artikel 12, tweede lid, onderdeel b, Regeling rundersperma in samenhang met artikel 9.4, Regeling handel levende dieren en levende producten (verder: RHLDLP) - eicellen: dynamische verwijzing in artikel 2.8, van de RHLDLP - embryo's: dynamische verwijzing in artikel 2.8, van de RHLDLP
Artikel 39	- vers vlees: dynamische verwijzing in artikel 2, tweede lid, onderdeel b, en artikel 3, de onderdelen b en l, van de RUVVV 1985 - gehakt vlees: dynamische verwijzing in artikel 3, onderdeel l, in samenhang met artikel 3, onderdeel b, en artikel 2, tweede lid, onderdeel b, van de RUVVV 1985 - vleesbereidingen: dynamische verwijzing in artikel 3, onderdeel l, in samenhang met artikel 3, onderdeel b, en artikel 2, tweede lid, onderdeel b, van de RUVVV 1985
Artikelen 25 tot en met 44	Artikelen 17 en 30 Gwwd
Artikel 45	Artikelen 17 en 30 Gwwd
Artikel 46	Artikelen 17, 20, 30, 104, 114 Gwwd
Artikel 47	Artikelen 17 en 30 Gwwd
Artikel 48	Artikelen 17, 20, 30, 104 Gwwd

Artikelen 49 en 79	- Artikel 3 Gwwd - Artikelen 2 en 3 van het Besluit gebruik sera en entstoffen - Artikel 2 Diergeneesmiddelenwet - Beschikking van 25 september 1987 (Aanwijzing toezichthoudende ambtenaren)
--------------------	--

BIJLAGE 3: SAMENSTELLING DIVERSE OVERLEGSTRUCTUREN

De volgende lijsten zullen dienen om in eerste instantie externe organisaties uit te nodigen bij het basisoverleg of het overleg Natuur en Dierziekten. In overleg kunnen niet genoemde organisaties ook deelnemen aan deze overleggen.

Basisoverleg (zie 7.4 en Bijlage 1)

Organisaties

Afkorting

Algemene Nederlandse Vereniging van Eierhandelaren	Anevei
Bond voor Waaghouders	
Centraal Instituut voor Dierziekte Controle – Lelystad	CIDC
Centraal Orgaan voor Kwaliteitsaangelegenheden in de Zuivel	COKZ
Centrale organisatie voor de Vleessector	COV
Consumentenbond	CB
Coöperatie Rundveeverbetering Delta	CR-Delta
Cumela	
De organisatie voor exportbevordering rund	Veepro
Dierenbescherming	DB
Gezondheidsdienst voor Dieren	GD
Inter Provinciaal Overleg	IPO
Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde	KNMvD
Land en Tuinbouw Organisatie	LTO
Landelijke Werkgroep Professionele Schapenhouders	LWPS
Ministerie van VWS	VWS
Nederlandse Belangenvereniging voor hobbydierhouders	NBvH
Nederlandse Bond van Handelaren in Vee	NBHV
Nederlandse Federatie Edelpelsdieren	NFE
Nederlandse Melkveehouders Vakbond	NMV
Nederlandse Organisatie Pluimveehouders	NOP
Nederlandse Organisatie vd Geitenfokkerij	NOG
Nederlandse Vakbond Varkenshouders	NVV
Nederlandse Veeverbeterings Organisatie	NVO (CRV/HG)
Nederlandse vereniging dierentuinen	NVD
Nederlandse Vereniging Diervoederindustrie	Nevedi
Nederlandse Vereniging voor Proefdierkunde	NVP
Nederlandse Zuivel Organisatie	NZO
Productschap zuivel	PZ
Productschappen Vee, Vlees en Eieren	PVE
Productschappen Vee, Vlees en Eieren	PVE / PPE
Productschappen Vee, Vlees en Eieren	PVE / paard
Productschap Diervoeder	PD
Rendac	Rendac
Stichting Ent-Europa	
Stichting Kinderboerderijen Nederland	SKBN
Transport en logistiek Nederland	TLN
Stichting Zeldzame Huisdierrassen	SZH
Vereniging Kwaliteitszorg Geitenhouderij Nederland	VKGN
Vereniging van de Nederlandse Pluimveeverwerkende Industrie	NEPLUVI
Werkgroep landbouw en armoede	WLA
Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie	ZLTO

Overleg Natuur en Dierziekten

Vereniging Natuurmonumenten
De Landschappen
Staatsbosbeheer
Bosschap
Federatie Particulier Grondbezit
Unie van Bosgroepen
Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging
Ministerie van Defensie

Betrokken LNV directies

Directie Voorlichting (DV)
Bureau Bestuursraad (BBR)
Directie Juridische zaken (JZ)
Directie Landbouw (DL)
Directie Natuur (DN)
Directie Industrie en Handel (I&H)
Directie Platteland (DP)
Directie Financieel en Economische Zaken (FEZ)
Directie Internationale zaken (IZ)
Directie Voedselkwaliteit en Diergezondheid (VD)
Directie Regionale Zaken (DRZ)
Voedsel en Waren Autoriteit (VWA)
Algemene Inspectie Dienst (AID)
Dienst Regelingen (DR)

BIJLAGE 4: BELEIDSINSTRUMENTENTABEL

In de volgende tabel zijn de beleidsinstrumenten aangegeven die per scenario ingezet kunnen worden. In hoofdstuk 7 staat de inhoudelijke beschrijving van de verschillende beleidsinstrumenten. Deze tabel is slechts een checklist om te kijken welk instrument op welk moment ingezet kan of moet worden.

Scenario's

- A Geen uitbraak van Mond- en klauwzeer (niet opgenomen in de tabel, zie tekst hoofdstuk 6 en 7)
- B Uitbraak Mond- en klauwzeer buiten de EU, géén relevante handelspartner
- C Uitbraak van Mond- en klauwzeer binnen de EU óf relevante handelspartner, beschermings- en/of toezichtsgebied niet grensoverschrijdend
- D Uitbraak van Mond- en klauwzeer binnen de EU; beschermings- en of toezichtsgebied grensoverschrijdend
- E Ernstige verdenking zonder reeds een uitbraak van Mond- en klauwzeer in Nederland
- F Eerste uitbraak van Mond- en klauwzeer in Nederland (wel/niet voortvloeiend uit een ernstige verdenking)
- G Nieuwe uitbraken van Mond- en klauwzeer in Nederland
- H Uitbraak van Mond- en klauwzeer in wild (niet opgenomen in deze tabel, zie hoofdstuk 12.3)
- I Uitbraak van Mond- en klauwzeer in dierentuin (niet opgenomen in deze tabel, zie hoofdstuk 12.5)
- J Explosieve toename van nieuwe uitbraken buiten compartiment met besmette haard in Nederland

Maatregelen

X = Maatregel

A = Advies

O = Optionele maatregel

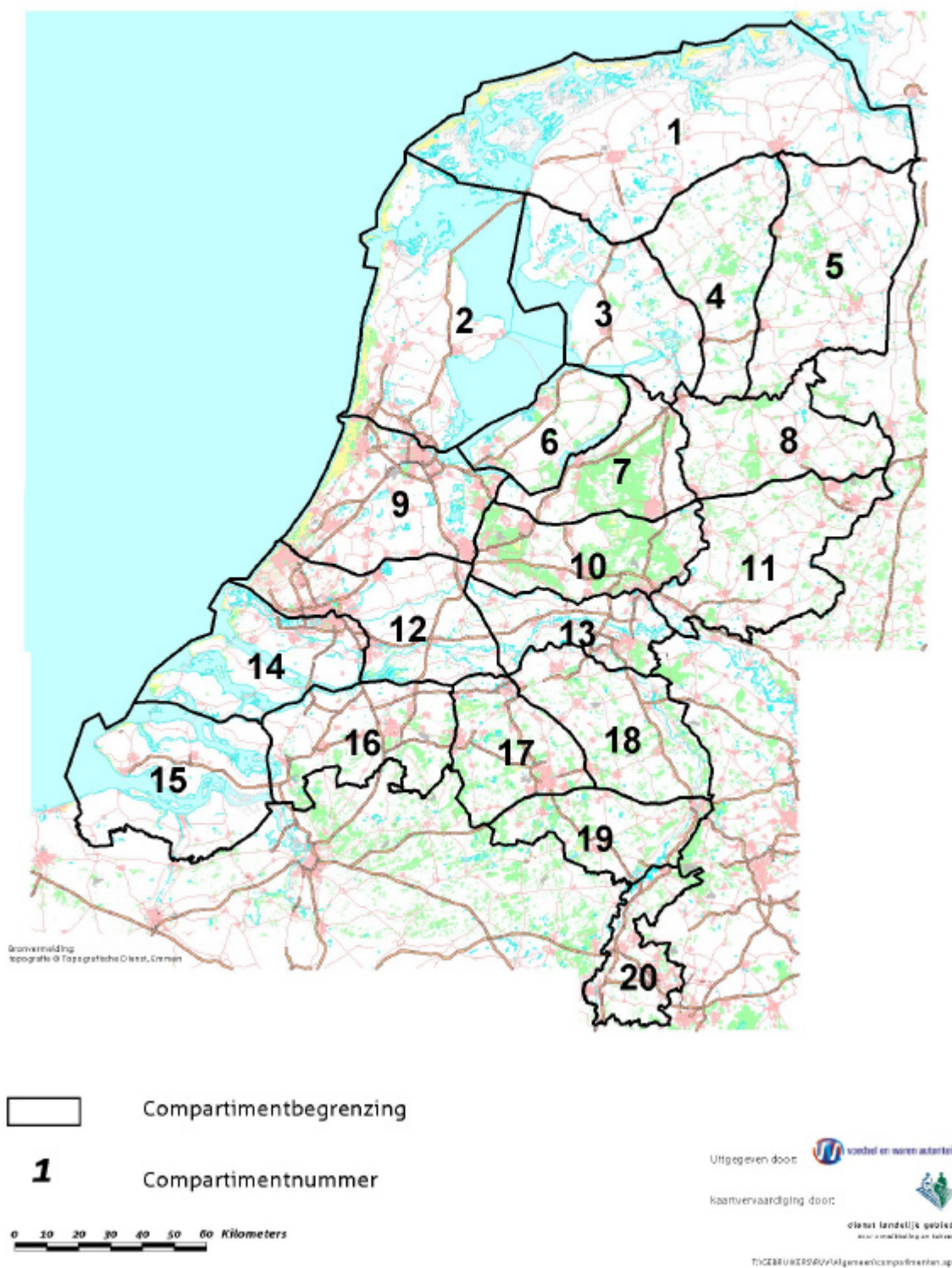
V = Voorbereiden op te nemen maatregel

Instrument	B	C	D	E	F	G	J
Uitvoering van de ingestelde Europese maatregelen	X	X	X	X	X	X	X
Import verbod	O	O	O				
Export verbod van vee, levende producten en dierlijke producten				V	X	X	X
Blokkade van geïmporteerd vlees	X	X	X				
100 % bestemmingscontrole	X	X	X				
Blokkeren bedrijven met geïmporteerde dieren	X	X	X				
Overleg met betreffende lidstaat			X				
Informeren van betrokken LNV directies	O	X	X				
Bijeenroepen van de deskundigengroep	O	O	X	X	X		
Bijeenroepen van crisisstaf		O	X	X	X		
Informeren en adviseren							
Informeren en adviseren van bedrijfsleven	O	X	X	X	X	X	X
Bijeenroepen van basisoverleg		O	X	X	X	X	X
Informeren en adviseren van reizigers	O	X	X				
Informeren en adviseren dierentuinen (NB. voor aanvullende maatregelen zie Hoofdstuk 10.4)		O	X	X	X	X	X
Informeren en adviseren van kinderboerderijen (NB voor aanvullende maatregelen zie Hoofdstuk 10.2)		O	X	X	X	X	X
Advies tav manifestaties waarbij besmettingsgevaar aanwezig is		A	A	A	A	A	A
Advies aan veehouderijbedrijven							
Voedervoorraad van minimaal 3 dagen inslaan op het bedrijf.	A	A	A	A	A	A	A
Noodvoorziening voor stalling van de dieren voor ten minste 6 weken.	A	A	A	A	A	A	A
Noodvoorzieningen t.b.v. mestopslag.	A	A	A	A	A	A	A
Terughoudend zijn met (vaste) mest uitrijden		A	A	A	X	X	X
Opschorten inscharen van vee, waarbij dieren afkomstig van verschillende bedrijven samengebracht worden		A	A	A	X	X	X
Hygiëne in acht nemen	A	A	A	A	A	A	A
Rantsoeneren voer					A	A	A
Reinigen en ontsmetten							
Tweede R&O van de veewagens komende uit de lidstaat/land van uitbraak	O	X	X				
R&O van alle vervoermiddelen van evenhoevigen na lossing		O	X	X			
R&O uitwendig van de vervoermiddelen van melk en veevoerders		O	X	X	X	X	X
Diversen							
Verbod op risicovolle activiteiten		O	O	O	O	O	O
Evenementen- en verzamelverbod van evenhoevigen (markten, verkopen en shows)		O	X	X	X	X	X
Instellen fokverbod voor varkens in het B/T gebied					V	O	O
Ruimen							
Ruimen van besmet bedrijf					X	X	X
Preventief ruimen van de evenhoevigen op de bedrijven waar evenhoevigen zijn geïmporteerd vanuit een bedrijf gelegen in het B/T gebied van land/lidstaat van uitbraak	X	X	X				
Preventief ruimen van de evenhoevigen van het ernstig verdachte bedrijf				X			X
Preventief ruimen van de diercontactbedrijven				V	X	X	X
Instellen gebieden							
Instellen van een beschermings- en/of toezichtsgebied aansluitend op het ingesteld gebied in de lidstaat van uitbraak			X				
Instellen van een 3 km vervoersverbodgebied				X	X	X	X
Instellen van een 10 km vervoersverbodgebied				X	X	X	X
Instellen van een standstill in heel Nederland gedurende 72 uur				V	X		O

De compartimentering activeren / aanpassen				V	X	X	X
Instellen van een 1 km ruimingsgebied rond besmet bedrijf				V	X	O	O
Instellen van een 3 km beschermingsgebied rond besmet bedrijf					X	X	X
Instellen van een 10 km toezichtsgebied rond besmet bedrijf					X	X	X
Instellen van een vaccinatiegebied rond besmet bedrijf				V		O	O
Instellen van een toezichtszone rond vaccinatiegebied				V		O	X
Instellen van groot vaccinatiegebied						O	X
Gevaccineerde dieren							
De gevaccineerde dieren laten leven						X	X
De gevaccineerde dieren testen						X	X
Ruimen van de bedrijven met positieve dieren						O	O
Maatregelen natuur							
Bijeenroepen Overleg Natuur en Besmettelijke Dierziekten		O	X	X	X	X	X
Afsluiten voor publiek van bepaalde gebieden en bepaalde bos- en natuurterreinen		A	A	V	O	O	O
Instellen van een jachtverbod / opschorten jacht in bepaalde gebieden		O	O	A	O	O	O
Opschorten van (bepaalde) veldwerkzaamheden in de terreinen		A	A	A	O	O	O
Geen excursies in de terreinen			A	A	O	O	O
Weiden van vee in bepaalde gebieden opschorten				A	O	O	O
Opschorten inscharen vee		A	A	A	X	X	X
Instellen van buffers tussen grazers				A	A	A	A
Isoleren van wild en grote grazers				A	O	O	O
Reinigings- en ontsmettingsregime toepassen		A	A	A	O	O	O
Defensie							
R&O-regime voor militaire troepen en materieel afkomstig uit land met Mond- en klauwzeerbesmetting.		A	A				
Advies militaire oefeningen en –verplaatsingen in militaire terreinen op te schorten.				A	A	A	A
Welzijn							
Instellen van een regeling voor de opkoop van dieren op basis van dierenwelzijnseisen						O	O
Toestaan van vervoer van hoogdrachtige dieren						O	O
Toestaan van vervoer van pas geworpen dieren en nakomelingen						O	O
Toestaan van 1 op 1 transporten van boerderij naar boerderij						O	O
Instellen van een slachtregeling in het toezichtsgebied						O	O

BIJLAGE 5: COMPARTIMENTERING

Compartimenteringskaart 28 november 2003

Beschrijving van de deel-compartmenten:

COMPARTIMENT 1

1. Vanaf het Eierlandse Gat de provinciegrens van Friesland volgend (via de waddeneilanden Vlieland, Terschelling, Ameland, Schiermonnikoog) in noordelijke richting overgaand in de Provinciegrens van Groningen (via de waddeneilanden Rottumerplaat en Rottumeroog) tot de Westereems.
2. Vanaf de Westereems het water volgend in zuidelijke richting overgaand in de Waddenzee, overgaand in de Eems, overgaand in de Dollard, tot aan de landgrens Nederland en Duitsland.
3. De Landgrens volgend in zuidelijke richting tot aan de A7, bij afslag 49 Nieuwerschans.
4. De A7 volgens in westelijke richting tot aan het Knooppunt Europaplein N28/N7.
5. De N28/N7 volgend westelijke richting overgaand in de A7 tot aan de N7.
6. De N7 volgend in noordwestelijke richting tot aan de A7.
7. De A7 volgend in westelijke richting tot aan het Knooppunt Zurich.
8. Vanaf het Knooppunt Zurich de waddenzee volgend in westelijke richting tot aan het Eierlandse Gat.

COMPARTIMENT 2

1. Vanaf het Eierlandse Gat de provinciegrens van Noord-Holland via het IJsselmeer volgend, overgaand in het Markermeer, overgaand in het IJ-meer, overgaand in het IJ, overgaand in het Noordzee Kanaal, overgaand in het Noordzeebuitenkanaal tot aan de Buitenhaven van IJmuiden
2. Vanaf de Buitenhaven in IJmuiden de kustlijn volgend in Noordelijke richting langs de westkust van Noorderhaaks en de westkust van Texel tot aan de Eierlandse Gat.

COMPARTIMENT 3

1. Vanaf Knooppunt Zurich (Friesland) de A7 volgend in oostelijke richting overgaand in de N7 bij Sneek, overgaand in de A7 tot aan de kruising van de A7 met de A32, Knooppunt Heerenveen.
2. De A32 volgend in Zuidoostelijke richting overgaand in de A28 tot aan Afslag 21 Ommen.
3. Vanaf Afslag 21 Ommen de rivier de Overijsselse Vecht volgend in noordelijke richting tot aan de rivier het Zwarte Water.
4. De rivier het Zwarte Water volgend in zuidelijke richting tot aan het Zwolle-IJssel Kanaal.
5. Het Zwolle-IJssel Kanaal volgend in zuidwestelijke richting tot aan de rivier de IJssel.
6. De rivier de IJssel volgend in Westnoordelijke richting tot aan het Ketelmeer.
7. Het Ketelmeer volgend in westelijke richting overgaand in het IJsselmeer
8. Vanaf het IJsselmeer de provinciegrens van Flevoland volgend in noordelijke richting overgaand in de Provinciegrens van Friesland tot aan het Knooppunt Zurich (Friesland) de A7.

COMPARTIMENT 4

1. Vanaf Knooppunt Heerenveen de A7 volgend in noordoostelijke richting tot aan de kruising van de A7 met de A28, Knooppunt Julianaplein.
2. De A28 volgend in zuidelijke richting overgaand in de N48 tot aan de rivier de Vecht.
3. De rivier de Vecht volgend in westelijke richting tot aan de Afslag 21 Ommen van de A28
4. Vanaf Afslag 21 Ommen de A28 volgend in noordelijke richting overgaand in de A32 het Knooppunt Heerenveen van de A7.

COMPARTIMENT 5

1. Vanaf Knooppunt Julianaplein de N28/N7 volgend in oostelijke richting tot aan de kruising van de N28/N7 met de A7, Knooppunt Europaplein.
2. De A7 volgend in oostelijke richting tot aan de landgrens met Duitsland (Bij afslag 49 Nieuwerschans)
3. De landgrens van Duitsland volgend in zuidelijke richting tot aan de rivier de Vecht.
4. De rivier de Vecht volgend in westelijke richting tot aan de N48.
5. De N48 volgend in noordelijke richting overgaand in de A28 tot aan het Knooppunt Julianaplein de N28/N7.

COMPARTIMENT 6

1. Vanaf de Ketelbrug, ter hoogte van afslag 12 Swifterbant het Ketelmeer volgend in oostelijke richting overgaand in het Vossemeer, overgaand in Drontermeer, overgaand in het Veluwemeer, overgaand in het Wolderwijd, overgaand in het

Nuldernauw, overgaand in het Nijkerkernauw, overgaand in het Eemmeer, overgaand in het Gooimeer, overgaand in het IJ-meer, overgaand in het Markermeer, tot aan de Ketelbrug ter hoogte van afslag 12 Swifterbant.

COMPARTIMENT 7

1. Vanaf de kruising van de A27 met het Eemmeer, het Eemmeer volgend in oostelijke richting overgaand in de Nijkerkernauw, overgaand in de Nuldernauw, overgaand in de Wolderwijd, overgaand in het Veluwemeer, overgaand in het Drontermeer overgaand in het Vossemeer tot aan de rivier de IJssel
2. De rivier de IJssel volgend in zuidelijke richting tot aan de Kruising A1 met de rivier de IJssel bij Deventer (vlakbij de afslag 23 Deventer)
3. De A1 volgend in westelijke richting tot aan de kruising van de A1 met de A27, bij Knooppunt Eemnes.
4. De A27 volgend in noordelijke richting tot aan de kruising van de A27 met het Eemmeer.

COMPARTIMENT 8

1. Vanaf de kruising van de rivier IJssel en het Zwolle-IJssel Kanaal, het Zwolle-IJssel Kanaal volgend in noordelijke richting tot aan de rivier het Zwarte Water.
2. De rivier het Zwarte Water volgend in noordelijke richting tot aan de rivier Overijsselse Vecht.
3. De rivier de Overijsselse Vecht volgend in oostelijke richting overgaand in de Vecht tot aan de Landgrens van Nederland met Duitsland.
4. De Landgrens van Nederland met Duitsland volgend in zuidelijke richting tot aan de A1 (De Lutte)
5. De A1 volgend in oostelijke richting tot aan de Kruising A1 met de rivier de IJssel bij Deventer (vlakbij de afslag 23 Deventer)
6. De rivier de IJssel volgend in noordelijke richting tot aan de kruising de rivier de IJssel en het Zwolle-IJssel Kanaal.

COMPARTIMENT 9

1. Vanaf de Buitenhaven bij IJmuiden de Noorderbuitenkanaal volgend in oostelijke richting overgaand in de Noordzeekanaal, overgaand in het IJ, overgaand in het IJ-meer, overgaand in het Gooimeer tot aan de kruising van het Gooimeer met de A27 (ter hoogte van de plaats Huizen)
2. De A27 volgend in zuidelijke richting tot aan de kruising van de A27 met de A12, Knooppunt Lunetten.
3. Vanaf A12 de weg volgend in westelijke richting tot aan de Benoordenhoutseweg.
4. De Benoordenhoutseweg volgend in noordelijke richting tot aan de Van Alkemadeaan.
5. De Van Alkemadeaan volgend in westelijke richting overgaand in de Zwolsestraat tot aan de Kust van Scheveningen.
6. Vanaf de Kust van Scheveningen de kustlijn volgend in Noordelijke richting tot aan de Buitenhaven in IJmuiden.

COMPARTIMENT 10

1. Vanaf de kruising van de A27 en de A1 (Knooppunt Eemnes), de A1 volgend in oostelijke richting tot aan de Kruising A1 met de rivier de IJssel bij Deventer (vlakbij de afslag 23 Deventer)
2. De rivier de IJssel volgend in zuidelijke richting tot aan de kruising van de rivier de IJssel en de rivier de Rijn.
3. De rivier de Rijn volgend in westelijke richting overgaand in de rivier de Nederrijn tot aan het Amsterdam Rijn Kanaal.
4. Het Amsterdam Rijn Kanaal volgend in noordwestelijke richting tot aan de Afslag 29 Houten van de A27.
5. Vanaf Afslag 29 Houten de A27 volgend in noordelijke richting tot aan de A1 Knooppunt Eemnes.

COMPARTIMENT 11

1. Vanaf de Kruising van de A1 met de rivier de IJssel (Deventer), de A1 volgend in oostelijke richting overgaand in de A35/A1 (Knooppunt Azelo) overgaand in de A1 (Knooppunt Buren) tot aan de grens met Duitsland ter hoogte van de plaats De Lutte.
2. De Landgrens van Nederland met Duitsland volgend in zuidelijke richting overgaand in westelijke richting tot aan de rivier de Rijn (ter hoogte van de plaats Spijk)
3. De rivier de Rijn volgend in westelijke richting, overgaand in het Bijlands Kanaal, overgaand in het Pannerdens Kanaal overgaand in de rivier de Nederrijn, overgaand in de rivier de IJssel tot aan de kruising van de rivier de IJssel met de A1 (Deventer)

COMPARTIMENT 12

1. Vanaf de kust van Scheveningen de Zwolsestraat volgend in Oostelijke richting overgaand in de Van Alkemadelaan tot aan de Benoordenhoutseweg.
2. De Benoordenhoutseweg volgend in Zuidelijke richting tot aan de A12.
3. De A12 volgend in Oostelijke richting tot aan de kruising van de A12 met de A27, Knooppunt Lunetten.
4. De A27 volgend in Zuidelijke richting tot aan de kruising A27 met de A2 bij Knooppunt Everdingen.
5. De A2 volgend in zuidelijke richting tot aan de kruising van de A2 met de rivier de Maas.
6. De rivier de Maas volgend in westelijke richting overgaand in de Bergsche Maas overgaand in de rivier de Amer de tot aan de A16.
7. De A16 volgend in noordelijke richting tot aan de Drechtunnel.
8. Vanaf de Drechtunnel de rivier de Oude Maas volgend in noordelijke richting tot aan de rivier de Noord.
9. De rivier de Noord volgend in noordelijke richting tot aan de rivier de Nieuwe Maas.
10. De rivier de Nieuwe Maas volgend in Westelijke richting overgaand in de Nieuwe Waterweg tot aan de Kust van Hoek van Holland.
11. Van de Kust van Hoek van Holland de kustlijn volgend in Noordelijke richting tot aan de Kust van Scheveningen.

COMPARTIMENT 13

1. Vanaf de kruising van Afslag 29 Houten van de A27 en het Amsterdam-Rijn Kanaal, het Amsterdam-Rijn Kanaal volgend in zuidoostelijke richting tot aan de rivier Nederrijn.
2. De rivier de Nederrijn volgend in oostelijke richting overgaand in de rivier de Rijn overgaand in het Pannerdens Kanaal overgaand in Bijlands Kanaal tot aan de Landgrens van Nederland met Duitsland.
3. De Landgrens van Nederland met Duitsland volgend in zuidelijke richting tot aan de Zwarteweg (N843) Milsbeek.
4. De Zwartweg (N843) volgend in zuidelijke richting tot aan de Rijksweg (N271)
5. De Rijksweg (N271) volgend in noordelijke richting tot aan de Witteweg.
6. De Witteweg volgend in zuidelijke richting tot aan het Mookerplas.
7. Het Mookerplas volgend in noordelijke richting tot aan de rivier de Maas.
8. De rivier de Maas volgend in westelijke richting tot aan de A2.
9. De A2 volgend in noordelijke richting tot aan Knooppunt Everdingen.
10. Vanaf Knooppunt Everdingen de A27 volgend in noordelijke richting tot aan afslag 29 Houten van de A27.

COMPARTIMENT 14

1. Vanaf Hoek van Holland de rivier de Nieuwe Waterweg volgend in oostelijke richting, overgaand in de rivier de Scheur, overgaand in de rivier de Nieuwe Maas tot aan de rivier de Noord.
2. De Noord volgend in zuidelijke richting tot aan de rivier de Oude Maas.
3. De rivier de Oude Maas volgend zuidwestelijke richting tot aan de Drechtunnel.
4. Vanaf de Drechtunnel de A16 volgend in zuidelijke richting tot aan de rivier het Hollandsch Diep
5. De rivier het Hollandsch Diep volgend in westelijke richting overgaand in de rivier de Krammer tot aan het Schelde-Rijn Kanaal
6. Het Schelde-Rijn Kanaal volgend in zuidelijke richting tot aan de Zeelandweg West (N257) (Slaakdam)
7. De Zeelandweg West (N257) volgend in westelijke richting tot aan de Krabbenbeek (Water)
8. De Krabbenbeek (water) volgend in westelijke richting overgaand in de rivier de Mastgat overgaand in de rivier de Keeten, overgaand in de Oosterschelde, overgaand in de Westgast tot aan de Noordzee.
9. Vanaf de Noordzee, de kustlijn volgend in noordelijke richting van Schouwen Duiveland, Goeree Overflakkee en Voorne Putten tot aan de kust van Hoek van Holland (de Nieuwe Waterweg)

COMPARTIMENT 15

(Zuid 7, zijn de Eilanden Walcheren, Noord en Zuid Beveland en Zeeuws Vlaanderen inclusief de Delta Expo)

1. Vanaf de kust van Westkapelle de kustlijn van Walcheren volgend via de Delta Expo, tot aan de Roompot.
2. De Roompot volgend in oostelijke richting overgaand in de Oosterschelde tot aan de Schelde-Rijnkanaal.
3. De Schelde-Rijnkanaal volgend in zuidelijke richting aan de Landgrens van Nederland met België.
4. De Landgrens van Nederland met België volgend in westelijke richting tot aan de kust van Westkapelle.

COMPARTIMENT 16

1. Vanaf de Moerdijk Brug de rivier de Amer volgend in oostelijke richting overgaand in de Bergsche Maas tot aan de Sluisweg (Waalwijk)
2. De Sluisweg (Waalwijk) volgend in zuidelijke richting tot aan de Biesbosweg.
3. De Biesbosweg volgend in westelijke richting overgaand in de Midden Brabantweg (N261), overgaand in de A261, overgaand in de Midden Brabantweg, overgaand in de Ringbaan West (Tilburg), overgaand in de Blaakweg (N283), overgaand in de Turnhoutsebaan (N283) overgaand in de Poppelseweg (N283) tot aan de Landsgrens van Nederland met België.
4. De Landsgrens van Nederland met België volgend in westelijke richting tot aan het Schelde-Rijn Kanaal
5. Het Schelde-Rijn Kanaal volgend in noordelijke richting tot aan de rivier de Krammer.
6. De rivier de Krammer volgend in oostnoordelijke richting overgaand in het Volkerak, overgaand in het Hollandsch Diep tot aan de kruising van het Hollandsch Diep met de A16, de Moerdijkbrug.

COMPARTIMENT 17

1. Vanaf de kruising van de Sluisweg (Waalwijk) en de rivier de Bergsche Maas, de rivier de Bergsche Maas volgend in oostelijke richting overgaand in de Maas tot aan de A2 (ter hoogte van Knooppunt Empel.)
2. De A2 volgend in zuidelijke richting tot aan de rivier de Zuid-Willemsvaart (Afslag 21 Veghel van de A2)
3. De rivier de Zuid-Willemsvaart volgend in oostzuidelijke richting tot aan de A67 (Afslag 35 Someren van de A67)
4. De A67 volgend in westelijke richting tot aan de Landgrens van Nederland met België.
5. De Landgrens van Nederland met België volgend in westelijke richting tot aan de Poppelseweg (N283)
6. De Poppelseweg (N283) volgend in noordelijke richting overgaand in de Turnhoutsebaan (N283) overgaand in de Blaakweg (N283) overgaand in de Ringbaan West (Tilburg) overgaand in de Midden Brabantweg, overgaand in de A261, overgaand in de Midden Brabantweg (N261) overgaand in de Biesbosweg (Waalwijk) tot aan de Sluisweg.
7. De Sluisweg volgend in noordelijke richting tot aan de brug over de rivier de Bergsche Maas.

COMPARTIMENT 18

1. Vanaf de kruising van de A2 met de rivier de Maas ter hoogte van Den Bosch, de rivier de Maas volgend oostelijke richting tot aan de Mookerplas.
2. De Mookerplas volgend in oostelijke richting tot aan de Witteweg.
3. De Witteweg volgend in noordoostelijke richting tot aan de N271.
4. De N271 volgend in zuidoostelijke richting tot aan Zwarteweg (N843)
5. De Zwarteweg (N843) volgend in noordelijke richting tot aan de Landgrens van Nederland met Duitsland
6. De Landgrens van Nederland met Duitsland volgend in zuidelijke richting tot aan de A67 (ter hoogte van de plaats Herungerberg)
7. De A67 volgend in westelijke richting tot aan de kruising van de A67 met de rivier de Zuid-Willemsvaart (Afslag 35 Someren van de A67)
8. De rivier de Zuid-Willemsvaart volgend in westnoordelijke richting tot aan de A2 (Afslag 21 Veghel van de A2)
9. De A2 volgend in noordelijke richting tot aan de kruising van de A2 met de rivier de Maas.

COMPARTIMENT 19

1. Vanaf de Kruising van de Landgrens van België met Nederland en de A67 de A67 volgend in noordoostelijke richting tot aan de Landgrens van Nederland met Duitsland ter hoogte van de plaats Herungerberg.
2. De Landgrens van Nederland met Duitsland volgend in zuidelijke richting tot aan de N68 (bij de plaats Asenray)
3. De N68 volgend in westelijke richting tot aan de Sint Wirosingel (Roermond)
4. De Sint Wirosingel volgend in noordelijke richting tot aan de N280.
5. De N280 volgend in westelijke richting tot aan de kruising van de N280 met de rivier de Maas.
6. De rivier de Maas volgend in zuidelijke richting tot aan de Landgrens van Nederland met België.
7. De Landgrens van Nederland met België volgend in westelijke richting tot aan de Kruising van de Landgrens van Nederland met België met de A67

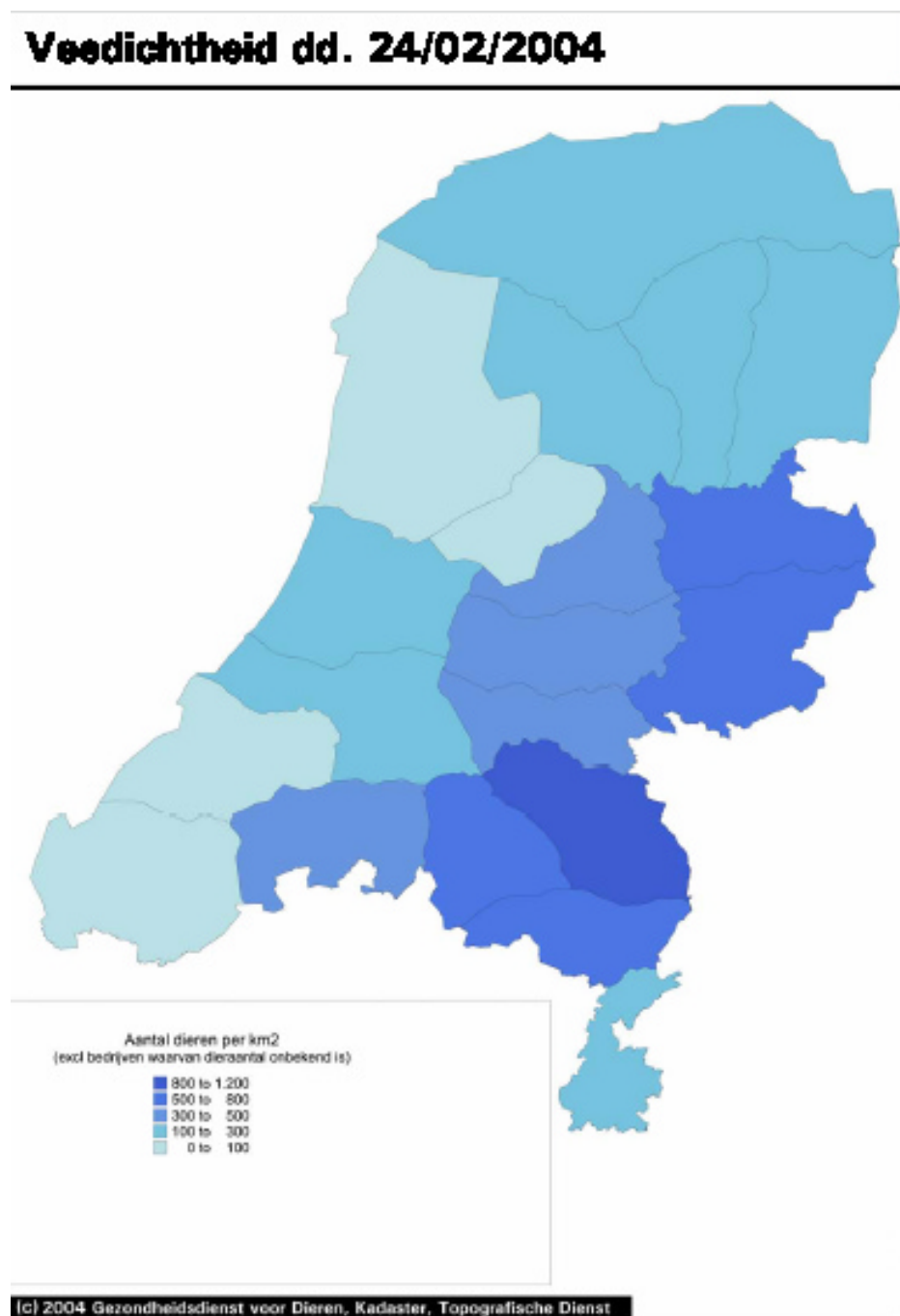
COMPARTIMENT 20

1. Vanaf de kruising van de Landgrens van Nederland met België en de rivier de Maas, de rivier de Maas volgend in noordoostelijke richting tot de kruising van de rivier de Maas met de N280, Knooppunt Haalen.

2. De N280 volgend in oostelijke richting tot aan de Sint Wirosingel (Roermond)
3. De Sint Wirosingel (Roermond) volgend in zuidelijke richting tot aan de N68.
4. De N68 volgend oostelijke richting tot aan de landgrens Nederland en Duitsland (Bij de plaats Asenray)
5. De Landgrens van Nederland met Duitsland volgend in zuidelijke richting tot de Landgrens van Nederland met België bij de plaats Vaals, Drielandenpunt.
6. Vanaf het drielandenpunt bij Vaals de Landgrens van Nederland met België volgend in westelijke richting tot aan de rivier de Maas.

BIJLAGE 6: VEEDICHTHEID

De maatregelen die genomen zullen worden bij een uitbraak van Mond- en klauwzeer zullen mede afhankelijk zijn van de veedichtheid van het gebied waar de uitbraak is. Deze kaart geeft de veedichtheid van de deel-compartimenten weer.

BIJLAGE 7: BOERDERIJZUIVEL

Boerderijzuivel neemt op twee punten een bijzondere positie in bij een uitbraak van Mond- en klauwzeer. Ten eerste omdat het hier melk en melkproducten betreft van niet behandelde rauwe melk. Ten tweede omdat het vaak gepaard gaat met een zuivelwinkel aan huis. Voor de volgende situaties zullen de maatregelen gelden op basis van de richtlijn:

besmet bedrijf

Melk en melkproducten: destructie

Verkoop: winkel gesloten

verdacht bedrijf

Melk: destructie

Voorraad melkproducten: afwachten of verdenking al dan niet bevestigd wordt

Verkoop: winkel gesloten totdat verdenking is opgeheven

bedrijf in beschermings- en toezichtsgebied (b/t gebied)

Melk: behandeling volgens de richtlijn (bijvoorbeeld pasteurisatie indien $pH < 7$, anders dubbele pasteurisatie). Behandeling dient plaats te vinden in officiële inrichting (richtlijn artikel 27-4).

Producten: alleen van behandelde melk kan kaas gemaakt worden. De bereiding van de kaas en de opslag van kaas dient op het bedrijf plaats te vinden en de kaas kan pas in de handel worden gebracht na opheffing van het B/T-gebied. Omdat bij het maken van rauwmelkse kaas de PH tenminste een uur beneden de 6 blijft (een van de behandelingen van de melk die volgens bijlage IX van de MKZ-richtlijn is toegestaan) en de kaas niet in de handel wordt gebracht, maar op het bedrijf blijft kan deze toepassing worden toegestaan, mits de Europese Commissie toestemming geeft voor deze handelwijze.

Verkoop: alleen die producten mogen verkocht worden die meer dan 21 dagen voor de vermoedelijk insleep van het Mond- en klauwzeer virus in het gebied zijn geproduceerd. Deze producten moeten gescheiden opgeslagen zijn (richtlijn artikel 27.3). Daarnaast mogen producten van volgens de richtlijn behandelde melk verkocht worden. De boerderijzuivel winkel moet voldoen aan de bezoekersregeling. Dit houdt in dat winkel en bedrijf strikt gescheiden zijn. Boerderijzuivelwinkels dienen vooraf een ontheffing aan te vragen (zie ook 8.2.7). Uitsluitend bedrijven met een dergelijke ontheffing kunnen tijdens een Mond- en klauwzeer-uitbraak als verschillende units gezien kunnen worden.

bedrijf in besmet en vrije compartimenten

Melk: geen restricties

Producten: geen restricties

Verkoop: De boerderijzuivel winkel moet voldoen aan de bezoekersregeling. Dit houdt in dat winkel en bedrijf strikt gescheiden zijn.

bedrijf in vaccinatiegebied

Idem bedrijf in B/T gebied.

BIJLAGE 8: AFBOUWTABEL

In deze bijlage is een ontwerp tabel opgenomen. Het doel van deze tabel is een handvat te bieden om tijdens de crisis de beslissing te nemen bepaalde maatregelen op te heffen of te versoepelen. Daarbij worden maatregelen beoordeeld op een aantal criteria. Op regelmatige tijden moeten de maatregelen getoetst worden aan de criteria, om zo de afbouw tijdig in te zetten. Deze toetsing moet per gebied plaatsvinden. De volgende gebieden worden daarbij onderscheiden:

Beschermingsgebied
Toezichtsgebied
Compartiment besmet
Compartiment vrij
Vaccinatiegebied (fase 1,2,3)

De criteria waaraan de maatregelen getoetst worden, zijn hier opgesomd. Deze toetsing is pas mogelijk ten tijde van een crisis, aangezien het een groot verschil maakt op welk tijdstip in de crisis je een bepaalde maatregel toetst. De verschillende criteria zullen verschillend wegen. Indien het een EU verplichting betreft zal uiteraard pas opgeheven of versoepeld kunnen worden wanneer de EU dit toelaat. Wat betreft de andere criteria zal het risico op verspreiding het zwaarst wegende criterium zijn bij het nemen van de beslissing.

EU VERPLICHTING

Is dit een maatregel op basis van EU verplichting?
X = EU verplichting

RISICO

Is er zonder deze maatregel een groot risico op de verspreiding van het virus?
+ = groot risico, - = klein risico

UITVOERBAARHEID

Is de maatregel uitvoerbaar?
+ = goed uitvoerbaar, - = moeilijk uitvoerbaar

ECONOMISCHE GEVOLGEN

Hoe groot zijn de economische gevolgen van de maatregel?
+ = groot, - = klein

HINDER

Hoe groot is de hinder veroorzaakt door de maatregel?
+ = veel hinder, - = weinig hinder

HANDHAAFBAARHEID

Is deze maatregel goed te handhaven?
+ = goed te handhaven, - = moeilijk te handhaven

FRAUDE BESTENDIGHEID

Is de maatregel fraude bestendig?
+ = ja, - = nee

... - GEBIED	EU	risico	uitvoeren	economis	hinder	handhave	fraude	Opmerkingen
Vervoer								
Ongevoelige dieren binnen gebied								
Ongevoelige dieren uit gebied								
Ongevoelige dieren het gebied in								
Evenhoevigen naar slachthuis								
Evenhoevigen buiten gebied naar slachthuis in gebied								
Evenhoevigen naar locatie zonder evenhoevigen binnen gebied								
Evenhoevigen naar lokatie met evenhoevigen binnen gebied								
Evenhoevigen uit het gebied								
Vervoermiddelen voor vee binnen gebied								
Vervoermiddelen voor vee uit het gebied								
Vervoermiddelen voor vee het gebied in								
Verzamelverbod								
Verzamelen van ongevoelige dieren								
Verzamelen van gevoelige dieren								
Levende producten								
Leveren van sperma aan de openbare weg								
Fokverbod								
Mest								
Vervoer van mest binnen het gebied voor opslag of behandeling								
Vervoer van mest uit het gebied voor opslag of behandeling								
Aanwenden van mest op percelen grenzend aan huiskavel								
Aanwenden van mest op andere percelen, binnen het gebied								
Aanwenden van mest op percelen buiten het gebied								
Melk								
Registratie en R&O								
Afleveren alleen toegestaan aan aangewezen melkfabriek								
Voorwaarden aan melk vervoermiddelen (RMO's)								
Ophalen melkmonsters verboden								
Diervoeder								
Vervoer van diervoeder vanaf een bedrijf met evenhoevigen								
Registratie en R&O								
Bezoekersregeling								
Registratie en R&O								
Bezoek bedrijfsgedeelte van bedrijf met evenhoevigen								
Destructie								

Registratie en R&O									
Routeplanning									
Natuur									
Afsluiten natuurgebieden									
Jacht verbod									
Dierentuinen									
Sluiten voor publiek									
Afschermen gevoelige dieren									
R&O									
Kinderboerderijen									
Sluiten voor publiek									
R&O									

BIJLAGE 9: VOORBEELD ATTEST/EIGEN VERKLARING

VOORBEELD ATTEST DIERENARTS VOOR VERVOER VAN PAARDEN NAAR KLINIEK IN LEVENSBEDREIGENDE SITUATIE.

(Plaats)

(Datum)

Hierbij verklaart:

(naam dierenarts)

(naam praktijk)

(plaats)

dat het als volgt geïdentificeerde dier:

(identificatie)

eigendom van:

(naam eigenaar)

(adres eigenaar)

in levensbedreigende situatie verkeert.

Ik heb contact opgenomen met:

(naam kliniek)

(naam dierenarts kliniek)

en verklaar dat deze toestemming heeft gegeven dit dier op de kliniek te ontvangen.

Het dier zal vervoerd worden met:

(kenteken)

De te rijden route is gemeld aan/gefaxed naar de Algemene Inspectie Dienst van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

(naam)

(handtekening)

(stempel praktijk)

VOORBEELD EIGEN VERKLARING HERKOMSTBEDRIJF

(in te vullen door eigenaar paard)

(datum, plaats)

Hierbij verklaart:

(naam)

(adres)

dat het dier:

(identificatie)

afkomstig is van een locatie waar in de afgelopen 30 dagen géén voor Mond- en klauwzeer gevoelige dieren aanwezig zijn geweest.

(naam)

(handtekening)

VOORBEELD EIGEN VERKLARING BESTEMMINGSBEDRIJF

(in te vullen door eigenaar van bestemmingsadres)

(datum, plaats)

Hierbij verklaart:

(naam)

(adres)

dat op ondergenoemd adres in de afgelopen 30 dagen géén voor Mond- en klauwzeer gevoelige dieren aanwezig zijn geweest:

(adres van bestemming)

(naam)

(handtekening)

VOORBEELD EIGEN VERKLARING VOOR HET VERZAMELEN VAN DIEREN

(in te vullen door eigenaar paard)

(datum, plaats)

Hierbij verklaart:

(naam)

(adres)

dat het dier:

(identificatie)

de afgelopen 14 dagen niet in een beschermings- of toezichtsgebied is geweest.

(naam)

(handtekening)

VOORBEELD PROTOCOL VERVOERSREGISTRATIE PAARDENVERVOERMIDDEL

EIGENAAR:

KENTEKEN PAARDENVERVOERMIDDEL: - -

Hierbij verklaart de eigenaar van bovengenoemd vervoermiddel dat dit vervoermiddel uitsluitend voor paarden gebruikt is, en zodanig herkenbaar is.

Datum	Vervoer		Gereinigd	Naam en Handtekening
	Van (adres en woonplaats)	Naar (adres en woonplaats)	Datum/tijd	

BIJLAGE 10: REINIGEN PAARD

LEIDRAAD REINIGEN PAARD

1. Borstelen om zoveel mogelijk stof en mest deeltjes te verwijderen uit vacht, manen en staart.
2. Hoeven uitkrabben en afspuiten, tot alle mestdelen verwijderd zijn.
3. Hoeven afwassen met doeltreffend ontsmettingsmiddel (voorgeschreven tijdens de crisis)

BIJLAGE 11: TREFWOORDENREGISTER

In dit trefwoordenregister staan de (sub)hoofdstukken vermeld waar naar verwezen wordt. De meest relevante (sub)hoofdstukken zijn vetgedrukt. Voor de bijlagen wordt de hoofdletter B gebruikt (dus B3 betekent bijlage 3).

aandachtsfase: 2.1.5 / 6.2.2 / 6.2.3 / 6.2.6 / 6.3 / 6.4.2 / 7.4 / 10.1
aangifteplicht: 2.2.1
afbouw: 6.2.6 / 8.1 / 9.4 / 10 / 11.2.2 / 11.3.2 / 11.4.2 / 11.5.1 / B8
afkortingen: B1
afstemmingsoverleg: 4.8
agrarische opleidingen: 4.7.4
AID: 2.1.5 / 4.2.1.1 / 4.2.1.2 / 4.4.1 / 4.8 / 10.3.2 / 11.2.2 / B1 / B3
akkerbouwbedrijven: 11.5
alarmoefeningen: 4.6
basisoverleg: 6.4.3 / 7.4 / 12.1.4.2 / 12.2.4 / 12.5.3 / 12.6.2 / 13.2.3 / B1 / B3
bedrijfsverzorger: 7.13 / 3.7.7 / 8.4.7 / 8.5.7 / 11.1
beleidsontwikkeling: 4.4.1 / 12.1.4.3 / 12.2.4.1
beschermingsgebied: 7.14.3 / 8.1 / 8.2.2 / 8.2.5 / 8.4 / 10.3.2.1 / B8
beschikking (juridisch): 3.1 / 3.3 / 7.2 / B2
bestemmingscontrole: 7.3
bestrijdingsplicht: 3.2.2
bezoekersregeling: 8.2.3 / 8.2.7 / 8.3.2 / 8.3.3 / 8.4.3 / 8.5.3 / 10.3.3 / 10.4 / 11 / 12.1.3 / 12.6.2 / B7
bioterrorisme: 4.8
boerderijzuivel: 8.2.7 / B7
buitengewone omstandigheden: 6.2.5 / 6.3 / 7.14.6
burgemeester: 4.8
carrier/ drager: 2.2.2
CIDC-Lelystad: 2.1.6 / 4.2.1.1 / 4.4.4 / 12.3.9 / 12.5.2 / B1 / B3
communicatie: 2.1.3 / 5 / 12.1.4 / 12.2.4 / 12.5.3 / 13.2.3
Compartiment(ering): 3.3.2 / 6.3 / 7.13 / 7.14.5 / 8.1 / 8.2 / 8.5 / 9.3.5 / 10.2.1 / 10.3 / 10.4 / 11.2 / 11.3 / 12.3 / B5
convenant: 4.3.3 / 4.4.4
corridor: 7.13
crisisstaf: 4.2.1.1 / 4.4.4 / 4.8 / 7.17 / 9.3.3 / 12.3.3 / 12.3.8
CVO (Chief Veterinary Officer): 4.2.1.1 / 4.4.2.1 / 7.13 / 12.3.9 / B1
damhert: 12.3.7 / 12.4.2
DBT (Departementaal beleidsteam): 4.2.1.2 / 4.2.1.3
defensie: 4.4.1 / 6.4.1 / 7.16 / 12.3.3 / 12.3.6 / 12.3.7 / B3
deskundigengroep: 4.4.2.1 / 6.4.5 / 7.10 / 7.14 / 9.3 / 12.3.8
destructie: 4.4.3 / 7.13 / 8.2.8 / 8.3.8 / 8.4.8 / 8.5.8 / 10.3.6 / 10.4.8
detailhandelaar: 8.2.4 / 8.2.6 / 11.4.4
diagnostiek: 2.2.1 / 2.2.3 / 4.7.3 / 8.4.5
dierenbescherming: 7.4 / B3
dierentuin: 6.3 / 6.4.5 / 7.4 / 12.5 / B1 / B3
dierenwelzijn: 7.17 / 8.5.1 / 10.3.1 / 11.2.2 / 11.3.2 / 12.3.6
DGF (Diergezondheidsfonds): 4.3.1 / B1
diervoeder: 7.2 / 7.5 / 7.13 / 8.2.6 / 8.3.6 / 8.4.6 / 8.5.6 / 10.3.5 / 10.4.6 / 11.3.2 / 11.4.2

edelhert: 12.3.7
eendagskuikens: 8.3.2 / 8.3.9 / 8.4.9 / 11.3
eicellen: 2.2.4 / 7.2 / 8.2.3 / 8.3.3 / 8.4.3 / 8.5.3
eieren: 11.3
eigen verklaring: 8.5.4 / 11.2 / B9
eierverwerkende industrie: 11.3.2
embryo: 2.2.4 / 7.2 / 8.2.3 / 8.3.3 / 8.4.3 / 8.5.3
evenementen: 7.9
export: 3.3.1 / 6.4.4 / 7.2 / 10.2.1 / 11.2 / 11.3 / 11.4.2
financiering: 4.3
fokverbod: 7.10
Frontteams VWA: 4.4.2.3
GD (Gezondheidsdienst voor Dieren): 4.4.1 / 4.4.2.2 / 4.4.4 / 4.7.2 / B1 / B3
grensinspectiepost: 12.7
grote grazers: 7.15 / 12.3.4 / 12.3.5 / 12.3.6
Gwwd: 3.3.2.1 / 4.3.4 / B2
hand-, voet- en mondziekte: 13.1
handelspartners: 6.2.1 / 6.2.2 / 6.3.2 / 7.2 / 9.1
hobbydieren: 9.3.7 / 12.2
hobbypluimvee: 11.3
honden: 11.4.1 / 11.4.4
hoogdrachtige schapen / ooien: 7.17 / 8.4.6 / 8.5.1 / 8.5.6 / 10.3.1.1
huiskonijnen: 11.4.4
hulpverleningsinstanties: 13.2.2 / 13.2.3
(hygiëne)protocol: 7.6 / 7.7 / 7.13 / 8.2.7 / 8.3 / 8.4 / 8.5 / 10.3 / 10.4 / 11.2 / 11.3 / 12.5 / 12.6 / B9
implementatie: 3.1 / 3.3 / B2
import: 6.4.2 / 7.2 / 7.3 / 7.4 / 11.4.2
incubatietijd: 2.2.6 / 7.3 / B1
infectieroutes: 2.2.4
inseminatie: 2.2.4 / 8.2.3 / 8.3.3 / 8.4.3 / 8.5.3
internet: 2.1 / 4.2 / 4.7 / 5 / 7.4 / 7.6
jaarmarkt: 7.9
kadavers: 7.13 / 8.2.8 / 11.4.2 / 12.3.9
katten: 11.4.1 / 11.4.4
kinderboerderij: 7.4 / 12.1
KNMvD: 4.4.1 / 4.7.3 / B1 / B3
konijnen: 8.3.6 / 11.1 / 11.4
kuikenbroederijen: 11.3.2
kuilen: 7.8
laboratorium: 2.1.6 / 4.4.4 / 7.11 / 7.14.2 / 12.6
landelijke telefoonlijn: 4.7.1
leveranciers: 7.13 / 8.3.7 / 8.4.7 / 8.5.7 / 11.1 / 11.2.2
liaison: 4.2.1.2
loonwerker: 7.8 / 8.3.7 / 8.4.7 / 8.5.7 / 11.1
maaien: 7.8
Maatregelpakket(ten): 7.1 / 7.12 / 7.14.2 / 7.14.3 / 8 / 9.4 / 10.3 / 11.2.1 / 11.3.1 / 12.2.3
manifestaties: 7.9
meldingsplicht: 4.7.4
melk: 2.2.4 / 7.2 / 7.13 / 8.2.5 / 8.3.5 / 8.4.5 / 8.4.7 / 8.5.5 / 8.5.7 / 8.5.9 / 10.3.4 / 10.4.5 / B7
melkfabriek: 7.13 / 8.4.5 / 10.3.4
melkproducten: 7.2 / B7

mengvoederbedrijf: 7.13
 mest: 2.2.4 / 7.2 / 7.5 / 7.9 / 7.13 / 8.2.4 / 8.3.4 /
 8.4.4 / 8.5.4 / 10.3.2 / 10.4.4 / 11.1 / 11.2 / 11.3 /
 11.4.2 / 11.5
 monteurs: 7.13 / 8.3.7 / 8.4.7 / 8.5.7 / 11.1
 natuurgebieden: 6.4.5 / 7.15 / 12.3.4 / 12.3.6
 natuurlijke grenzen: 7.14.3
 noodvoorziening: 7.5 / 8.4.4 / 8.4.7 / 8.5.4 / 8.5.7 /
 12.6.2
 OIE: 3.2.1 / 4.7.2 / 7.14.2 / B1
 omstickeren: 7.13
 ontheffing: 3.3.2 / 7.5 / 7.13 / 7.17 / 8.2.7 / 8.3.6 /
 8.4.4 / 8.4.6 / 8.5.1 / 8.5.4 / 8.5.6 / 10.3.1.1 /
 10.4.1 / 11.2 / 11.3 / 12.3 / 13.7
 Openbaar Ministerie (OM): 4.8
 openbare weg: 8.2.3 / 8.3 / 8.4 / 8.5 / 10.3 / 10.4 /
 11.2 / 11.3 / 11.4.2
 opfokpluimvee: 11.3.2
 ophokken: 3.3.2.1
 opkoop: 7.17
 opleiding: 4.5 / 4.7.3 / 4.7.4 / 6.4
 opsporingsonderzoek: 4.8
 opstallen: 3.3.2
 overvolle stallen: 7.10
 paardenmarkt: 7.9
 paardenmest: 8.5.4 / 11.2.2
 pakstations: 11.3.2
 pelsdieren: 8.3.6 / 11.1 / 11.4 / B1
 petfood: 8.2.6 / 11.4.4
 pluimveemest: 8.4.4 / 8.5.4 / 11.3.2
 pluimveeproducten: 11.3.1 / 11.3.2
 politie: 2.1.5 / 4.4.1 / 4.8 / 8.3.7 / 8.4.7 / 8.5.7 / 11.1
 postduiven: 11.1 / 11.4.1 / 11.4.3
 preventief ruimen: 6.4.3 / 7.14.4 / 9.1 / 12.3
 PVE geleidebiljet: 8.5.4 / 11.1 / 11.3.2
 rampenplan: 1.1 / 4.6 / 9.3.2
 rantsoeneren: 7.5
 regionalisering: 7.13
 reizigers: 6.4.3 / 7.4
 rijksbegroting: 4.3.1
 scheren: 7.8
 slachtcapaciteit: 7.13 / 10.3.1.2
 slachthuis: 7.17 / 10.3.1.2 / 11.3.1 / 12.7
 slachtregeling: 7.17
 Sociaal-emotionele gevolgen: 7.9 / 13.2
 specialistenteams: 4.4.2.2 / 4.7.1 / 12.6.2
 speekselen: 2.2.5
 sperma: 2.2.3 / 7.2 / 8.2.3 / 8.3.3 / 8.4.3 / 8.5.3 /
 10.3.3 / 10.4.3 / 11.2.2
 sputummonsters: 2.2.2
 standstill: 6.4.3 / 7.5 / 7.12 / 7.13 / 8.1 / 8.2 / 8.3 /
 9.3.2 / 10.3.2 / 11.2 / 11.3 / 11.4 / 11.5 / 12.1 /
 12.2
 sticker: 7.13
 Tegemoetkoming in de schade: 4.3.1 / 4.3.4
 toezichtsgebied: 6.3 / 6.4.2 / 7.14.3 / 8.1 / 8.4 /
 10.2.2 / 10.3.2.1
 training: 4.5 / 6.4.1
 transport: 7.5 / 7.13 / 8.2.6 / 8.3.5 / 8.4.5 / 8.5.1 /
 8.5.5 / 10.3.1.2 / 10.3.1.3 / 11.2.1 / 11.2.2 /
 11.4.2 / 11.5.1
 transportbewegingen: 7.13
 uitrijden (van mest): 7.5 / 8.2.4 / 10.3.2.3 / 10.4.4 /
 11.3.2 / 11.5.2
 uitvoeringsdraaiboek: 2.1.4

Vaccinatie / vaccineren: 2.2 / 7.10 / 7.12 / 7.14.5 /
 7.14.6 / 7.17 / 8.1 / 9 / 10.4 / 12.5.2 / 12.6.2 /
 12.3.8
 vaccinatiecirkel: 9.3.4
 vaccinatiegebied: 7.1 / 7.14.5 / 7.14.6 / 8.1 / 8.2.3 /
 9.3 / 9.4 / 10.2.3 / 10.4 / 11.2.2 / 12.1.3 / 12.3.8 /
 12.5.2
 vaccinatie-toezichtszone: 7.14.5 / 9.5 / 10.2.4
 veedichtheid: 6.2.2 / 7.14 / B 6
 verdachtverklaring: 7.3 / 11.2.2
 verdenkingsfase: 4.7.2 / 6.2.3 / 6.2.6 / 6.3 / 7.14.2 /
 10.1
 vervoermiddelen: 3.3.2 / 7.6 / 7.7 / 8.2.4 / 8.3.9 /
 8.4.5 / 8.4.9 / 8.5.9 / 9.1 / 11.1
 vervoersverbod: 3.3.2 / 7.5 / 7.14.2 / 7.17 / 8.1 / 8.4
 / 9.1 / 11.2.2 / 12.1.2 / 12.6
 vervoersverbodgebied: 7.14.2 / 8.1 / 8.4 / 9.3.3
 verzamelverbod: 7.9 / 10.3.1.3
 VIC: 4.2.13 / 4.4.2.2 / 4.4.2.3 / 4.4.3 / 4.5
 vlees: 6.4.2 / 7.2 / 13.1
 vleesproducten: 7.2
 voervoorraad: 7.5 / 12.1.2 / 12.2.2
 volksgezondheid: 13
 voorlichting: 4.7 / 5 / 7.1
 vrijstelling: 3.3.2
 waarschuwingborden: 3.3.2 / 12.3.5
 wasplaats: 7.7 / 7.13
 Welzijnscommissie: 7.17
 welzijnsopkoop: 7.17
 welzijnsproblemen: 7.17 / 11.3.2 / 11.4.2 / 12.1.2 /
 12.3.6
 wettelijke onderzoekstaken: 4.4
 wild: 2.2.4 / 6.3 / 6.4.5 / 7.15 / 12.3
 wisent: 12.3 / 12.4
 woongedeelte: 8.2.7 / 12.